

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

שופטים

מאוצר שיחותינו ומאמרו
של הרדה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו יששכר שמואלו שליט"א

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "גהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד הוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה

הטהורה

של מרת אמנו

הרבנית הצדקנית

מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואל

בת מזל ע"ה

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

האוצר דברים א-ב

**עכשיו
בחנויות**

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשות השבוע

דברים א

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ד המקובל
רבי בנימו ויששכר שמואל שליט"א

הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02

הופיע הספר ימי הרחמים

ניתן להשיג בחנות סגולה 02-644-33-00

שיעור שבועי ממורנו ראש הישיבה שליט"א

פרשת שופטים

תשפ"א

הלכות סליחות וי"ג מידות

א. תקנו חכמים שיהיו תוקעים בשופר כל חודש אלול כדי להזכיר את ישראל שיעשו תשובה, ומנהג בני ספרד לתקוע באמירת י"ג מידות של רחמים^[א].

ב. נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותיקונים והוא זמן המעולה ביותר^[ב].

ג. מקומות שנוהגין לומר סליחות קודם הצות לילה הוא מנהג רע ומר, ישתקע ולא יאמר, ואין ראוי להזכיר י"ג מידות אלא בעת רצון, וקרוב הדבר לקיצוץ בנטיעות ח"ו, אמנם בודאי שאפשר לומר הסליחות מחצות לילה ואילך^[ג].

עיניים והארות

כתב בכן איש חיל להרי"ח הטוב (ח"ב דרוש א') וז"ל: צריך שיקדים לקום באשמורת שאז מנדד שינה מעיניו בעת שהוא טוב לשינה ועל ידי זה מצער נופו וכו' ומראה רחמנות על נפשו שמינפה בעונות, ובדין הוא שגם הקב"ה ירחם עליו ברה"ה ועשיית ויקבל תשובתו אף אם אינו ראוי לזה לפי שורת הדין.

ועיין למו"ר מופת הדור שכתב בספר חזון עובדיה (ימים נוראים הלכות סליחות הלכה ה) טוב שהחזן שאומר הסליחות יתעטף בציצית, על פי המובא במרא (ראש השנה יז): "מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא בשליח ציבור, והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו: כל זמן שישראל חומאין יעשו לפני כסדר הזה [יג] מידות של רחמים] ואני מוחל להם" ואמר רב יהודה ברית כרותה לי"ג מידות שאינן חוזרות ריקם.

ועיין בשו"ת תורה לשמה (סי' מט) שכתב דסדר הסליחות תיקנום אנשי כנסת הגדולה ודור הבא אחריהם עיין עליו שם. גם נוסח "אל מלך יושב על כסא רחמים" וגו' שתיקנוהו בהקדמה והכנה לאמירת הי"ג מידות של רחמים נתקן על ידי אנשי כנסת הגדולה כמו שכתב בסידור אהלי יעקב.

[ג] הרמ"ז ז"ל. ועיין בספר ראש אשמורת להרב משה ניגרין (שאלונקי שנת שבה) אשר יצא על מנהג זה לומר סליחות בתחילת הלילה ועליהם נאמר (מלכים א' יד, ט) "ואתי השלכת אחרי גוך", ומנהג שם כמה טעמים לבטל מנהג זה. ועיין למו"ר מופת הדור וצ"ל בשו"ת יחיה דעת (חלק ו סי' ז) על אותם קהילות שונות בחו"ל שנהגו לומר סליחות אחר תפילת ערבית קודם שיר המעלות וכו', והיו אומרים ויעבור וכו' וכבר התבטל מנהג זה ולא ראינוהו במקומותינו.

והביא את דברי רבנו האר"י בשער הכוונות (דרוש א של ערבית דף נב ע"ד), שאסור לומר י"ג מידות בלילה. והגאון המקובל רבי משה זכות בתשובה (סי' ל) האריך להסביר הדברים בטוב טעם ודעת על פי הקבלה, משום שחצי הלילה הראשון הוא זמן תגבורת הדינים, מדבר באופל יהלוך, ובהזכרת י"ג מידות בלילה אנו נראים כבאים להתגרות בהם וכמבקשים למנוע פעולתם ומעוררים קנאת כוחות הדינים נגדינו. ונמצינו משרה הפוכה. וכל מי שיש לו מושג בתורת הח"ן, יודע ומבין שהנוהג כן בשעות הלילה הוא קרוב להיות מקצין בנטיעות, ורק באשמורת הבוקר מחצות הלילה ואילך אומרים סליחות וי"ג מידות. ע"ש. וכן כתב מרן החיד"א בכרכי יוסף (סי' תקפא ס"ק ב), ובקשר גודל (סי' יט אות יא). וכן כתב בשלמי צבור (דף קמט:), ובכף החיים פלאגי (סי' זו אות ג), ועוד אחרונים. וכל זה דלא כאגרות משה (או"ח ח"ב סי' קה) שכתב

[א] כתב ראבי"ה (ח"ב – מסכת ראש השנה סי' תקמב) מה שנהגו לתקוע מראש חדש אלול בכל יום ויום, הכי תניא בפרקי דרבי אליעזר, רבי יהושע בן קרחה אומר ארבעים יום עמד משה בהר, קורא מקרא ביום, ושונה משנה בלילה, ולאחר ארבעים יום ירד ושבר הלוחות בשבעה עשר בתמוז, ועשה ארבעים יום במחנה, והרגו הלויים את ישראל, והתקין כל שבט ושבט במקומו, באחד באלול אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (שמות כד, יב) "עלה אלי ההרה" והעבירו שופר בכל המחנה שהרי משה עולה להר שלא יטעו עוד בעבודה זרה, והקדוש ברוך הוא נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מז, ו) "עלה אלהים בתרועה וגו'", ולכך התקינו חכמים שיהיו תוקעין בראש חדש אלול כל החודש בכל שנה ושנה כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו וגו'", וכדי לערבב השמן שלא להשטין על ישראל.

וכן כדי להזהיר ולזרוז את העם לעשיית תשובה כדברי הנביא עמוס (ג, ו) "אם יתקע בשופר בעיר ועם לא יחרדו". (טור או"ח סי' תקפא, סעי' א).

ועוד טעם על שם שנאמר (תהלים פא, ד) "תקעו בחדש שופר", כלומר חודש שלם יש לתקוע בשופר. (מנהגים להר"א מירנא, מטה משה).

ומובא בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' כא ד"ה ובדבר מתי) מתי יתחיל לתקוע בשופר אם מיום א' דר"ח אלול או מיום ב' דר"ח אלול? הנה מנהגנו הוא מיום ב' דר"ח, אבל יש מקומות שנוהגין להתחיל מיום א' דר"ח אלול ובח"א איתא שני המנהגים, ובמנ"א (סי' תקפא ס"ק ב) הביא מהלבוש ושל"ה דסברי דצריך להתחיל מיום א' דר"ח אבל הוא דחה קושיתם ומסיק דאין לזוז מהמנהג שלנו שמתחילין מיום שני וכן איתא בסדר דרך החיים שמתחילין מיום שני, ומח"א חזינן שהיו מקומות שמתחילין מיום ראשון, ולכן כשאנו יודע איך מנהגם יש להתחיל מיום שני ואם ידוע להם שבאים ממקום שנהגו להתחיל מיום ראשון דר"ח אין להם לשנות, וכן משמע בסדר הר' יעב"ץ שמתחילין לתקוע ביום ב' אבל במקום שנהגו להתחיל מיום א' דר"ח הוי מנהגא, הרי שסתמא הוא מיום ב' אבל במקום שידוע שמתחילין מיום א' הוא ג"כ מנהגא שאין להם לשנות.

[ב] ובשעה"כ (דף צ ע"א) כתב ענין הסליחות של בני ספרד באשמורת הבוקר לילי חודש אלול עד יוה"כ"פ, העיד לי מהר"י סאניש ז"ל שהוא ראה להאר"ז"ל שהיה אומר מלה במלה עם הציבור.

ד. באמרו הסליחות באשמורת הבוקר, יברך בתחילה ברכות השחר ואח"כ יאמר תיקון הצות ואח"כ סליחות.ו.
ה. האומרים סליחות בחצות לילה יתנו לבם לומר ק"ש על המטה קודם הצות, כי עיקר התיקון של ק"ש לאומרו קודם הצות, כמבואר בדברי רבנו האריז"ל, ובכל זאת אם לא אמרה קודם הצות יאמרנה קודם שישן.
ו. בחדש אלול ועשי"ת שאומרים בהם הסליחות ואומרים וידוי בתוך הסליחות, לא יאמרו וידוי קודם תיקון הצות.ו.
ז. דווקא לאומרים תיקון הצות סמוך לסליחות, כדי שלא יהא ככלב שב על קיאו.ו.

ז. אם אין פנאי לומר גם תיקון הצות וגם סליחות וצריך לבטל אחד מהם, טוב שיאמר תיקון הצות שהוא עיקר גדול יותר ויותר מהסליחות.ו.

ח. עיקר אמירת הסליחות צריכה להיות בכוונה ובנחת ובמיתון ובהכנעה יתירה, ובפרט הי"ג מדות, וכמו שכתוב (משלי יח, כג), תחנונים ידבר רש, ויש לו להבין מה שמוציא מפיו, בלב נשבר ונדכה. ולכן הנוהגים לומר עננו אבינו עננו, ועשה למען שמך, במהירות רבה ובחפזה, לא יפה עושים, וצריך לבטל מנהגם ולאומרם במיתון.ו.

ט. יש לעורר לומר מילות הפיוטים כתיקונם ולא לשנות המשמעות במלעיל למלרע או להיפך. ואף אם בפיוטים יש משנים מחמת הניגון, מ"מ בהזכרת שם שמים יזהר מאד לאמרו כתיקוננו מלרע דוקא, ולא יעשנו כשיר, דצריך לירא ולהזדעזע כשמזכיר שמו יתברך.ו.

י. המנהג פשוט לומר בסליחות המש פעמים י"ג מדות א) אחר שבט יהודה בדוחק ובצער קודם תחינת "רחמנא". ב) אחר תחינת רחמנא. ג) אחר אנשי אמונה אבדו. ד) אחר תמהנו מרעות. ה) בסוף הסליחות אחר זכרון לפניך בשחק שבסוף הפיוט "אם אפס". וכן מנהג ישיבתנו הקדושה.ו.

יא. צריך לומר י"ג מידות בכוונה גדולה, באימה, וביראה, ברתת, ובזיע. בכונת הלב ובנחת ובמתון, כי רבו סודותיהן והדברים עומדים ברומו של עולם.ו.א.

עיונים והארות

[1] הנה אע"פ שלפי מנהגי ק"ק בית אל והמקובלים אומרים ארבעה פעמים [אחד קודם רחמנא אדבר לך, ואחד אחר רחמנא, ואחד אחר אנשי אמונה, ואחד אחר תמהנו] כנגד ד' אותיות הוי"ה ב"ה וכן הוא בסידור רב שר שלום שרעבי זצ"ל. וכן בסידור היר"א ועוד. וכ"כ בספר כתר שם טוב נאגין (ח"ו דף 14) וז"ל, מעם למנהג ק"ק בית אל שאומרים הי"ג מידות ארבעה ולא המשה, משום שכן שם אותיות הוי"ה. ובסידור הכוונות שבידי בכתב יד מר זקני הוא איש האלהים רב שר שלום שרעבי ז"ל הם ארבע. ועיין בדב"ש למהר"א עפגין (ח"ט דף קיז) שסיכם שאין לומר יותר מארבע ויעבור כי כן המנהג, וכ"כ בה"ח (סי' תקפ"א ס"ק כה). מי"מ לפי הפשטנים אומרים המשה פעמים "ויעבור" במהלך הסליחות, כנגד המשה חומשי תורה. וכ"פ מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (ימים נוראים הלכות י"ג מדות הלכה ד) וז"ל: המנהג פשוט לומר בסליחות המש פעמים י"ג מדות, א) אחר שבט יהודה בדוחק ובצער קודם תחת "רחמנא". ב) אחר תחינת רחמנא. ג) אחר אנשי אמונה אבדו. ד) אחר תמהנו מרעות. ה) בסוף הסליחות. אחר זכרון לפניך בשחק שבסוף הפיוט "אם אפס". וכן הוא בסליחות שנדפסו במחזורים של ראש השנה. ע"כ. וכ"כ החסיד ר' אליהו מני זצ"ל בשו"ת תנא דבי אליהו (במנהגים עמוד תי), שאף שבק"ק "בית אל" אין אומרים י"ג מדות שאחרי הפיוט "אם אפס", הנה לא נודע מעמם, ולכן אין לשנות ממנהג העולם שאומרים י"ג מדות בסליחות אחר "אם אפס". וכן המנהג בישיבתנו הקדושה ק"ק חסידים "נהר שלום" מזמן מו"ר מקובל האלקי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל לומר ה' פעמים ויעבור.

[1א] כמו שנאמר במשה רבנו ע"ה וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו, וביאר רבנו האריז"ל בשער הליקוטים (כי תשא פרק לד) שקד ונשתחוה מאימת הקב"ה ושכינתו ופחדו, ולמד לדורות דברים אלו, לאומרם באימה וביראה ובפחד וחלחלה.

וכ"פ מו"ר החיד"א (במורה אצבע סי' ג) בעניית י"ג מדות יזהר לאומרם כהוגן בכונה שלימה כי רבו סודותיהן והדברים עומדים

שאם א"א לציבור לומר סליחות אחר הצות יש להתיר להם בהוראת שעה לומר קודם הצות.

[ד] מורה באצבע (אות רמד). ובאחרונים.

[ה] בא"ח (וישלח אות י).

[ו] בה"ח (סי' א ס"ק כג).

[ז] ברכ"י (סי' תקפ"א אות ג), שהקם באשמורת ומצא את הצבור שהתחילו בסליחות, ואין לו פנאי לומר תיקון הצות וסליחות, ועליו לבטל אחד מהם, הנכון שיאמר תיקון הצות, שהוא עיקר גדול יותר ויותר מן הסליחות. מהר"ם זכות בכת"י. עכ"ל. וכ"כ הגר"ח פלאגני בספר רוח חיים (סי' א ס"ק כא). ובספר כף החיים (סי' ג אות ג).

[ח] מו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (ימים נוראים הלכות סליחות הלכה יג). וכתב שם במקורות וז"ל: מרן החיד"א בספר עבודת הקודש במורה באצבע (אות רמד). ובתיקוני הזהר (תיקון ע) איתא, ומאן דמשתמע קליה בצעקה בלא דחילו ורחימו, עליה כתיב וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה'. אבל אם הצעקה באה בהכנעה, וביראת ה', ובבכיה, ומתוך כאבו וצער צועק על מעשיו, עליו נאמר צעקו וה' שמע ומכל צרתם הצילם. וכדאיתא בר"ה (טז): א"ר יצחק ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, צדקה, צדקה, שינוי השם ושינוי מעשה. צדקה, שנאמר צדקה תציל ממות. צעקה, שנאמר ויצעקו אל ה' בצר להם ומצוקותיהם יוציאם וכו'. וכ"כ הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ג), מדרכי התשובה, להיות השב בתשובה צועק תמיד לפני השי"ת בבכיה ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו וכו'. ובזוה"ק (שמות דף כ). הפליגו במעלת צעקה זו שנקראת צלותא שלימתא ולא הדרא ריקניא ועל ידה נוחל עוה"ז ועוה"ב. והובא בכף החיים פלאגני (סי' יא אות כב).

עוד כתב הרב (שם הלכה יח) וז"ל: החי יתן אל לבו בעת אמירת הוידוי והסליחות, לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה שלמה, ולהוסיף מצות ומעשים טובים, בהתקרבו ליום הדין שאז שוקלים זכויותיו ועונותיו של כל אדם.

[ט] נר ציון (דף עד הלכה יד).

יב. מנין זי"ג מידות ע"פ הסוד הוא: א. אל. ב. רחום. ג. וחנון. ד. ארך. ה. אפים. ו. רוב חסד. ז. ואמת. ח. נוצר חסד. ט. לאלפים. י נושא עוון. יא. ופשע. יב. וחטאה. יג. ונקמה. וטוב שימנה זי"ג מידות באצבעותיו, כדרך שמונה ז"א סמני הקטורת, והוא מנהג יפה ונכון יג.

יג. יאמר ויעבור זי"ג מידות, ונוהגים לכפוף הראש מעט ב"ויעבור ה' על פניו", ובתיבת זיקרא מגביהין ראשן, ובתיבות ה' ה' שוחין מעט יד.

יד. השליח ציבור יאמר בקול רם תיבות "ויעבור ה' על פניו ויקרא", והציבור יאמרו עמו בלחש. ואח"כ יאמרו כולם בקול רם "ה' ה' אל רחום וחנון" עד "ונקה". וכאשר יאמר ויקרא בשם ה', יפסיק בין תיבת בשם, לתיבת ה'. ויזהר להטעים הפסק אשר בין ה' ה', כי סודו גדול מאד טו.

טז. אין אומרים זי"ג מידות אלא בעשרה, ואם התחיל ויעבור עם הציבור והם ממהרים, או שהוא קורא לאט יכול להמשיך ולומר זי"ג מידות לבדו. אולם אם התחיל אל מלך עם הציבור, ולפני שהגיע לזי"ג מידות הציבור סיימו לאומרו, יאמר זי"ג מידות בטעמים או בהרהור טז.

טז. צריך להרים קולו באמירת זי"ג מידות, וכדאיתא בפרקי דר"א התחיל משה צועק בקול גדול ואמר, ה' ה' אל רחום וחנון יז.

יז. מה שאמרו דעדיף להתוודות בלחש, היינו ליחיד, אבל הש"ץ המתוודה בנוסח הקבוע לרבים צריך להשמיע לרבים, ואם מתוודה בלחש גוערין בו יח.

יח. סדר הזכרת הצדיקים בסליחות ע"ד הסוד הוא, אברהם יצחק יעקב, משה אהרן יוסף דוד פנחס ושלמה טו.

עינים והארות

[טו] בא"ח (שם אות יא) יזהר להטעים הפסק אשר בין ה' ה' כי סודו גדול, ומי שאינו מטעים אותו עונשו גדול וכנז' בחס"ל ע"ש, ועיין בשעה"כ, גם עיין בספר הלכות הנדפס בעה"ק ירושלים תוב"ב (בפרשת כי תשא) מה שהאריך בסוד הנז' וסוד הפסק, ע"ש.

[טז] כ"פ מו"ר הראשל"צ כה"ר מרדכי אליהו זיע"א וכ"כ בסידור קול אליהו (עמוד קנח). וכ"פ מו"ר מופת הדור כתב בהלכות עולם (ח"א פר' כי תשא הלכה ב) שאם הציבור ממהרים והוא קורא לאט והוא באמצע זי"ג מידות והציבור גמר יאמר ההמשך בטעמים כקורא בתורה. ועי' במה שכתב מורנו הגאון הגדול חכם בן ציון בספרו אול"צ (ח"ב פרק ט תשובה א בהערה) שאם אומר יחיד בטעמים יגיד עד סוף הפסוק ונקח לא ינקח עד על רבעים, כדי שיראה דרך קריאה וכן כדי שלא לומר הצי פסוק וכ"כ בכה"ח (סי' קלא ס"ק כג) ע"ש.

[יז] פרקי דרבי אליעזר (סוף פרק מז).

[יח] כה"ח (סי' תרו ס"ק מז) בשם הרמ"ע מפאנו.

[טו] בן מובא בסידורי הרש"ש זיע"א וכן הוא בסידור היר"א (ח"ב דף סז) עשה למען יוסף דוד פנחס ושלמה, וכ"כ הגאון חיד"א בברכ"י (סי' תקפא אות ג), מועד לכל חי (סי' א אות לד). אמנם מורנו ורבנו מרן הבא"ח כתב שבסידורי הרש"ש לא נזכר פנחס, ודבריו הובאו בספר הוד יוסף (סי' פב) וז"ל: תשובה. ז"ל מהר"ח ידידינו נר"ו, דע כי מה שכתוב בספר תיקון תפלה שצריך לומר למען יוסף דוד ושלמה, הוא כפי מה שנמצא כתוב בסדר הסליחות של הרש"ש ז"ל, והנה שם הן ברחמנא אדכר לך, והן בעשה למען אברהם וכו', סדר הכוונות כך, אברהם (חסד), יצחק (נבונה), יעקב (ת"ת), משה (נצח), אהרן (הוד), יוסף (יסוד), דוד (מל'), פנחס (יסוד דנוקבא), שלמה (יסוד דאימא), אך בעשה למען אברהם יצחק ויעקב וכו', שם לא סדר כוונות בשמות הצדיקים הנז' כלל. ושם כתוב עשה למען יוסף דוד ושלמה לא נזכר פנחס, ולכן בספר תיקון תפלה לא נזכר פנחס כמ"ש שם.

ובספר בוקר לאברהם (לאחד חכם אהרון משנת תקכ"ד), עשה למען אברהם יצחק ויעקב (חג"ת), עשה למען משה ואהרון (נצח

ברומו של עולם. ובברכ"י (סי' תקפא) הוסיף דאסור להזכיר זי"ג מידות שלא בכוונה.

[יב] שעה"כ (דף מג ע"ד).

ועי' בתוס' (ר"ה יז: בד"ה שלש עשרה) שהביא דעת ר"ת למנות ב' שמות הוי"ה הראשונים מ"ג המידות, ודעת רבנו ניסים גאון למנות רק שם הוי"ה השני, ולפ"ז מונה נוצר חסד לאלפים בתרי. אמנם כתב על זה מרן החיד"א (בהגהת ברית עולם על ספר חסידים סי' מ) דאחרי שהתוס' חתרו למצוא מניינם ונחלקו בזה, א"כ בהגלות נגלות הכרעת רבנו הארז"ל ע"פ הזוה"ק, נפשט הספק ואולינן כוותיה.

[יג] בא"ח (שם אות ד). אמנם לדעת מו"ר מופת הדור (הליכות עולם ח"א פר' כי תשא הלכה ג ובחזון עובדיה ימים נוראים הלכות זי"ג מידות הלכה ז), כיון שיש מחלוקת בין הפוסקים והמקובלים במנין זי"ג מידות, ומאיוזו תיבה מתחיל מניינו ומה הוא סדרן, לכן אין למנותם באצבעות אלא יאמרו בסתם, מכיון שאין בידינו להכריע בדבר, וקמי שמיא גליא סדרן.

[יד] בא"ח (פר' כי תשא אות י') בשעה שאומר "ויעבור" ישחה מעט, ויזקוף בשם כשאומר ה' ה' אל רחום וחנון, וטוב שירים קולו, ובתנאי שלא ילעינו הבריות, כ"כ בחסד לאלפים. ושאלתי לידידינו הרה"ג מהר"א מני נר"ו להודיעני מנהג קהל חסידים בבית אל יכב"ץ בעה"ק ת"ו, וכתב לי המנהג פשוט ששוחין מעט בתיבת ויעבור ה' על פניו, ובתיבת ויקרא מגביהין ראשם, וגם בתיבת ה' ה' שוחין מעט, ועיין שיורי ברכה (סי' קלח) ושלמי ציבור (דף קמט), וכפי הסוד לא נמצא טעם לזה בהדיא, אמנם הלומד הכוונות בדקדוק ורוצה לעשות סמך למנהג יוכל בנקל. ואני קבלתי, שבתיבת ה' ה' להנביא רגליו, ולא מצאתי לזה גלוי בספרי הפוסקים, ואעפ"כ אני נוהג כן, שאם לא יועיל לא יזיק. עכ"ד נר"ו.

ובברכ"י (שיורי ברכה סי' קלא ס"ק ו) כתב, בשם מהר"ם ממודינא שכתב בשם מהר"י קולון (בליקוטים כתב יד), וכ"ה בשלמי ציבור (דף קמט). דאף על גב דזוקף בשם, שאני הכא דאחר זי"ג מידות כתיב וימהר משה ויקור, ומיהו אין לברוע אלא ישוח מעט ע"כ.

יז. בסליחות יש י"ב אלפא ביתא כנגד י"ב פריצופים שבאצילות כנודעוכו.

כ. ידקדקו לחזור אחר ש"ץ היותר הגון שיתפלל סליחות וכו'.

כא. מנהג חסידים ק"ק בית אל תכב"ץ שאומרים "שיר המעלות ממעמקים" קודם קדיש תתקבל ואין אומרים קדיש אחריו וכו'.

מאמרי הזוהר בפרשה

ח"ג דף עד"ר ע"ב

(דברים ט"ז) **שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ**

וְגו' . בְּפָקוּדָא דָא, מַיְי שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים במצוה זו מצוה אותנו הקב"ה, למנות שופטים ושוטרים,

והגם שהמשפט לאלהים הוא, מרב אהבתו לעם ישראל, נתן את הדין בידם, ועם כל זה גם הקב"ה יושב בדין עמהם. **וְעוֹד**

ועוד כתוב (תהלים עה) **כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט כִּי י'** (מ/ מנייה) **יִוָּד דְּחֻשְׁבִּינְיָה כ'** כי אלהים שופט, שם

אלהים שהוא שם של דין הוא יושב ושופט עם הדיינים, כמ"ש "אלהים נצב בעדת אל". ומפרש לפי סודן של דברים, כ"י ר"ת כ'

י' יו"ד פשוטה היא בחכמה כנודע, וגם יש בה יו"ד מלאה שמספרה כ' שרומזו לכתר וזה שאמר יו"ד שחשבונה גימ' כ' שהיא כתר,

כי יו"ד מספרו עשרים גימ' כת"ר, **בְּתָר אַחֲרֵי זֶה הָכָא, כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט, זֶה יִשְׁפִּיל ה"א ה"א**

וְזֶה יָרִים דָּא ו' ו' מש"כ כאן מילת כי כתוב אלהים שופט שהיא הבינה בכחם של כתר וחכמה פי' ז"ה גימ' י"ב

כמספר ב' ההי"ן מלאים באלפי"ן שהם ב' בתי דינים ה"א ראשונה בבינה וה"א אחרונה במלכות, וג"כ תרין ווי"ן גימ' י"ב ששתי

ווי"ן אלו הם ב' עדים והם בת"ת וביסוד.

עינים והארות

פינחס. ובודאי שיש טעם בדבר, ונראה לומר טעם בזה, אך אין להאריך בו פה עכ"ל.

ופלא הוא שבכל סדורי הרש"ש לפנינו מופיע פנחס, וכן שמענו מהתכמים בירושלים שאומרים ומזכירים יוסף דוד ופנחס, וכן מנהגינו בק"ק חסידים "נהר שלום" תכב"ץ. ועיין בספר רב פעלים (ח"ג סי' מא) ששם כתב הרי"ח הטוב להזכיר פנחס, ועיין עוד מועד לכל חי (סי' א אות לד).

[כ] פ"ע"ח (דף קבת ע"ב). ועי"ע בספר תורה לשמה (סי' תקכג) דבסליחות יש י"ב אלפא ביתא כנגד י"ב בחינות עליונות שבאצילות כנודע, שהם עתיק, נוק' דעתיק, א"א, נוק' דא"א, אבא, אמא, יש"ם, תבונה, ז"א, נוק', יעקב, רחל, וזה סדרן: א. רחמנא אדכר לן. ב. אנשי אמונה. ג. תמהנו מרעות. ד. או"א אל תעש. ה. וידוי ע"ס אשמנו בנדנו. ו. אשמנו מכל עם. ז. אלהינו שבשמים. ח. עננו אבינו. ט. אדון הסליחות. י. עשה למען אמתך. יא. לדוד אליך ה' דנפילת אפים. יב. אליך ה' נשאתי עיני. ועל כן אין לדלג שום אחד מן האלפא ביתא שבסליחות, דמגרעות נתן, וראוי שיאמרום כפי סדרן.

[כא] כ"כ הרמ"א (שם סעי' א) וז"ל: וידקדקו לחזור אחר שליח צבור היותר הגון והיותר גדול בתורה ומעשים שאפשר למצוא, שיתפלל סליחות וימים נוראים. וכ"כ הלבוש (סי' תקפא) ובחיי אדם (הלכות ראש השנה כלל קלח הלכה ד) ובכנסת הגדולה (בהנהגות הטור או"ח סי' תקפא אות ד).

[כב] מנהג ק"ק בית יעקב חברון שו"ת תני דבי אליהו (ס"ק סו)

והוד, עשה למען יוסף ודוד (יסוד ומל'), עשה למען פנחס (יסוד דנוק'), שלמה (יסוד דאימא), הרי החכם הנז' כתב מדעתו בזה כוונות הנז', וגם הזכיר פינחס וחברו עם שלמה. אך באמת אין לסמוך על דבריו. ועיקר הוא כפי סדור הרש"ש ז"ל, ששם לא הזכיר כוונות בזכירת שמות הצדיקים בעשה למען אברהם וכו'. וגם לא הזכיר פינחס, אלא את יוסף בלבד שחברו עם דוד ושלמה. ועוד בלאו הכי יש להקשות על החכם הנז' שכתב בסדר רחמנא ושאר מקומות את פינחס קודם דוד, וזה תימא, כי רבנו הרש"ש ז"ל סדר פינחס אחר דוד, וטעמו ונימוקו עמו, שכן הוא באמת, דדוד הוא מלכות, ופינחס הוא בחינת יסוד דמלכות. וכן מפורש יוצא מרבנו האר"י ז"ל שפינחס הוא לתתא מדוד. ודבר זה הוא מוכרח כאשר כתבתי בס"ד במקום אחר.

גם יש להקשות מדידיה אדידיה, כי הכא בסדר עשה למען וכו', נקט פינחס אחר דוד, ובמקומות הנז' נקט פינחס קודם, על כן נראה דאין לסמוך כי אם על פי סידור הרש"ש ז"ל. והנה בספר המדת ימים, אשר הרב הנז' הולך אחריו, גם כן לא סדר כוונות במקום זה בשמות הצדיקים הנז', וכתב שם (דף קטו ע"א) וז"ל, בנוסח עשה למען אברהם וכו', אין להוסיף על אלה כמ"ש למען משה ואהרן ושמואל ולמען י"ב שבטי נחלתיה, כי כוונת הווכרו אלה בלבד, ולא הזכירו יוסף ופינחס, וכל המוסיף גורע עכ"ל. הנה תמצא שבספר חמ"י ערער על אמירת יוסף, ואפשר כי לכן בסדורים הנדפסים לא הזכירו יוסף ופינחס, כי הלכו אחריו בזה שכן דרכם על הרוב. אך אנחנו אצלינו עיקר מה שכתוב בסדר הסליחות של רבנו הרש"ש ז"ל, ושם כתוב למען יוסף דוד ושלמה ולא הזכיר

פְּקוּדַת בְּתָר דָּא מצוה אחר זו של מינוי שופטים, יש מצוה לדון את המחוייבים בד' מיתות ביד ממטה למעלה, לשיטת רשב"י ששריפה חמורה יותר מסקילה וז"ש, **לְדוֹן בְּסִיפָה. לְדוֹן בְּחֶנֶק. לְדוֹן בְּדִין סְקִילָה. לְדוֹן בְּדִין שְׂרִיפָה. לְדוֹן בְּסִיפָה לְמָאן, לְסַמָּל** ושואל למי, ומשיב לס"מ, שצריך להשתדל במצוות ומעשים טובים לבטל כח היצה"ר שהוא הס"מ, וגם בפועל אם אדם הגביר עליו את כח היצה"ר עד שח"ו צריך הריגה בסייף, עתה בהיותו נהרג בסייף נתכפר עוונותיו וכח הס"מ שבו נחתך ונתבטל. **הָדָא הוּא דְכָתִיב** וזה מש"כ, (ישעיה לד) **כִּי רִוְתָה בַשָּׁמַיִם חֲרָבִי הִנֵּה עַל אָדוֹם תֵּרֵד** כלומר תחילה תהיה חרבי רוח ושבעה בעולמות העליונים מדם שרו של אדום שהוא הס"מ, ואח"כ הנה על אדום תרד, דהיינו על עמו כאן למטה.

חָרַב דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, י' רִישָׁא דְחָרְבָא. ו' גּוּפָא דְחָרְבָא. והנה חרב של הקב"ה רמוז בה שם הוי"ה ב"ה דהיינו בעשר ספירות דז"א כי אין הדין נגמר אלא בהשתתפות כל עשר ספירות. וא"כ אות י' היא ראש החרב שהיא כתר קוץ היו"ד, וחכמה אות היו"ד עצמה שהיא הראש דחרב, אות ו' היא הוי"ק חג"ת נה"י דז"א, והיא גוף החרב שהם עיקר הפועלים דין ורחמים ה"א ה"א, תריין פּיפּוּת דִּילָהּ ב' ההי"ן הם ב' פיות של החרב המרמוזים על פ"ה של המלכות שהיא גזרת גזר דין בכח הפה של הבינה שהיא ה' ראשונה והיא הפה העליון שמינה דינין מתערין, ועליהם נאמר. **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדּוּף, חֲתָכִין תִּרְיִן דִּינִין, דִּינָא מְפִי בֵּית דִּין דְּלְעִילָא, וְדִינָא מְפִי בֵּית דִּין דְּלְתַתָּא** כי הם חותכים שני בתי דינים, דין מפי בית דין של מעלה שהיא הבינה, ודין מפי בית דין של מטה שהיא המלכות. **וּמְהַכָּא אֲשֶׁתְמוּדָע** ומכאן תדע שיש דין על כל דבר אפי' קטן שבקטנים כמו שאמרו רבותינו בחולין דף ד', **אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבְּעוֹ מְלֻמְטָה** ביד של המלכות **עַד שֶׁנִּתֵּן לוֹ רְשׁוּת מְלֻמְעָלָה** ביד של עולם הבינה.

נִרְתְּקָא דְחָרְבָא אֲדָנִי [א] הנרתיק של החרב הוא שם אדנ"י כלומר כאשר שם הוי"ה ב"ה שהוא החרב מתלבש בתוך שם אדנ"ת שהוא הנרתיק בסוד היחוד. **תַּמָּן אֲשֶׁתַּכַּח דִּינָא** שם ע"י היחוד נשקט ונתבטל הדין. **בְּקִרְיַת שְׁמַע, יְהוּה חָרְבָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** ועוד אומר רשב"י ע"י מצות קריאת שמע הורגים

עינינים והארות

לשום אבר שיש בו נקב כי אם לשלשה איברים הנו' שברא להם שערים, שפעם יסגרו פעם יפתחו, כי העין יש לה שני עפעפים, אחד למעלה ואחד למטה והם שערים לה. וכן האוזן, בא לה שער לפתוח ולסתום, והיא האליה. וכן הפה, באו לו שערים לפתוח ולסתום, והם השפתים. וחזן מזה לא תמצא שום שער באברי האדם, כי הגם שהחוטם יש בו נקבים לא ברא להם שער לפתוח ולסתום. והיינו כי שלשה איברים הנו' אם יסתמו תמיד רע לאדם, כי הם כלי שרת של התורה, (ואיך) [ואם] יסתמו תורה מה תהא עליה, ואם יפתחו תמיד ג"כ רע לאדם מפני שאדם יודמן ענייני איסור צריך לסתום העין שלא יסתכל בהם, ואם יודמן דברי השק ודברי נבלות ואיסור צריך לסתום האוזן שלא תשמע, וכן אם יודמן מושב לצים ולשה"ר ודברים בטלים צריך לסתום הפה שלא לדבר. ולכן, מאחר שיש עת לפתוח ועת לסגור, עשה השי"ת להם שערים כדי שיפתחם בזמן המוכשר לפתוח ויסתמם בזמן הראוי לסתום.

והנה, שלשה אלה שהם כלי שרת לתורה, רמוזים באות אל"ף המורה על התורה ועל תלמוד, מלשון [איוב לג, לג] "אאלפך חכמה". והוא, כי הנה שערים אלו צריך להם מפתח, והמפתח שלהם הוא הלב שבו תלוי השכל וההבנה — "לב מביין" [בברכות סא ע"א]

[א] יובן בס"ד לרמוז, הנה בחינת אותיות הוי"ה יקראו "שופטים", כי הם בחינת משפט. ואותיות אדנ"י יקראו "שומרים" כי הדין נעשה ע"י, בחינת שם אדנ"י. והיא המכה את האויב, וכנו' בסוד עשר מכות של מצרים. והנה ידוע שתורה שבכתב הוא בחינת שם הוי"ה, ותורה שבעל"פה בחינת שם אדנ"י. והנה אם נביט ברמ"ח איברי האדם, נמצא בהם שלשה איברים שהם כלי שרת לתורה, והוא: העין — כלי שרת של תורה שבכתב, כי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על-פה, וצריך שיראה בעיניו הספר. והאוזן — היא כלי שרת לתורה שבעל"פה כי דברים שבעל"פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב, וצריך שישמע באוזנו. ורק עתה משום "עת לעשות לה'" התירו ללמדם מתוך ספר, ועכ"פ הלומדם בעל"פה יותר משובח. והפה — הוא כלי שרת לתורה שבכתב ותורה שבעל"פה, כי בין זה ובין זה צריך ללמדם ולהוציאם בפה, וכמ"ש [משלי ד, כב] "כי חיים למוציאיהם" — למוציאיהם בפה [עירובין נד ע"ב]. והוא תלמידא דהוה (מגמגם) [קא גרים בלחישא], בטשא ביה ברוריה [שם נג ע"א] ונמצא ששלשה איברים הנו' הם כלי שרת של התורה, שהתורה תשתמש בהם. והנה, הגם שיש באדם כמה נקבים, לא מצינו שהקב"ה ברא שערים

את ס"מ, כי שם הוי"ה ב"ה הוא חרב של הקב"ה, **עָלֵה אֶת־מֹר** ועליו נאמר (תהלים קמט) **רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרוֹנָם וְחָרַב פִּיפִיּוֹת** של הקב"ה **בְּיָדָם** של עם ישראל להרוג את הס"מ. **בְּצַדִּיק חַי עֲלָמִין, כָּלִיל חַיִּי בְרַכָּאן, דְּבִיָּה** בצדיק שהוא ח"י העולמים הכלול משמונה עשרה ברכות של התפילה שבה מתחילים **אֲדָנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי** שהם ר"ת אשת"ו, הרומזת למלכות וזהו הנרתיק, **בִּיָּה עָאֵל חֲרָבָא בְּנִרְתִּיקָה**, בו נכנסת החרב בנרתיק ע"י יחוד כדלקמן ואז (אסתר ז) **וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְבָה, וּמִתְחַבְּרִין תִּרִין שְׁמָהן יֵאָהֲרֹנְהִי** ומתחברים שני השמות ונעשה יחוד ז"ן ומשם נשפע שפע רב לכל העולמות.

יום הדין הגדול והנורא

ביום הדין הגדול והנורא יעידו על מעשיו של האדם קורות ביתו וגם אנשי ביתו שהם עצמותיו שם חקוקים צורות העוונות שעשה כעין חותמות, וכן שני המלאכים המלווין את האדם [בו], וכן השמש והירח מעידים עליו. וביום ר"ה בא הס"מ ומביא עמו את השמש, אבל הלבנה שהיא השכינה עולה לכתר העליון שהוא מקום המכוסה והנסתר ז"ש "בכסה ליום חגנו".

ח"ג רעיא מהימנא דף ער"ה ע"א

ח"ג רעיא מהימנא דף ער"ה ע"א (דברים י"ט, טו) **לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עֶזְרָן** ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא. **עַל פִּי שְׁנֵי [שְׁנַיִם] עֵדִים אִו עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דְּבָר.** **פְּקוּדָא דָּא מְצוּה זִו הִיא, לְהָעִיד עֵדוֹת בְּבֵית דִּין, דְּלֹא יִפְסִיד תְּבִרְיָה מְמוֹנָא בְּגִינְיָה, אִי אֵית לִיה עֵדוֹת בְּהִרְיָה** שלא יפסיד חברו ממון בגללו אם יש לו עמו עדות עבור חברו לזכותו. **וְלִית סְהֵדוּתָא פְּחוֹת מִתְרִין** ואין עדות פחות משנים, **הָדָא הוּא דְכִתִּיב** זה הוא שכתוב **עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים וְגו'** יָקוּם דְּבָר, **לֹא יָקוּם**

עיונים והארות

בהם שערים. וא"ת: מה אנכי מה חיי כי אוכל להשיג דברי התורה אשר נמשלו לאש, דכתיב (ירמיה כג, כט) "הלא כה דברי כאש נאום ה'", אשר בתוכם נגזו כמה וכמה דברים, ומי אנכי שאוכל להשיגם ולהבינם. הנה, אל תשמע לעצת היצה"ר שמטעך בזה, כי תדע נאמנה כי יכול תוכל והשג תשיג, וכמ"ש התנא (מגילה ו ע"ב) יגעת ולא מצאת אל תאמין. יען "אשר ה' אלהיך נותן לך", ואם אי אפשר לבשר ודם להשיגה לא היה נותנה לך, כי הוא יתברך יודע אותך יותר ממה שתדע עצמך, ומאחר "אשר ה' אלהיך נותן לך" ודאי תוכל להשיגה. אך ע"י יגיעה, וכמו שאמרנו: יגעת ולא מצאת אל תאמן. ואחר שיגעת ומצאת לעצמך וזכית ללמוד, צריך אתה לקיים מצות ללמד לאחרים, וזהו "לשבטיך" — מה שצויתך ללמוד צריך לעשותו לשבטיך גם כן. והנה, ע"י התורה יעלו ישראל במעלות רמות שלא יהיו תחת יד שליפת שר או מלאך, ואז דינם יהיה מסור ביד הקב"ה ולא ביד שרים ומלאכים. וז"ש: "ושפטו את העם" למעלה "משפט צדק" — בחינת משפט שהוא שם הוי"ה ב"ה בחינת תורה שבכתב, ובחינת צדק שהוא שם אדנ"י בחינת תורה שבעל"פה, הם יהיו שופטים את העם לטובה ולברכה.

[ב] ושמה יאמר אדם מי מעיד בי? אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר כי אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. דבי רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם הן מעדיין עליו, שנאמר כי מלאכיו יצוה לך. רבי חידקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו, שנאמר משכבת חיקך שמר פתחי פיך. ויש אומרים אבריו של אדם מעידים בו, שנאמר אתם עדי נאם ה'. (תענית י"א ע"א. חגיגה ט"ז ע"א).

דהיינו, אם האדם רואה בעיניו בתורה ושומע באוזניו ואין לו לב מבין להבין מה שראה ומה ששמע, איך יוכל להוציאם מפיו ולדבר בהם. ועל כן לשלשה אלה צריך להם הצטרפות הלב, שהוא המבין בדברים. והנה, תורה שבעל"פה נרמזו כלי שרת שלה באות אל"ף, ר"ת אוזן לב פה, רוצה לומר תשמע באונך ותבין בלבך מה שאתה שומע ואח"ך תוציא הדברים בפיו. וכן תורה שבכתב נרמזו כלי שרת שלה באל"ף, כי האל"ף תתחלף בעי"ן באחה"ע, וכן דבי רבי אליעזר קורין לעינין אלפין, וכנוכר בגמרא (ברכות לב ע"א). ונמצא אל"ף במילואו הוא אותיות על"ף, ר"ת עין לב פה, שתראה בעיניך ותבין בלבך מה שאתה רואה ואח"ך תוציאם בפיו ללמוד.

איך שיהיה, מצינו ששלשה שערים הם מקום דירת התורה שבכתב ושב"על"פה. והנה הקראים שאינם מאמינים כי אם בתורה שבכתב, אין פותחים לתורה כי אם שני שערים, של העין ושל הפה ולא לאוזן, כי אצלם הקבלה אינה. אך הבל יפצה פיהם, כי הקבלה אמת וצריך לפתוח שער האוזן ג"כ, ובוה פירש הרב "מקור ברוך" ומשלי כו, יב) "ראית איש חכם בעיניו". ובוה פירש (משלי כ, יב) "אוזן שומעת ועין רואה, ה' עשה גם שניהם". ע"ש.

ונמצא שצריך לפתוח כל השערים לתורה, ואין לך שערים כי אם בשלשה מקומות הנזכרים. ובוה יובן, "שופטים" — רמז לתורה שבכתב, שהם בחינת אותיות הוי"ה שנקראו "שופטים". "שוטרים" — תורה שבעל"פה, שהם בחינת אותיות שם אדנ"י אשר יקראו "שוטרים". "תתן לך בכל שעריך" — רוצה לומר, בכל מקום שיש לך שם בו שער, והם שלשה איברים הנזכרים: עין אוזן פה, שיש

עַל פִּי עַד אֶחָד. וּבְגִין דָּא וּכְשֵׁם שְׁצִירָךְ כַּאֲן בַּעוּהוּ"ז שְׁנֵי עֵדִים, כִּךְ גַּם בַּעֲלֻמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים צִרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים, וּמִי הֵם הָעֵדִים, אֻקְמוּהָ מְאִרֵי מִתְנִיתִין הַעֲמִידוֹ חֲכַמֵי הַמְּשֻׁנָּה, מִי מְעִיד עַל הָאָדָם, קוֹרוֹת בֵּיתוֹ מִי מְעִיד עַל הָאָדָם, קוֹרוֹת בֵּיתוֹ, וְזֶה גּוֹפֵה, וְאִ"ב קוֹרוֹת חֲדָרֵי לְבוֹ הֵם הַמְּעִידִים עֲלָיו עַל כָּל מָה שְׁחָטָא בְּמַחֲשַׁבָּה דִּיבּוּר וּמַעֲשָׂה בְּגִלּוּי וּבִסְתֵר כְּדַמְפְּרֵשׁ לְקַמְן. וְלֹא עוֹד אֵלָא אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ מְעִידִין עָלָיו שְׁהֵם רַמ"ח אַבְרִיּוֹ, וְעַתָּה יֵשׁ שְׁנֵי עֵדִים שְׁהֵם קוֹרוֹת בֵּיתוֹ וְרַמ"ח אַבְרִיּוֹ. מֵאֵי קוֹרוֹת בֵּיתוֹ. אֲנֹנִן קוֹרוֹת לְבוֹ מִהֵן קוֹרוֹת בֵּיתוֹ וּמְפֹרֵשׁ, אֵלָה הֵם קוֹרוֹת לְבוֹ. שַׁע"ז נֹאמֵר (יִשְׁעִיָּה לַח) וַיִּסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר, וְאֻקְמוּהָ רַבְּנָן, וְאִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ מְלֻמֵּד שֶׁהַתְּפִלָּל חֲזַקְיָהוּ מְקִירוֹת לְבוֹ.

וּמְפֹרֵשׁ אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ, אֲנֹנִן רַמ"ח אַבְרִיּוֹ דִּילֵיהּ. דְּהֲכִי אֻקְמוּהָ מְאִרֵי מִתְנִיתִין אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ הֵם רַמ"ח אַבְרִיּוֹ שְׁלוֹ שֶׁל הָאָדָם כִּי כִךְ פִּירְשׁוּ בַּעֲלֵי הַמְּשֻׁנָּה, רְשַׁע עֲוֹנוֹתָיו חֲקוּקִים עַל עֲצֻמוֹתָיו וְעַל הַעֲצֻמוֹת יֵשׁ מִמֶּשׁ אֶת הַצּוּרָה שֶׁל הָעוֹן, וְזֶה הַעֲדוֹת הַגְּדוּלָּה עַל הָאָדָם, כִּי הַעֲצֻמוֹת הֵן הַעֲשׂוֹת בְּפוּעַל אֶת הָעוֹן. וְהֲכִי צִדִּיק, זְכוּיָתוֹ חֲקוּקִים לֹא עַל עֲצֻמוֹתָיו. וּבְגִין כֶּךָ אָמַר דָּוִד וְכִךְ הוּא גַם לְהִפְךָ בְּצִדִּיק, צוּרוֹת הַמְּצוּוֹת חֲקוּקוֹת בַּעֲצֻמוֹתָיו, וּבִשְׁבִיל כֶּךָ אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה, שְׁכַל עֲצֻמוֹתָיו הֵיוּ בְּלֹא עוֹנוֹת וְהֵן רֵאוּיּוֹת לֵאמֹר עֲלִיהֶן, (תְּהִלִּים לַה), כָּל עֲצֻמוֹתַי תִּתְּנֵנִי וּבְגִינָה אֶתְּמַר וּבִשְׁבִיל הַצִּדִּיק נֹאמֵר, וְכִי מְעִידִין עַל הָאָדָם קוֹרוֹת בֵּיתוֹ. גְּרַמִּין בְּנוּיִין עַל מוֹחָא דְאִיהוּ מִיָּא. וְהֵן הַעֲצֻמוֹת שְׁבִנוּיּוֹת עַל הַמוֹחַ שְׁהוּא הַמִּים, כִּי בְּמוֹחַ מִשְׁכֵּן הַנִּשְׁמָה וּמִשְׁמַם מִתְּפַשֵּׁט הַמוֹחַ עִם חַיּוֹת הַנִּשְׁמָה בְּכָל הַעֲצֻמוֹת וּמַחִיָּה אוֹתָן, וְעֲלִיָּיהוּ קָא רַמִּיז וְעֲלִיהֶן רַמִּיז דָּוִד הַמֶּלֶךְ, (תְּהִלִּים קד, ג) הַמְּקַרְהָ בְּפִים עֲלִיּוֹתָיו, הַמְּקַרְהָ, לְשׁוֹן קוֹרוֹת פִּי תְּקַרְהָ.

וְאִמְרֵי בְּגִרְמִין יִתִּיר מְבַשְׂרָא וְגִידִין וּמְשַׁכָּא וְשׁוֹאֵל מְדוּעַ דּוּקָא בַּעֲצֻמוֹת חֲקוּקוֹת הַזְּכוּיּוֹת וְהַמְּצוּוֹת, יוֹתֵר מִהַבְּשָׂר וְהַגִּידִים וְהַעוֹר, בְּגִין דְּגִרְמִין אֲנֹנִן חֲזוֹרִין, וּכְתִיבָא אֶפְסָא לָא אֶשְׁתְּמוּדְעָא אֵלָא מוֹגוֹ חֲזוֹרוֹ וּמִתְרַץ, בִּשְׁבִיל שְׁהַעֲצֻמוֹת הֵן לְבָנוֹת כִּי נִמְשַׁכּוֹת מִהַמוֹחַ וְכַתֵּב שְׁחוֹר לֹא נִיכֵר אֵלָא מִתּוֹךְ קֶלֶף לְבָן, וְלִכֵּן מִכִּיּוֹן שְׁהַעֲצֻמוֹת לְבָנוֹת נִיכֵר עֲלִיהֶן הַכְּתָב, בְּגִינוּנָא דְאֹרִיָּתָא, דְאִיהִי חֲזוֹרוֹ מְלֻגָּא אֶפְסָא מְלֻבֵּר כְּמוֹ הַתּוֹרָה, שְׁהַקֶּלֶף הוּא לְבָן מִבְּפָנִים וְהַשְּׁחוֹר שְׁהוּא הַכְּתָב מִבְּחוּץ. וְעִנִּין אֶפְסָא וְחֲזוֹר, חֲשָׁד וְאוֹר. וְאִית חֲשָׁד, תְּכַלָּת שְׁחוֹר וְלִבָּן הֵם כְּמוֹ חוֹשֶׁךְ וְאוֹר, וְיֵשׁ חוֹשֶׁךְ שְׁהוּא תְּכַלָּת בַּחֲנִינָה כְּלִיּוֹן ב"מ, וְאֶתְּמַר בֵּיהּ וְנֹאמֵר בּוֹ (תְּהִלִּים קלט, יב) גַּם חֲשָׁד לֹא יִחְשָׁד מִפְּנֵי גַם חוֹשֶׁךְ זֶה שְׁהוּא עוֹנוֹת הָאָדָם אֵינוֹ מֵה' יִתְּבַרַךְ כִּי מִמֶּנּוּ ית' לֹא תִצָּא הַרְעוּת כְּמ"ש (אֵיכָה ג, לַח) מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תִצָּא הַרְעוּת וְהַטּוֹב, וְתְּכַלָּת אֶפְסָא, אִיהוּ נּוֹקְפָא לְגַבֵּי חֲזוֹרוֹ וְתְּכַלָּת שְׁחוֹר, הוּא בַחֲוֵי נּוֹק שְׁהִיא בַחֲוֵי הַדֵּינִים, כְּנֶגֶד הַלְבָן שְׁהוּא בַחֲוֵי רַחֲמִים.

וְלֹא עוֹד שְׁלֹא רַק מִטַּעַם זֶה חֲקוּקִים הַעוֹנוֹת עַל הַעֲצֻמוֹת, אֵלָא דְגּוֹפָא עַל גְּרַמִּין עֲתִיד לְמִיקָם אֵלָא מַחֲמַת שְׁהַגּוֹף עַל הַעֲצֻמוֹת עֲתִיד לְקוּם, כִּי הֵן הַנִּשְׁאָרוֹת בְּקִבְרָא וְאֵילּוֹ הַבְּשָׂר מִתְּאֵכַל בַּעֲפֵר, וּבְגִין דָּא זְכוּיֵי וְחֻבּוּי חֲקוּקִין עַל גְּרַמִּין דִּילֵיהּ וּבִשְׁבִיל זֶה זְכוּיּוֹתָיו וְעוֹנוֹתָיו חֲקוּקִים עַל הַעֲצֻמוֹת שְׁלוֹ, וְאִם יִזְכָּה יְקוּם גּוֹפָא עַל גְּרַמִּין דִּילֵיהּ. וְאִי לָאוּ, לָא יְקוּם, וְלֹא יִהְיֶה לִיהּ תְּחִיַּית הַמֵּתִים וְאִם יִזְכָּה, יְקוּם הַגּוֹף עַל הַעֲצֻמוֹת שְׁלוֹ, וְאִם לֹא יִזְכָּה לֹא יְקוּם מִן הַקִּבְרָא וְלֹא תִהְיֶה לוֹ תְּחִיַּית הַמֵּתִים. וְלֹא עוֹד חוֹר לְדַלְעִיל וְלֹא רַק שְׁקִירוֹת לְבוֹ וְרַמ"ח אַבְרִיּוֹ מְעִידִים אוֹתוֹ, אֵלָא תְּרִין סְהַדִּין אֲנֹנִן עַל בְּרַשׁ אֵלָא שְׁנֵי עֵדִים הֵם הַמְּעִידִים עַל הָאָדָם, עֵין רוֹאָה בַחֲוֵי חֲכַמָּה וְאֵין שׁוֹמְעַת בַחֲוֵי בִינָה, וּבֵית דִּין הֵם שְׁלֹשָׁה שְׁהֵם בַחֲוֵי חֲגִית,

סוֹפֵר וְדָן חוֹבוֹי הם סופרים ודנים אותו על עוונותיו. **וְלֹא עוֹד, אֱלֹא שְׁמֵשׂא וְסִיְהָרָא סְהָדִין** על **בַּר נֶשׁ** ולא רק זה אלא השמש והירח שהם בחינת זו"ן מעידים על האדם, **בְּמַה דְּאוּקְמוּהּ** כמו שפירשו רז"ל (תהלים פא, ד) **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפֵר בַּכֶּסֶה לְיוֹם הַיָּגוּן. מֵאֵי בַכֶּסֶה** שואל מה פירוש בכסה. ומפרש **בְּיוֹמָא דְּסִיְהָרָא מִתְּכַפֶּה** ביום שהירח מכוסה, שהוא יום ראש השנה, שאז המלכות מתכסה ועולה אל הכתר העליון שהוא מקום המכוסה, ועולה שם בכח התשובה שעשו ישראל. **וְאִמְאֵי מִתְּכַפֶּת** ושואל ולמה מתכסה הירח, **בְּגִין דְּכַד מְטֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה** לפי שכאשר מגיע ראש השנה, **יִיְתִי סְמַא"ל לְמִתְבַּע דִּינָא לְבְנוֹי, קַמֵּי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא** יבא הס"מ לתבוע ולהעמיד בדין לבניה של השכינה לפני הקב"ה, **וְהוּא יִמְא לִיה** דִּיִּיְתִי סְהָדִין הקב"ה יאמר לו לס"מ שיביא עדים, **וְהוּא יִיְתִי לְשְׁמֵשׂא עֲמִיה** והוא יביא את השמש שהוא בחי' ו"ק עמו, כי העוונות שלנו פוגמים בו"ק משא"כ הג"ר שמסתלקים. **אֲזַל לְמִיְתִי סִיְהָרָא, וְהוּא מִתְּכַפֶּס** וגם הולך להביא את הירח, שהיא השכינה שסובלת בעוונותינו, אבל היא מתכסת ומתחבאת, כי עם ישראל חוזרים בתשובה. **בְּאֵן אַתָּר מִתְּכַפֶּת** באיזה מקום היא מתכסת, ומפרש **אֱלֹא סְלִיקַת לְהַהוּא אַתָּר דְּאִתְמַר בֵּיה** אלא עולה היא לאותו מקום שנאמר בו, **בְּמַכְסֶה מִמֶּךָ אֵל תִּתְקוֹר** שהוא בכתר העליון, **לְפִיִּסָּא לִיה עַל בְּנֵהָ** לפייס לו לקב"ה על בניה שלא ימסור אותם בידי הס"מ.

וְהֵאֵי הוּא דְּאָמַר קְרָא וזהו שאמר הפסוק, **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפֵר בַּכֶּסֶה לְיוֹם הַיָּגוּן. פִּי לְאַתָּר דְּבִיה סְלִיקַת שְׂכִינְתָּא** למקום הכתר שבו עלתה השכינה, **דְּאִתְמַר בֵּיה** שנאמר בו **וּבְמַכְסֶה מִמֶּךָ אֵל תִּתְקוֹר** שהוא הכתר. **וְחוֹבִין בְּאִתְכַפְּסִיא** והעוונות שהם מכוסים, **תִּמְנָן צְרִיךְ לְמִידָן בֵּינוּ לְבִין קוֹנוֹ** שם צריכים לדון אותם, והם עוונות שהם בין אדם למקום, שהתשובה בהם יותר קלה ואפשר לפעול בה לבטל הגזירות. **וְחוֹבִין בְּאִתְגַּלְיָא דְּעֶבֶד לֹון** אבל עוונות שעשה בגלוי שהם בין אדם לחברו, **אִתְמַר** נאמר בהם (משלי כח, יג) **מַכְסֶה פִּשְׁעֵיו לֹא יַצְלִיחַ** עד שיפייס את חברו. **דְּשְׂכִינְתָּא מְסֻטְרָא דְּכַתָּר אִיהֵי עֲלְמָא דְּאִתְכַפְּסִיא** שהשכינה מצד הכתר שעולה לשם, היא עולם הנסתר והנעלם, **וְאוּקְמוּהּ מְאֵרֵי מִתְנִיתִין** וכבר אמרו בעלי המשנה, **דְּצְרִיךְ בַּר נֶשׁ לְחַפְרָא לָהּ לְהַהוּא אַתָּרָא** צריך האדם לחבר את השכינה לאותו מקום שהוא הכתר, ששם ע"י התשובה מתכפרים העוונות. **בְּהַהוּא זְמַנָּא מְטֵי זְמַנָּא דְּרַחֲמֵי וְאֶעְבַּר דִּינָא** באותו זמן שהשכינה עולה לכתר מגיע זמן של רחמים ומעבירים את הדין מן האדם. **וּבְגִין דָּא, לְחַבְרִיה אָמַר לְזַכָּאָה לִיה בְּעֵדוּתִיה** ובשביל זה, שהמלכות מגינה ומעידה לצורך עם ישראל, כן צריך להתנהג עם חברו ללמד עליו זכות כי במדה שאדם מודד בה מודדים לו, **אֲבָל לְרִשְׁעֵי אֵין מְזַבִּין לוֹ** אבל רשע שהוא מין ואפיקורוס אין מעידין עליו לזכות אותו בדין.

וְעוֹד, קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיה סְהָדִין עַל בַּר נֶשׁ ועוד הקב"ה והשכינה מעידים על האדם, **הָדָא הוּא דְּכַתִּיב** זה הוא שכתוב, (דברים ד, כו) **הָעֵדוּתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אֶת הַשָּׁמַיִם, הַהוּא דְּאִתְמַר בֵּיה** פ"י אותו שנאמר בו (מלכים א ח, לב) **וְאִתְהַ תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם** פ"י ז"א שנקרא שמים. **וְאֶת הָאָרֶץ, הַהוּא דְּאִתְמַר בָּהּ** פ"י אותה שנאמר בה (ישעיה סו א) **וְהָאָרֶץ תִּדְם רַגְלֵי** שהיא השכינה הנקראת ארץ. **וְעוֹד, תִּרִין סְהָדִין, עֲמוּדָא דְּאִמְצַעִיתָא**

וְצִדִּיק ועוד, שני עדים הם, עמוד האמצעי שהוא הת"ת, וצדיק שהוא היסוד, **וְאֵנוּן ע"ד מִן שְׁמִ"ע אֶחָד** והם ע' משמע, ד' מאחד, ויש בפסוק זה שש תיבות כנגד ו' שהוא תפארת. **עַד** ועד שני, **מִן בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד** שיש בסופו אותיות עד, וגם בפסוק זה יש שש תיבות כנגד ו' שהוא היסוד.

מאמרי הפרשה

"שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֶן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק" (טו, יח)

על האדם לשמור על השערים שיש לו מה מותר ומה אסור, ולהשתמש ב"שופטים" עליהם

כתב מורנו רבי חיים ויטאל זצוק"ל (ספר הליקוטים ריש פרשתנו) כי באדם יש שבעה "שערים" דרכם הוא מתקשר אל העולם: ב' שערים ראשונים הם העינים, בהן הוא לומד תורה, בהן הוא רואה מה צריך לעשות, מה צריך לתקן. ב' שערים נוספים הם האוזניים, בהן הוא שומע דברי תורה, ושומע מה שמדברים עימו אשתו בניו וחבריו. עוד ב' שערים הם הנחיריים בהם הוא מריח, והשער השביעי הוא הפה, בו הוא מדבר ואוכל. ולכך מורה כאן התורה שצריך לשים בכל "שעריך", הם שבעה שערי האדם הנזכרים, "שופטים", כדי לדעת מה מותר לראות ומה אסור, מה מותר לדבר ומה אסור לדבר, וכן על זה הדרך. וכן לתת עליהם "שופטים" שזיהירו אותם על מעשיו ודרכיו כדי שילך בדרך טובים, וכפי שהדריכו אותו השופטים, ואם פגם בשעריו חס ושלום, צריך שיחזור בתשובה על כל פרט ופרט. על כן על האדם לשים על "שעריו" שופטים ושופטים, על דרך זו:

לשמור עיניו שלא לראות מראות אסורים, לפי שעין רואה ולב חומד, ובא לידי אסורים המורים רחמנא ליצלן.

וכן לשמור אוזניו מלשמוע לשון הרע וכדומה, כי האוזניים נכוות תחילה כשהאדם שומע לשון הרע, רכילות, שקרים, ניבולים וכדו' כי דיבורים אלו נכנסים בראשו ולא יוצאים ממנו, וכל היום חושב עליהם.

וגם הנחיריים צריכים שמירה, כי אם מריח חס ושלום ריחות בשמים האסורים, או ריח נבלה שמזיק לנשמה (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פ"א), יכול לבוא לידי עבירה. גם על ידי השגחתם יזהר מן הכעס, לפי שחרון אף תלוי בחוטם כנודע.

והפה צריך שמירה על שמירה, כי "כל עמל האדם לפיהו" (קהלת ג, ז), וכמו שנאמר (משלי כה, כא) "מות וחיים ביד לשון", על כן צריך להיזהר במה שמדבר, כי בעל לשון הרע הוא מהיורדים לגיהנם ואינם עולים, וכן צריך לשמור מה אוכל וכמה אוכל.

שאיבריו יהיו מדור לשכינה

האדם צריך למשול על חושיו, שכל אחד מהם יהיה מדור וכסא לשכינה הקדושה, כדי שהשכינה תשרה בו. וזאת, כי אם האדם אינו שומר את עיניו, אוזניו, נחיריו ואת פיו ולשונו, הרי הוא מטמא את אותו איבר, והשכינה בורחת ומסתלקת משם.

וכמו שכתב רבנו יוסף חיים ע"ה (עוד יוסף חי דרושים ריש פרשתנו ד"ה או יובן) האיברים האלה שיש להם פתח, הם משמשים ככלי שרת לתורה יותר משאר אברים. הנה העין, על ידי הראייה לומדים תורה, שהרי אמרו חז"ל (תמורה יד, ג) ונפסק בשו"ע או"ח סי' מ"ט ס"א) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה, כלומר אסור לומר פסוקים בעל פה, אלא דוקא יש לאומרם מתוך הכתב. כך גם האוזן משמשת כדי לשמוע דברי תורה, שדברים שבעל פה צריך ללמוד אותם דוקא בעל פה (שם). ואף הפה הוא כלי שרת, הן לתורה שבכתב והן לתורה שבעל פה, שצריך ללמוד ולהוציא בפה. כיון שכך, בשערים האלה היצר הרע מתגרה בעיקר, ומנסה להילחם עם האדם ולקלקל את אבריו אלה. ולכן צריך לשמור עליהם עם ה"שופטים" וה"שופטים" דהיינו על האדם לשפוט את עצמו, אם הולך בהם בדרך הישר. וגם יזהר להשגיח עליהם עם ה"שופטים" שיש לאברים, שלכל אבר הקב"ה ברא לו שמירה, העין יש לה שמירה על ידי העפעפיים. האוזן יש לה את האליה. הפה יש לו את השפתיים והשיניים, שכל אלו הם השופטים לשמור על השערים.

העובר עבירה מכריע את העולם כולו לכף חובה

ולפי זה ניתן לפרש גם את המשך הפסוק "ושפטו את העם משפט צדק", דלכאורה קשה, הרי הפסוק מדבר על כך שהאדם ישפוט את עצמו, ומדוע עבר לשפוט את כל העם?

ותבואר הקושיא על פי דברי חז"ל (קידושין מ:), לעולם יראה אדם את עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצווה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת, אוי לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה. עד כאן.

הרי שבכל פעולה שהאדם עושה, גורם הוא לכל העולם כולו להיות מוכרע לטוב או חס ושלוש לרע. וכפי המשל, באחד ששט בספינה בלב ים, ועשה חור בקרקעית הספינה. צעקו עליו אנשי הספינה, מה אתה עושה? ענה להם מה זה עניינכם, אני עושה חור רק מתחת למקום שאני יושב בו, שעליו שילמתי במיטב כספי. השיבוהו נוסעי הספינה, הלא בפעולתך זו, אין אתה גורם רע לך לבדך, אלא אתה גורם רעה לכל נוסעי הספינה שעלולים להיטבע כתוצאה מכניסת מים לספינה...

והנמשל הוא, כשהאדם עובר עבירה חס ושלוש, אינו גורם רע לעצמו בלבד, אלא גורם להכריע את כל העולם כולו לכף חובה.

ולפי זה מובן המשך הפסוק "ושפטו את העם משפט צדק" היינו שעל ידי שהאדם ישים "שופטים ושופטים" על שבעה "שעריך", וישגיח על עצמו שלא יחטא, אז יגרום "ושפטו את העם", שישפוט את העם כולו ב"משפט צדק", ולא יכריע את העם לכף חובה חס ושלוש, אלא לכף זכות וטובה.

עלינו לעשות מנעולים לכל ההרגלים

כתוב בגמרא (שבת קמט.) לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו, ופירשו רבותינו, אל תקרי "מנעלים לרגליו", אלא מנעולים להרגליו, הן העיניים רגילות להסתכל והאוזניים רגילות לשמוע, ואיסור הוא לאדם להסתכל היכן שרוצה, או לשמוע ולדבר מה שרוצה, אלא צריך לעשות מנעולים לכל ההרגלים. עיקר התשובה היא, שהאדם יתחיל לשלוט על החושים שלו. כמו שנאמר (במדבר כב, כה) "ותלחץ את רגל בלעם", דהיינו את ההרגלים הרעים של היצר הרע שנקרא בלעם, צריך ללחץ ולהקיע אותם.

רמז ב"שמע ישראל" לחמשת החושים

כידוע בימי ראש השנה אנחנו עובדים בעיקר לבנות ולתקן את המלכות, שהיא השכינה הקדושה, וממליכים עלינו את השכינה על כל איבר ואיבר שיהיה מדור וכסא שתשרה עליו השכינה, כי היא הקובעת מה יהיה עם האדם, ולה ניתן הכח להחליט, ועל ידה נחתך הדין, אם לרחק אם לקרב וכו'. לכן אנו צריכים לקבל עלינו עול מלכות שמים בכל רמ"ח אברינו ושס"ה גידינו. ובכל יום אנחנו מקבלים עלינו בפסוק שמע ישראל, עול מלכותו יתברך, וכל הפסוק שמע ישראל עולה בגימט' 1118, כמנין אד"ם ראי"ה שמי"ע רי"ח דבור". כלומר צריכים אנחנו להמליך את הקב"ה גם עלינו וגם על החושים הנ"ל, וגם על הפנימיות שלנו על – הנרנח"י [נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה] שלנו.

אם כן עתה כשאנחנו בתחילת חודש אלול, נשאר לנו זמן קצר להכין את עצמנו ליום הדין הגדול והנורא. כי מי שאינו משגיח על שעריהם שהם עיניו אוזניו חוטמו ופיו, שעריו טמאים ופגומים, ואיך וכיצד יתעורר לבו לשוב בתשובה? הרי האיברים הללו הם מנהיגים של כל הגוף, ואם חס ושלוש הם פגומים, קשה מאד להתעורר בתשובה.

אמירת סליחות של אדם ללא שופטים ושופטים היא כהדלקת מנורה בפני עיור

במשלי הרב "ישועה ורחמים" זצ"ל (הביאו בספר לבוש יוסף מועדים עמ' ס"ח) הביא מעשה באדם שנולד לו ילד עיוור, רחמנא ליצלן. נטלוהו לרופאים, ערכו לו בדיקות וצילומים, עסקו בתרופות ובניתוחים, אך ללא הועיל. ניגש האב לבנו, נטל ידיו בידו ואמר בכאב: בני יקירי, גזירה היא ממרום ונקבלה באהבה. עולמך יהא חשוך עליך לעולם, אין תרופה למכתך. והילד הרבין ראשו בהכנעה.

לימים נכנס הילד לחנות. גישש בידיו וזיהה את המוצרים, עד שהניח ידו על חפץ עגול. שאל: מה הוא חפץ זה? ענהו המוכר: זו מנורה חשמלית.

מנורה? תמה הילד, ומה עניינה?!

כשחשוד, לוחצים על הכפתור ונדלק האור, ואפשר לראות, הסביר המוכר.

נפעם הילד, שב לביתו ופנה לאביו בטרוניה: אבא, אבא, למה ייאשתני? מדוע אמרת לי שאין תרופה למכתי? הייתי היום בחנות ומצאתי בה מנורה, לוחצים על הכפתור – ורואים! אנא, קנה לי את מנורת הפלאים, ותאיר את עולמי!

התרגש האב וענה בכאב: אל נא, בני, אל תשנה באשליות! מנורת החשמל מיועדת למי שראייתו תקינה, ורק החשיכה מעכבתו מלראות. אזי תגרש המנורה את החושך, והוא יראה לאורה. אבל מי שמאור עיניו כבה, לא תעזרהו המנורה כל עיקר!...

הנמשל, חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות וגדול כוחו, כך גם גדול כוח י"ג מידות של רחמים, שאינן חוזרות ריקם, וכן כוח הוידוי, "שכל מי שהוטא ואומר 'הטאתי' אין רשות למלאך החבלה לגעת בו" – הכל נכון. אך יש לדעת שאמירת הסליחות אינה פועלת בדרך קסם, ואינה מרעיפה סליחה מאליה, אלא מעבירה על חמאים רק למי שלבו ער ורגשותיו פועמים. עבור אדם בעל רגש שרק שיגרת החיים גברה עליו והאפילה את רגשותיו, יהיו הסליחות בקרני אורה שיגרשו את החשיכה ויפזרו את הערפילים החוצצים בינו לאלהיו. אבל למי שאין "שופטים ושוטרים" הממונים על שערוי לבל יכנס בהם ערל וטמא, מי שמחזיר לנבכי נפשו מראות אסורים ושומע דברי רכילות והבל, שלא לדבר על ניבלות פה וכפירה, ומדבר דברים אסורים הפוגמים את הנשמה המהורה, אדם זה עלול לומר מזמורי סליחות וליבו בל עמו, כי נטמא ונאטם, וכל דיבוריו מן השפה ולחוץ, ואם כן איך יקווה שיעוררו הסליחות את הרגשות הכבויים וילהיטו את הלב המאובן.

"שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צֶדֶק" (טו), (יח)

על השופטים והשוטרים לקיים תפקידם בשלימות, שלא יקראו שוטים

כתב רבנו ה"בן איש חי" (בבן איש חי דרושים ריש פרשתנו) וצ"ל, ה"שופטים" הם הדיינים שאסור להם לפחד מאיש, ועליהם לומר דבריהם ללא מורא וללא משוא פנים. ה"שוטרים" לעומתם הם המוציאים לפועל ופרנסי העדה, ועליהם מוטלת החובה לכפות את הסדר והמשמעת, ולהנהיג את העם, ולא להיות מונהגים על ידי ההמון ולהתניף לו, שיהיו לראש, ולא לזנב! והנה, אם תחסיר מה"שופטים" את האות פ', ישאר בידך "שוטים". ואם תחסיר מה"שוטרים" את האות ר', ישאר בידך שוטים, וזאת ללמדנו כי שלימות השופטים תלויה בפה והנרמזות באות פ' הנ"ל ושלימות השוטרים והפרנסים תלויה בהיותם לראש [הנרמז באות ר' הנ"ל] לכך אמרה תורה, "שופטים ושוטרים תתן לך בכל", ללמדנו שעל השופטים והשוטרים להיות שלמים "בכל" אותיותיהם.

"שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צֶדֶק" (טו), (יח)

ראשית מצווה הדיין לשפוט את עצמו, ואז יכול לדון את עם ישראל

ראשית כל, מצווה הדיין בישראל לשפוט את עצמו, להיות נקי מה' ומישראל, ללא שמץ של רבב, מלגו ומלבר, ואז יוכשר לכסא הרם לשפוט אחרים בצדק ובמישור, צדק עצמך, ואחר כך צדק אחרים. לכך אמרה תורה "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", היינו שעל השופטים והשוטרים לשפוט בשעריהם תחילה, כנאמר "תתן לך" דהיינו לשפוט את עצמם, ואז שוב "ושפטו את העם משפט צדק". הפסוק ממשיך וּשִׁפְטוּ, שהן אותיות "ושפוט", כלומר, אפילו הדין "ושפוט" בכל אופן תשפוט אותך, ויהיה בעיניך כדין עמוק וכשל מאה מנה.

במדרש תנחומא (שופטים סי' ג') מעשה ברבי חנינא שהיה לו אילן נטוע בתוך שדהו ונופו נוטה לשדה שכנו. באותו זמן בא אדם אליו לדין תורה, בטענה על חברו שנופי אילנו נוטים לשדהו, ומפריעים לו. והדין הוא לחייבו לקצוץ את הענפים. אמר לו ר' חנינא, לך עכשיו ובוא למחר. מה עשה ר' חנינא? שלח פועלים לשדה שלו והורה להם לקצוץ את כל הענפים שהיו נוטים לשדה אחר. למחרת כשבא האיש לפניו לדין, פסק ר' חנינא לבעל דינו לקצוץ את הענפים. אמר לו האיש: ולמה האילן שלך ענפיו נוטים לשדה אחר? אמר לו ר' חנינא: צא לשדה וראה את האילן שלי, ומה שעשיתי אני לאילן שלי, עשה אתה לאילן שלך. מיד הלך ועשה כן.

"לֹא תִקַּח שֹׁחַד לֹא תִכְרֹם פְּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד" (טו, יט)

"שׁוֹחַד" מִלְשׁוֹן "שֶׁהוּא חֵד"

במסכת כתובות (דף קה.) איתא, למה נקרא שמו "שׁוֹחַד" "שֶׁהוּא חֵד". ופי' בספר גן רוה, שהפירוש הוא, על פי דברי חז"ל במסכת שבת (דף י.) כל הדין דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. עד כאן. נמצא שאם האדם חס ושלום לא דין אמת, לא נקרא שותף להקב"ה. ונמצא אז שהוא "לברו". לכן פירשו חז"ל את המילה "שׁוֹחַד", שעל ידי שהדיין לוקח שׁוֹחַד, "הוא חֵד" שהיינו הוא נמצא לברו, ולא משתתף עם הקב"ה במעשה בראשית.

"וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים" (טו, יט)

מדוע כתוב כאן "עיני חכמים". ובחומש שמות "עיני פקחים"?

הקשה הגר"א מוילנא זצ"ל בספרו קול אליהו (ריש פרשתנו סי' קי"ז), מדוע כאן נאמר יעור עיני "חכמים", בלשון "חכמים", ואילו בספר שמות (כג, ה) נאמר, כי השׁוֹחַד יעזור "פקחים", בלשון פיקחים. ולכאורה היה לתורה לכתוב בשני המקומות או לשון חכמים, או לשון פיקחים?

ותיר"ן, ידוע שהדיין כדי שיהיה משפטו משפט צדק, צריך שישגיג שלימות בשני דברים. א) שיהיה בקי בדין, שידע כל דין ודין על בוריו. ב) שיבין בענייני העולם הזה, בכל מיני עסקים, שעל ידי כך יוכל לדעת אם בעל הדין רוצה חס ושלום לרמות וכדומה.

והנה "החכם" נקרא אדם שחכם בתורה ובהלכותיה. ואילו ה"פיקח", נקרא אדם שיש לו פיקחות בענייני העולם הזה. לכן אמרה תורה שעל ידי שהדיין לוקח שׁוֹחַד, הוא מתעורר בב' דברים, גם בענייני הדין, וזהו אומרה, יעזור עיני "חכמים". ועוד מתעורר הוא גם בענייני הפיקחות בענייני העולם הזה, ולכן אמרה תורה, יעזור עיני "פיקחים".

מעשה ברבי חיים כפוסים שחזר לו מאור עיניו לאחר שאבד לו

הרב החיד"א בשם הגדולים (אות מ' ערך מה' מאיר גאביוון) מספר על רבי חיים כפוסים ע"ה שהיה דיין במצרים, ולעת זקנתו כהו עיניו, והיו אנשים שריגלו אחריו לאמור, שבודאי על שום שלקח שׁוֹחַד נעשה סומא, הוציאו על הרב שם רע בקלא דלא פסיק בכל העיר. יום אחד עלה הרב לתיבה, ואל נוכח הקהל פנה בתפילה אל בורא העולם וכך אמר, אם אמת הדבר שהוא לקח שׁוֹחַד, שכך יהיה לו שישאר סומא כל ימיו, אולם אם הוא לא לקח שׁוֹחַד, יהי רצון שיחזור לו מאור עיניו. ונתקבלה תפילתו ויהי נס וחזר לו מאור עיניו. ומסיים הרב החיד"א, שראה את חתימת ידו כשהיה סני נהור, והאותיות כמעט שאינן ניכרות, וראה גם חתימתו אחר שחזר לו מאור עיניו, והיא כתיבה מאושרת.

"וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים" (טו, יט)

קיבל שׁוֹחַד ללא ידיעתו כלל וכמעט סילף את הדין

אצל בעל ה"אוהב ישראל" באו לדין תורה שני אנשים, תובע ונתבע, ודעת הרב היתה לחייב את אחד מהם, אלא שלא הספיק לגמור את הדין. הרגיש בכך החייב, וסיפר זאת לידידיו ורעיו, והם יעצוהו שישלשל לרב כסף למעיל מבלי שירגיש. וכך עשה, נכנס לבית הרב, ושם כסף בכיס מעילו של הרב, מבלי שירגישו בו, ויצא והלך. מיד נהפך לבו של הרב לזכותו בדין, ולא ידע מה פשר הדבר, כי לא אירע לו כן מימיו, ולכן דחה את נמר הדין לעוד כמה ימים. בהגיע ראש חודש לבש את מעילו המיוחד לראש חודש, והנה הוא רואה בכיסו כסף. שאל את אשתו, מי הביא את הכסף הזה? זכרה אשתו שאותו אחד שהיה בדעת הרב לחייב אותו היה נכנס ויוצא, ואמרה, שמא אותו אחד שחייבתו בדין הוא הכנים את הכסף? קרא לו הרב והחזיר לו את הכסף ונהפך ליבו עליו עוד הפעם לחיוב.

וזה נרמו בפסוק "ויסלף דברי צדיקים", אפילו שהוא "צדיק" גמור, כיון שקיבל שׁוֹחַד, הדבר גורם לו לשנות את המחשבה, ומתקיים בו "ויסלף".

עוד אומרים שלכן כסף נקרא "מעות" מלשון "מעוות", שהלוקח כסף, מעוות ומסלף לו את המחשבה. (מספר דרש יהודה)

"עֵדֶק עֵדֶק תִּדְרֹף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיִרְשֶׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ" (טו, כ)

דיין שדן דין אמת לאמתה משרה שכינה בישראל

הגאון רבי אברהם ב"ר ברוך, ביאר פסוק זה על יסוד ביאורו הנפלא של האלשיך בפרשת פנחס, על הפסוק (ויקרא כו, יא) "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם". וכך ביאר האלשיך, כל דבר משתוקק לשוב אל שורשו, אל

הדבר שנפרד ממנו, וכן הנשמה, אשר הוצבה מתחת כסא הכבוד והיא חלק אלוה ממעל, וניתנה בתוך גופו של אדם, חומר עבור, הלא תקוין בו יומם ולילה, ותמיד משתוקקת היא לצאת מתוך הגוף ולשוב לשרשה. ואולם, בראותה כי הקב"ה בעצמו משרה את שכינתו בתחתונים, אזי גם היא מתנהמת וסובלת, כי אומרת היא לעצמה, דיו לעבד להיות כרבו, והדברים קל וחומר שאם הוא יתברך שאין קץ וסוף לקדושתו, ובכל מקום על הארץ כבודו. כל שכן הנשמה, שהיא רק חלק אלוה ממעל, ראוי שתשכון בגופו של אדם. וזו כוונת הפסוק, "ונתתי משכני בתוכם", וממילא "ולא תנעל נפשי אתכם" [בגלל שנתתי משכני בתוכם, לכן ה"נפש" לא תנעל אתכם, כי היא תאמר את הקל וחומר הנזכר]. עד כאן דברי האלשיך.

על דרך זו ניתן לפרש גם את פסוקנו, שהנה אמרו חז"ל (פנהרין י): כל דיון שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל. ועל כן אמר (כאן) הכתוב, צדק צדק תרדוף, ואז, כשתדון דין הגון תשרה השכינה בישראל, כדברי חז"ל הנזכרים, ואז "למען תחיה", כי אז יהיה קל וחומר לנשמה, להשאר בתוך הגוף, ולא לשוב אל כור מחצבתה...

"צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ" (פז, ב)

מעשה נורא במשרת שננב את בגדי אדונו והכניע תחתיו את אדונו

בספר אהבת חיים (פרשת עקב עמ' כ"ה) הביא מעשה בעשיר נדיב וירא שמים, שגידל יתום בתוך ביתו. האכילו והשקהו, הליבשו והנעילו, השיאו אישה, קנה לו דירה, מילא אותה בכל טוב, וכדי שתהיה לו פרנסה אף קנה לו כרכרה, שיפרנס את משפחתו בכבוד. ולא זו בלבד אלא שבכל פעם שהיה זקוק לנסיעה, היה מזמין את היתום להסיעו, והיה משלם שכרו בעין יפה.

פעם קרא העשיר ליתום, ואמר: ראה, עלי לנסוע לצורך עסק מסחרי למקומות חדשים וארצות רחוקות. האם תיאות לשמש כעגלון במסעי ואני אשלם שכרך ביד נדיבה? היתום הסכים ברצון. וכך נסעו מעיר לעיר, ממחוז למחוז וממדינה למדינה, הגיעו לארץ רחוקה וזרה, ולנו שם במלון.

באמצע הלילה בא היצר הרע ופיתה את היתום ולחש באזניו: עד מתי תהיה עגלון, מתי תהיה גם אתה לאדון? מה עשה, קם ממיטתו ולבש את בגדי אדונו ואת בגדיו הניח ליד מיטת האדון, ובאשמורת הבוקר פתח פיו בגערות: קום, עצל, עד מתי תשכב, עד מתי תאכל לחם חסד?!

גילגל העשיר את עיניו, וחשב בוודאי עדיין חולם אני, משרתי עומד מעלי, לבוש בבגדי, וגוער בי!

והמשרת פקד: קום, עצל, והתלבש!

אמר לו: תן לי את בגדי, ואלבשם!

צחק היתום: וכי משרתך אני? הן בגדיך למראשותיך, קום ולבשם ותכין מהרה את העגלה לנסיעה, כי עוד רחוקה הדרך לפנינו! משהתמהמה – איים להכותו!

בעל כורחו קם העשיר ולבש את בגדי משרתו. נמל את השוט וישב על דוכן העגלון, משך במושכות, ובן טיפוחיו השתרע במרכבה ולא פסק מלהמטיר עליו פקודות. בכה העשיר במר נפשו, כי ברגע אחד איבד הכל. כך נסעו יום ויומיים, שבוע ושבעיים, כשהאדון משרת כעגלון... עד שנפשו קצה בחייו. אמר לעצמו, הרי אני גידלתי את הנער מקטנותו, נתתי לו הכל, לא חסכתי ממנו מאומה. הזו התודה המניעה לי? הזו הכרת הטוב?!

הגיעו לעיר אחת, ו"האדון" נכנס בלוויית "משרתו" ליקרה שבאכסניית וביקש חדר מרווח עבורו. ואילו "משרתו" יכול לישון בחצר, ליד האורות...

פנה העשיר בכפיפות קומה לפינתו, וכעבור שעה קלה, כשהיתום עלה להדרו, המק אל הרחוב, ראה זקן הדור צורה והשיח בפניו את לבו, וביקש את עצתו.

אמר לו: אל תירא, יש לנו כאן רב גדול, נבון וחכם. אלך אליו ואשאל את פיו.

לך, אמר העשיר, ויברכך האלהים.

בבוקר, התדפקו שלוחי בית הדין על דלת המלון וכה אמרו, הרב ציוונו להביא בפניו את האורחים שבאו לכאן הלילה, להתייצב בפניו לדין תורה! חרד "העשיר" המתחזה. דין תורה? מה לו ולרב? אך אין מסרבים להזמנת הרב. עלה עם "משרתו" לבית הדין. הושיבום בחדר המבוא והורום לחכות ולהמתין.

הדלת נפתחה, והרב קרא: "עגלון!"

מיד זע היתום, קם ממקומו, אלא שתיכף הבין שטעה, ושב למקומו. אבל היה זה רגע קט מאוחר מדי... על כן הרב נתן בו עיניו ואמר, כן, אליך התכוונתי!

השיבו "העשיר", אבל אני... אינני העגלון, הוא העגלון!

בוא, היכנס לחדרי, הורה הרב. וכשנכנס, הצליף עליו בשבט לשונו.

לא העיז פניו כנגד הרב, והרב קרא לעשיר שילבש את בגדיו ויטול את רכשו.

סיים הרב אהבת חיים, מפה למדנו כח הצדיקים האמיתיים, איך היו מוציאים דין אמת וצדק לאור. אמת ויציב, יש כאן התגלמות של "ושפטו את העם משפט צדק".

אולם זאת ועוד טמון פה, אם את עינינו נשים בסיפור, ונעיין בו, נמצא כי יש כאן משל נוקב, הקדוש ברוך הוא שלח לעולמנו את הנשמה, חלק אלוה ממעל, אצילה ומרוממת, כדי להתעשר בתורה, במצוות ובמעשים טובים. אבל

הנשמה, כשלעצמה, רוחנית היא, זקוקה ל"משרת", הוא הגוף, ועליה לספק לו את צרכיו. אכילה, שתיה, לבוש.

אך נורא הוא, כאשר ה"משרת" הופך לאדון, ומכניע תחתיו את אדונו. כאשר כל ההידורים והמשאבים מכוונים לצרכי הגוף, והנשמה ניוזנת מפירורים...

הבה נשיב לנשמה את בכורתה!

"צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ" (פז, כ)

לפי פסוק זה יש להושיב דינים בשני וחמישי

כתב הגר"א מוילנא בספרו קול אליהו (שופטים סי' קי"ח), דאיתא במדרש על פסוק זה, דמכאן אמרו להושיב דינים בימי שני וחמישי. ולכאורה מדרש תמוה הוא, מנין רואים בפסוק שצריך להושיב דינים בימי שני וחמישי? ופירש

הגר"א מוילנא, ידוע שיש שבעה כוכבי לכת שמשרתים את העולם במשך כל ימי השבוע, וסימנם שנצ"ם חכ"ל, שהם ר"ת, ש- שבתאי. נ- נוגה. צ- צדק. מ- מאדים. ח- חמה. כ- כוכב ששמו "כוכב". ל- לבנה.

והנה בתחילת הלילה, סדר הכוכבים הם כצנ"ש חל"ם, שביום ראשון בתחילת הלילה, שולט "כוכב", ביום שני בלילה, שולט צדק, וכן הלאה. אמנם בסדר תחילת הימים, הסדר הוא חל"ם כצנ"ש, דהיינו ביום ראשון בתחילת היום

שולט כוכב חמה, וכן הלאה. ונמצא שביום חמישי בתחילתו שולט כוכב צדק.

לפי כל הנ"ל נמצא שכוכב צדק שולט פעמיים בשבוע. ביום שני [בתחילת הלילה] וביום חמישי [בתחילת היום].

ולפי זה נפלאים דברי המדרש "צדק צדק תרדוף", מכאן שצריך להושיב דינים בימי שני וחמישי, שהרי אלו הימים שכוכב צדק שולט בהם. ופירוש הפסוק הוא, מתי "תרדוף צדק"? דהיינו באלו ימים תושיב את הדינים לדון? בימי

"צדק צדק", דהיינו בשני הימים שכוכב "צדק" שולט בהם.

"מִשְׁפַּט צֶדֶק... צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ" (פז, יח-כ)

שלוש כוונות שצריך האדם לכוין בעת נתינת צדקה

כתב בספר כסא אליהו למה נכתבו שלושה "צדק" סמוכים זה אחר זה, כנאמר, משפט צדק... צדק צדק תרדוף? ויובן כי הנותן צדקה צריך לכוין בשלוש כוונות, אחת שתנצל השכינה מהגלות ויבא המשיח, אחת לחייו ולחיי בני

ביתו, ואחת שיוכה לחיי העולם הבא, וכוונות אלו מרומזות בשלוש פעמים "צדק" ולכך הוכפלו.

וכך עוד מרומזים שלושתם בהמשך הפסוק "למען תחיה וירשת את הארץ" שהנה:

"למען" – עולה בנימט' "קץ" דהיינו קץ משיח.

"תחיה", שיהיו חיים לו ולבני ביתו ויוכה לתחית המתים, אל תקרי "תחיה" בחיר"ק אלא "תחיה" בשו"א וקמ"ץ.

"וירשת את הארץ", דהיינו שיוכה לארץ ישראל ולעולם הבא דהיינו גן עדן.

ואף אם הוא תלמיד חכם, אל יחשוב שבלימוד לבר יצא ידי חובתו, אלא ילמד תורה וגם לא יהיה קמצן בממונו ויתן צדקה, לפי שאם תניח את האות ה' המרמזת לחמישה חומשי תורה, בנוסף למילה "צדק" תעלה בידך המילה

"צדקה", כלומר תורה וצדקה ביחד היא מדרגה טובה ונפלאה.

כך גם שלוש פעמים "צדק" עם שלוש התיבות עולה בנימטריא "תקפה", וזה מרומז באומרם (מסכת אבות פ"ג מ"ה) "תקפה" עליו "משנתו", רצונו לומר, מי שיש בידו את הכוונות האלו בנתינת צדקה (העולים "תקפה") וגם יש בידו לימוד תורה (וזהו "משנתו"), הרי זה משובח, והוא תוקף את יצרו הרע, שאינו מניח לו ליתן צדקה.

"וְלֹא תִקֵּים לָךְ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא ה' אֱלֹהֶיךָ" (טז, כב)

לא להפוך את עניני העוה"ז למצבה – קבע

ראיתי בספר מעיינה של תורה (כאן) שפירש את פסוק זה בשם ספר קדושת הלוי כך, דהנה ידועה המשנה במס' אבות (פ"ד מט"ז), העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוודור כדי שתיכנס לטרקלין. אם כן האדם צריך לדעת שהעולם הזה חולף, ואסור לו לקחת את עניני העולם הזה אצלו בתור דבר קבוע ויציב. וזה פירוש הפסוק "לא תקים לך מצבה" – אל תקים "לך" – את הענינים "שלך" דהיינו עניני העולם הזה, "מצבה" אל תעשה דבר קבוע, יציב וקיים, כיון שזה "אשר שנא ה' אלהיך".

"וְהוֹגֵד לָךְ וְשָׁמַעְתָּ וְדַרְשְׁתָּ הַיֵּטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל" (יז, ד)

זכות גדולה למי שדורש ומזכה את הרבים ומחזירם בתשובה

כתב בספר ליקוטי מנחת אהבת אליהו (פרשתנו עמ' ק"ע נדפס תש"ח) יובן לענ"ד שהפסוק מרמז על שאמרו רז"ל (סנהדרין עא. ובעוד דוכתי) "דרוש וקבל שכר", היינו שכל פעם ופעם שהרב דורש ומזכה את הרבים, משמיע להם דברי תוכחות ומוסרים, מודיעם שכר ועונש ומלמד אותם דינים והלכות, אף אם מאה אנשים אינם שומעים בקולו, לא ירע לבבו, כי אפשר שישמעו עשרים, או עשרה, או חמשה, או אפילו אם ישמע אחד בלבד די בכך, כמו שאמרו (נבא בתרא יא.) "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא", שהיות ונתן חיים וקיום לנפשו ונשמתו של אותו אחד, הרי הוא קיים עולם מלא, היינו את העולם הבא של האחד, שהן העיקר הם חי עוה"ב.

וזהו שנאמר כאן "והוגד לך", היינו הרב הדורש לאחרים ומלמדם בינה, מאשר "הוגד לו" ממרום והבין משכלו, "ודרשת" להבין לאחרים ולהשמיע אותם, כדי שיעזבו את דרכם הרעה ויחזרו בתשובה, וממשיך הפסוק "ושמעת ודרשת היטב" היינו בלשון צח וברור ומתוק, עד שיקבלו את הדבר ויאמינו שזה הדבר אמת ונכון, וכל מה שהיו עושים קודם, היו מעשים שאינם טובים ומעשה "תועבה". וכפי שממשיך הפסוק "נעשתה התועבה הזאת" בלשון עבר, כלומר אז יבינו שהמעשים שעשו קודם, היו תועבה, ומעכשיו והלאה יקבלו עליהם שלא יעשו עוד את התועבה הזאת.

גנב שהפסיק לגנוב בעקבות דרשה ששמע, וזכה לעושר גדול

ושמעתני מהרב רבי דוד שרים מעיה"ק ירושלים מעשה נורא [הובא גם בס' אהבת חיים (שופטים עמ' נ"ח)] באדם אחד שלא היה לו משא ומתן, וכל לילה ולילה היה הולך לגנוב מבתים ומהגניבות היו ניזונים הוא ואשתו, ולא היו להם בנים ובנות כי אשתו היתה עקרה, ומעולם לא היה הולך לביהכ"נ להתפלל, לא בשבתות ובימים טובים. שבת אחת היה עומד בפרשת דרכים וראה הרבה אנשים ההולכים בקבוצות, שאל אחד מהם, מה היום מיומים? מה הענין הזה, ולהיכן אתם הולכים? השיבו, הן היום מגיע חכם גדול לדרוש בבית הכנסת, ואנחנו הולכים לשמוע את דברי קודשו. אמר, אלך ואראה מהו הדרש שהחכם דורש. הלך לבית הכנסת וראה שהחכם עומד ודורש וכולם שותקים. תמה הגנב תמיהה גדולה מהו זה הענין, עד ששמע שהיה החכם דורש "מוזנותיו של אדם קצובין מראש השנה ועד ראש השנה" (ביצה טז.), אם האדם ממתין, הקב"ה נותן לו בהיתר ובריוח, כמו שאמרו רז"ל (ברכות כ.), מתון מתון ארבע מאה זוזי שוי [הסבלנות שווה סכום כסף גדול]. אולם אם האדם אוכל מגזל ומגניבה ומאיסור, הקב"ה נותן לו את עונשו בניהנם, שיש בניהנם אש תמיד תוקד לא תכבה, עונש רע ומר ודינין קשין, ופוחתים לו ממה שקצבו לו לפרנסתו ונותנים לו עונש. אבל אם נזהר מאיסורין ומגזל ומחמס ומגניבה, נותנין לו פרנסתו בריוח ובנחת מה שקצבו לו ביום ראש השנה.

ועוד דרש החכם כמה תוכחות ומוסרים. ואחר כך אמרו קדיש והתפללו מנחה, והלכו כל אחד ואחד לביתו, ועסקו בסעודה שלישית. הגנב גם הוא הלך לביתו. ובליל מוצאי שבת לא הלך לגנוב כפעם בפעם. שאלה אותו אשתו, מדוע אין אתה הולך לעבודתך כמו בלילות אחרים? אמר, כך וכך שמעתי מהחכם שדרש שנותנין לאדם כל מה שקוצבים לו בנחת אם לא גזל ולא גנב, ואם כן למה אנוכי הולך לגנוב, טוב יותר שלא אלך לגנוב, והקב"ה בלאו הכי יתן לי את אשר נגזר עלי בנחת. באותו שבוע אכלו כל מה שהיה להם ושמרו שבת כהלכתה, ואחר הצות הלך לביהכ"נ ושמע שהחכם דורש את סוף הדרשה שנשארה משבת שעברה. כששב לביתו, אמרה לו אשתו לא נשאר לנו מה לאכול, מה

אתה הושב לעשות? בלית ברירה כליל מוצאי שבת נכנס לגנוב בבית אלמנה אחת, והנה הוא רואה סל מלא בשר דגים ועופות, לקח לאכול, אך מיד נתחרט ואמר בליבו, למה אנוכי אוכל מן האיסור, טוב יותר שהקב"ה ישלח לי מן ההיתר, כמו שדרש החכם. באותה שעה האלמנה שמעה שנכנס הגנב לביתה, אולם לא פצתה פיה מפני הפחד שמא הגנב יהרוג אותה, והיתה בוכה חרש. חזר הגנב לביתו בידים ריקניות ובכמן חסרה, אמרה לו אשתו, מדוע חזרת ריקם? סיפר לה את כל המעשה. בבוקר הלך לבית החכם, וכה שאל, אדוני, האם אתה דורש אמת, או שקר? השיבו החכם, כל אשר דרשתי כולו אמת וחם ושלום שיש בדברי שקר.

סיפר הגנב את מעשיו הרעים שהיו בידו ושעזבם, ושאלם כבר עברו שמונה ימים ואין לו כבר לחם לאכול. אמר החכם ירחם ה', היום תשב ותאכל עימי, ונראה מה ילד יום. והנה בעודם סועדים באה האלמנה לפני החכם בוכיה, וכה אמרה, למען ה', אין לי בנים ובנות לא קרובים ולא קרובות, והנה כלילה בא גנב אך תוך ביתי ופחדתי הרבה ולא דיברתי מאומה מפני המורא, האם אפשר שכבודו ימצא לי בעל שישמור אותי מפחד ומחשד, וב"ה יש לי עושר ונכסים שנוכל להתפרנס בריוח. אמר החכם לגנב האם יש לך אשה ובנים ובנות? אמר לו יש לי אשה והיא עקרה, ואין לי כסף לגרש אותה ליקח אחרת כדי לקיים מצות פריה ורביה. אמר לו החכם, תיקח אותה לך לאשה, בתנאי שלא תגרש את אשתך הראשונה, קיבלו הגנב והאלמנה תנאי הזה, והביא האישה את אשתו אל הדיין ועשה קידושין, וישבו שניהם ביחד, ועשו סעודה ואכלו את העופות והדגים והבשר שהיו בסל. ונתקיים בו שמה שלא אכל באיסור, אכל בהיתר, וכך הממון שחפץ ליקח באיסור מן האלמנה, היה תחת ידו בהיתר.

בראותו כן נעשה בעל תשובה גמור, וכל היום היה יושב ועוסק בתורה וניזון מכסף האלמנה שהיתה עשירה, וזכה בבנים ובנות, ואשתו הראשונה היתה יושבת כמו גבירה. וזהו שמרומז כאן בפסוק, הוגד לך ושמעת "ודרשת" היטב, היינו אם שמעת היטב את ה"דרשה" שלא לגנוב, "והנה אמת נכון הדבר נעשתה [בלשון עבר] התועבה הזאת בישראל", ואז חזרת מדרכך הרעה מלגנוב ו"התועבה" "נעשתה" בלשון עבר ויותר אינה נעשית, דהיינו שחזר הגנב מדרכו הרעה, ונעשה חסיד מדרושו של חכם. ודפח"ת.

"על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד" (יו, ו)
מה עונשו של החוטא?

מצינו בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שנת, וע"ע בירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שאלו לחכמה, חוטא מה ענשו? אמרה להם, חטאים תדרוף רעה (משלי יג, כא). [דהיינו החכמה ענתה שאין תקנה לחוטא רק בעונש].
שאלו לנבואה, חוטא מה ענשו? אמרה להם, הנפש החוטאת היא תמות (יחזקאל יח, ד).
שאלו לתורה, חוטא מה ענשו? אמרה להם, יביא אשם ויתכפר לו.
שאלו להקב"ה, חוטא מה ענשו? אמר להם, יעשה תשובה ויתכפר לו.

יוצא איפוא כי "על פי שנים עדים", דהיינו על פי הדעות של החכמה והנבואה "יומת המת", או אפילו "שלושה עדים", היינו גם לפי הדעה השלישית של התורה, "יומת המת" לפי שאין לו לחוטא תקנה אלא כשיביא אשם ויתכפר לו, ועתה בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ואי אפשר להביא קרבן, אין לחוטא כפרה. או אף בזמן שבית המקדש קיים, כאשר אין ידו משגת להביא קרבן, יוצא דינו "יומת המת". ברם ממשיכה התורה ומלמדתנו, "לא יומת על-פי עד אחד", שלפי דעתו של הקב"ה, לא יומת החוטא, אלא די שיעשה תשובה ויתכפר לו.

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין ודין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו" (יו, ה)

על ידי החטא פוגם באות א' שבשמו, שנקרא "אדם" ונשאר "דם"

כתב מו"ר בעל הבן איש חי וצוק"ל בספרו "אדרת אליהו" (כאן דף קנ"ד טור ג') וזה לשונו: יובן בס"ד לרמז, כי ידוע שהאדם על ידי החטא פוגם בשמו שנקרא "אדם" שמסתלקת האלף ונשאר "דם", וזה היה הטעם שהביא אדם הראשון מיתה לעולם, כי על ידי חטאו פגם בשם אדם ונשאר דם, וכך הביא "דם" לעולם כנודע. על ידי החטא שחוטא האדם, עוד הוא פוגם בשם "אדני" ומסלק האלף ונשארים האותיות "דין", כי האלף באה למתק את אותיות הדין כנודע, והחוטא מגביר מידת הדין ומסלק האלף חס ושלום ונשארים אותיות "דין". גם האדם על ידי העונות חס ושלום נותן כח

לסטרא אחרא לנגוע בקדושה חס ושלוש ולינק ממנה חלילה, על דרך מה שאמרו חכמינו ז"ל (בבא מציעא כב.) ירדן שנשל מזה ונתן לזה וכו'... וכנודע משם רבנו האר"י זיע"א (שער מאמרי רשב"י, ריש ויקהל).

וזוה שאמר "כי יפלא ממך דבר למשפט", רוצה לומר, שאם תראה שיש משפט ודין בעולם, והביא הקדוש ברוך הוא צרות חס ושלוש, ויפלא ממך טעם הדבר של זה, כי תאמר מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת? הנה דע לך שאותיות "דם" שנשארו מהסתלקות האלף משם "אדם", הם גרמו להיות הדם בעולם באותו המשפט כי מידה כנגד מידה, וזהו "בין דם לדם", "בין" – מלשון הבנה, רוצה לומר, צריך שתבין שה"דם" הנשאר מאותיות "אדם" המה גרמו להם המיתה בעולם. גם "בין דין לדין", רוצה לומר, שתבין עוד, שאותיות "דין" הנשארות משם "אדני", הם גרמו לדין הזה הקשה שהיה בעולם.

גם "בין נגע לנגע" רוצה לומר שתבין עוד, שהנגע שננגעה הסטרא אחרא חס ושלוש בקדושה על ידי העוונות לינק ממנה, היא גרמה לנגע ההוא שהיה למטה בתחתונים, שנעשה בהם המלקות רצועה בישא מאויבים הצרים אותם, וכל העוונות נתהוו ונעשו משורש עוון של שנאת חינם, כי עוון זה הוא שורש פורה ראש ולענה לכל העוונות, והם שגרמו לכל זאת, וזהו "דברי ריבות בשעריך" הוא עוון שנאת חינם שהוא גרם וסיבב לכמה עוונות שיהיה בהם פגמים אלו, כי שנאתה חינם כוללת כמה עוונות, ביניהם המחלוקת, לשון הרע, נאווה וכיוצא. והעצה היעוצה לכך היא, שאין תקנה כי אם בתשובה ומעשים טובים, ולכן צריך "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו", כי הוא בית המדרש אשר יושבים בו חכמי ישראל המורים לכל ישראל את החוקים והתורות, את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו, ויורו להם דרך ישרה לעבוד את ה' ולשמור מצותיו וחוקותיו כל הימים, כי שם הוא מקום טהרת האדם מטומאת היצר הרע, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (קדושין ל:) אם פגע בך מנוול זה (היינו היצר הרע), משכחו לבית המדרש, וזהו "וקמת ועלית אל המקום" וכו'... ולכך אמר "וקמת ועלית", לרמוז שבהליכתך לבית המדרש יהיה לך קימה ועילוי. "ובאת אל הכהנים" הם התלמידי חכמים משרתי ה' העוסקים בתורה שהיא במקום הקרבנות, כנאמר (ויקרא ז, לו) "זאת התורה לעולה ולמנחה" וגו'. ודרשו במנחות (דף קי.) זאת התורה לא עולה ולא חטאת וכו' דהיינו לימוד התורה עולה במקום עולה והחטאת. "הלויים" שנלווים תמיד עם השכינה ומשתתפים בצערה וכביכול אחוים ודבוקים בה. "ואל השופט" הוא גדול הדור. "אשר יהיה בימים ההם ודרשת", הוא ענין התשובה ותיקון מעשיך, "והגידו לך את דבר המשפט", ואז, "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה', ושמרת לעשות ככל אשר יורוך, על פי התורה אשר יורוך, ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (י, יא)

אפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין

ביאור נחמד על כך כתב בספר פני משה: באה התורה להורות לבני האדם שיש להיזהר בדרשות חז"ל במקראי קודש, אף כשפשט הכתוב אינו סובל את הדרש. כגון מה שדרשו חז"ל (שבת קמ.) את הפסוק (דברים יד, כב) "עשר תעשר", עשר בשביל שתתעשר. והרי מילת "תעשר" היא בשי"ן שמאלית, ואילו תתעשר היא בשי"ן ימנית. וכן מה שדרשו חז"ל (ספרי דברים פסקא יג ד"ה דבר אחר) על הפסוק (דברים א, יג) "ואשימם בראשיכם", ודרשו חז"ל, אשמים בראשיכם, שאשמותיהם של ישראל תלויים בראשי דייניהם. וכן מה שדרשו בבראשית רבה (ריש פרשה צ"א) על הפסוק (בראשית מב, א) "וירא יעקב כי יש שבר במצרים", יש "סבר", וכן דרשת חז"ל (יומא עב.) דאנה בלב איש "שיחנה", דרשו "יסחנה" ועוד כיוצא בזה שהחליפו את הנקודה שעל אות ש' מימין לשמאל.

על זה אמרו חז"ל, אפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל, כלומר אפילו הורו לך שתדרוש את היפך הכתוב בשי"ן ימנית ותדרשוהו ל"שמאל", תשמע לדבריהם, כי כל דבריהם כנחלי אש, וענין הדרוש מקובל הוא אצלם איש מפי איש עד משה רבנו שקיבל מסיני אף מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), רק דאסמכוה אקרא.

מעשה מופלא על אמונת חכמים

מעשה באשה הרה שהלכה לבדיקת אולטרא סאונד, והרופא נבעת לראות בצילום בבירור, תינוק שיש לו שלוש רגליים וגוף מעובה. "זו מפלצת" קרא הרופא בחרדה. יש לבצע מיד הפלה!! האשה נחרדה, ומן הקליניקה עשתה דרכה היישר לביתו של מרן הגאון הרב בן ציון אבא שאול זצוק"ל נרעשת ובוכיה.

שמע מרן, צחק ואמר: מדוע רק שלוש רגליים? יש שם ארבע רגליים. אל תשימי לב לדבריו.

חשבו עיניה. רק זה חסר לה, ללדת מרבה רגליים!!

שאלה האשה "אבל הרופא אמר"?

השיבה הרב, שמעתי מה שאמר הרופא, ואת באת לשמוע לאשר אני אומר, ואני אומר שלא לבצע הפלה!

התאזרה האשה באמונת חכמים, ולתקופת הימים ילדה תאומים... (להתעדן באהבתך)

מעשה פלא איך שני גדולי ישראל ביוונו לאותה דעה

בספר שבועים שנה בירושלים (גלים עמ' ע"ג) מסופר אודות מברק שהגיע בחודש תמוז תרס"ה לבית הראשון לציון הגאון ר"י אלישר זצ"ל. למברק, שהיה ארוך מאד והיו בו מאה ושלוש-עשרה מילים, צורף תשלום גם עבור תשובה. במברק נאמר שהרב מנאוואמינסק (פולין) מבקש בשם כל העדה עזרה דחופה מאנשי ירושלים. המדובר הוא בעדות שקר שהעידו שני יהודים אשר שהו בעבר בנאוואמינסק ונמצאים כיום בירושלים. עדות שקר זו סייעה להאשמת המישה נוצרים בעוון רצה, ובפסיקת פסק דין נגדם, ואם אכן יבוצע גזר הדין, צפויה לכל יהודי המקום סכנה גדולה, כתוצאה משנאת הגוים שתגבר מאד בעקבות הוצאת הנאשמים להורג. בקשתנו היא איפוא, מסיים הרב את מברקו, לדרוש מהעדים – הנמצאים עתה בירושלים – לחזור בהם מעדותם ולהודיע זאת בהקדם לקונסול הרוסי. על החתום: רבינר רבינוביץ נאוואמינסק, מחוז וורשא.

חקירת שני האנשים העלתה, שאמנם עדותם שניתנה בזמנו בחוץ לארץ, גרמה להרשעת הגוים והיא אמינה ואמיתית, אך יחד עם זאת הם אמרו שאמנם קיים חשש לפגרום שעלול להתחולל שם בעקבות הוצאת הגוים להורג. בהיות והנושא חמור עד מאוד וקשור לדיני נפשות, כינס הרב את טובי העדה בירושלים כדי לטכס עצה ולהחליט כיצד להתייחס למברק זה. לאחר דיון ממושך, קם הרב אלישר הישיש על רגליו והעלה צד חדש לגמרי: לדעתי, אמר הרב, המברק מזויף! יתכן שהרב רבינוביץ אינו יודע כלל ממנו, ויתכן שאולץ לחתום עליו. מכל מקום, נראה לי שהמברק נשלח על ידי משפחות הרוצחים הרוצים להציל את קרוביהם, ולפיכך אם יודע שהיהודים, כביכול, חוזרים בהם מעדותם, דווקא עובדה זו עלולה לחולל פרעות. על כן נראה שיש להתחמק, באיזו שהיא עילה, ממתן תשובה ישירה בנידון.

אלא שהיות ולא כולם הסכימו לכך והחל ויכוח חריף, שלח הרב אלישר שליח מיוחד אל הגאון רבי שמואל סלנט וביקש להעיר אותו משנתו ולבקשו שיחווה דעתו בנושא, וככל אשר יאמר יעשה. כששמע רבי שמואל סלנט את הדברים ותוכן המברק, אמר שלדעתו יש כאן זיוף, והציע להשיב דברים סתומים שאינם מביעים מאומה, ובלבד שלא לשתף פעולה עם מעלילי עלילות שוא.

משנודעו דברי רבי שמואל סלנט הוכפלה ההפתעה – ממש שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד.

עשו כעצת שני גדולי התורה והודיעו שהרב אלישר הינו נתין טורקי, ולכן אינו רשאי להתערב במה שמתרחש בארצות אחרות, תשובה סתמית שאינה קובעת עמדה.

שבועות אחדים לאחר מכן נתפרסם בעיתונים העבריים "הצפירה" ו"הזמן": "הודות לפקחותם של רבני ירושלים, נכשלו שונאנו בנסיונם ללכדנו ברשתם, על ידי מברקים מזויפים שנשלחו אליהם כביכול, בשם הרב שלנו. על ידם ניצלנו מפרעות, שכן אילו היו הרבנים בירושלים הולכים שולל אחרי המברקים, כי אז לא היה גבול למה שהיינו סובלים פה".

אמרו לך חכמים הנהגה, והיא נראית קלה בעיניך, מכל מקום תעשה בדיוק כמו שאמרו

יש להזהר לשמוע לדברי חז"ל אפילו אם הדבר קל בעיניך, כגון מה שאמרו חכמים (שו"ע או"ח סי' ב' ס"ד) בעת נעילת הנעלים ינעול של ימין תחילה, ואח"כ שמאל, וכשחולץ את המנעל, יחלוץ של שמאל תחילה, וכך בלבישת הבגדים (שם מ"א ס"ק ג' ומ"ב ס"ק ד' בשם הכתבים), וכן צדדי המעיל יהיה ימין על צד שמאל (ראה פסקי תשובות סי' ב' אות ד' מפי ספרים), וזהו "לא תסור ימין ושמאל", צריך להזהר בהם, ולא תאמר מה יש אם אסדר המעיל שמאל על ימין, כי צריך להגביר תמיד ימין על שמאל, לפי שהכל דוגמא דלעילא, וכל עשיותיו ראוי להיות על דוגמא עליונה.

וכתב רבנו האר"י ז"ל (שער הכוונות דרוש ר"ה, ופסקו המ"א סי' ב' ס"ק ג' ונמשכו אחריו הפוסקים) שלא ילבש שני מלבושים יחד, כי גורם לשכחה, כי מלבוש האדם מן הקדושה, אמנם על ידי עבירות, גורם האדם שיתאחזו הקליפות

במלבושיו. והנה כל מלבוש ומלבוש יש לו אור מקיף ואור פנימי, והאור המקיף כוחו רב ולכן דוחה את הקליפות. ולכן הלבוש שני מלבושים יחד, היות ואינו מניח לאור המקיף לעבור ולהקיף בין מלבוש למלבוש, גורם על ידי כך שאין הקליפות נדחים, ובוה גורם השכחה. כי "שכחה" אותיות "השכה", היא הקליפה המחשיכה עיני האדם, כי השכחה מצד הסמרא אחרא, ואילו הזכירה היא מצד הקדושה, כמו שאמרו (ברכות לב:) ואין שכחה לפני כסא כבודך.

מצוה היא שלא לומר דבר שלא נשמע

הרב הצדיק רבי ישראל מוויניצא ז"ל היה נוהג בכל ערב לטייל כחצי שעה בלוויית הגבאי שלו. פעם אחת הגיע בדרך טיולו עד בית גביר אחד, שהיה מנהל הבנק המקומי. איש זה היה שומר מצוות נאור ומשכיל, ולא מחסידי הרבי כלל. משהגיע לשם דפק על דלת הבית, וכאשר המשרת פתח את הדלת נכנס פנימה והגבאי אחריו.

הדבר היה תמוה בעיני הגבאי, שלא הבין לשם מה נכנס הרבי לבית הגביר, אך לא העז לשאול לפשר הדבר. כאשר ראה בעל הבית את הרבי כשבא לביתו, חרד לקראתו וקבלו בכבוד הראוי, כי היה מנומס ובעל הליכות. הגיש האיש כסא לרבי לשבת והרבי ישב במקומו מבלי להוציא הגה מפיו. בעל הבית לא הרחיב עוזו בנפשו לשאול את הרבי בעצמו מה לידידי בביתו, ועל כן פנה בלחישה אל הגבאי ושאלו לפשר הביקור הזה, השיבו הגבאי כי גם הוא אינו יודע מאומה.

אחרי זמן של ישיבה בדומיה קם הרבי מכסאו, נפרד מבעל הבית ויצא לדרכו, בעל הבית הלך מפני הכבוד ללוות את הרבי, וליוהו עד ביתו, משהגיעו לשם והגביר התכונן לחזור הביתה, לא התאפק עוד ושאל את הרבי, ימחול לי הרב על שאלתי, הנה בביתי לא היה מן הנימוס לשואלו מפני מה כבדני בביקורו, אבל עכשיו כאן, ברצוני לדעת את סיבת הביקור? השיב לו הרבי, הלכתי לביתך כדי לקיים מצוה וברוך ה' שקיימתה. איזו מצוה תמה הגביר? השיב הרבי: רבותינו אמרו, כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך "מצוה" על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות סה:). ובכן אני חושב אם אני אשב בביתי וכבודו בביתו, כיצד אקיים את המצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע? על כן צריכים ללכת לבית האיש שאינו שומע, ושם לשתוק ולא לומר לו דבר, ואז תהיה המצוה כתיקונה, וכך עשיתי. אמר לו הגביר אם כך הם פני הדברים, יאמר לי הרבי את דבריו אולי אשמע? לא, אמר הרבי מובטחני שלא תשמע. וככל שהרבי סרב מלהגיד את הדבר, כן גברה סקרנותו של הגביר לדעת את הסוד, והפציר ברבי שיגלה לו את הדבר שאינו נשמע. לבסוף נעתר הרבי ואמר לו, הנה אלמנה פלונית, והיא עניה מרודה, חייבת לבית הבנק של כבודו סכום כסף מסויים על המשכנתא של ביתה. בימים הקרובים עומד הבית למכירה על ידי הבנק במכירה פומבית, ואת האלמנה יוציאו החוצה. חפצתי לבקש מכבודו שימחל את החוב לאותה אלמנה, אבל לא אמרתי בקשתי, משום אותה מצוה שלא לומר. אמר לו הגביר בתמהון, היאך אפשר דבר שכזה, הלא החוב אינו חוב פרטי שלי אלא של הבנק, ואני אינני אלא מנהל של הבנק, אבל עדיין לא בעליו ואדוניו, והסכום הוא של כמה מאות רייניש, ואם כן...

הפסיקו הרבי, הלא הוא הדבר, אשר דברתי שלא תאבה ולא תשמע. במילים אלו סיים הרבי את השיחה ונכנס לביתו, והגביר אף הוא הלך לביתו. אבל הדברים נכנסו כחץ בלבו של הגביר ולא נתנו לו מנוח, עד שלבסוף כיסה מכיסו את כל החוב של האלמנה לקופת הבנק, והאלמנה נשארה בביתה.

רווח הציות לחכמים

שני בחורים באו מארצות הברית ללמוד בישיבת מיר דליטא, והנה הם חלו במחלה נדירה וקצרה יד הרופאים המקומיים מלהושיע. המשגיח של הישיבה הגאון רבי ירוחם זצ"ל שלח אותם אל אחד מגדולי הדור שהתגורר במקום מרוחק ממיר, ואמר להם שישאלו אודות רופא מסויים הנמצא באיזור מגורי הרב. לפני שיצאו הזהירם רבי ירוחם על שני דברים: שיתיעצו עם הרב בכל פרט ולא ימרו את פיו, וגם יסורו בדרכם לחפץ חיים לבקש את ברכתו, ובלא ברכה ממנו, אל ימשיכו בדרכם.

השניים יצאו לדרך ושמעו פעמייהם לעיר ראדין תחילה, מקום מושבו של בעל החפץ חיים זצ"ל. כאשר הגיעו לביתו, אמרו להם בני הבית, כי החפץ חיים שהיה אז זקן מופלג, עלול להרדם באמצע השיחה עמהם ולשקוע בשינה ממושכת במשך שעות, ואכן כך היה, מיד לאחר שנכנסו אליו ואמרו לו את מבוקשם, נרדם. חלפו כמה שעות והזמן שעמד לרשותם עד מועד צאת הרכבת עמד לחלוף, עד שכמעט נתיאשו מליכות בברכת הצדיק, אך לפתע התעורר החפץ חיים וברך אותם.

המשיכו השניים בדרכם עד שהגיעו אל מחוז הפצם, ומיד סרו לבית הרב וקבלו ממנו הוראה מפורשת שאם ירצו הרופאים לנתחם, לא יסכימו בשום אופן, רק על ידי רופא פלוני. ואכן עצת הרופאים היתה לעבור את הניתוח האמור. והנה אחד מהם ציית להוראות והתעקש לקבל את הטיפול אך ורק על ידי הרופא שאמר לו הרב, ולאחר זמן הבריא. לימים חזר לארצות הברית וסיפר לרופאים שם את דבר המחלה שהיתה לו. אמרו לו שישנו רק רופא אחד בעולם המסוגל לנתח ניתוח כזה, בודאי אצלו היית? אמר להם אכן כן היה.

אולם חברו כאשר בא אל חדר הניתוחים, נעדר הרופא ההוא מן המקום, אי לכך אמר שהוא רוצה להמתין עד שיחזור, אולם הרופאים הפצירו בו שיפנה לרופא אחר, שכן לא כדאי לדחות את הניתוח, ובפרט שגם הרופא השני הוא רופא מצוין. הדברים השפיעו עליו ולמרות אוזרת הרב, הסכים להינתח על ידי הרופא השני, ואחרי שלשה ימים נפטר. מספרים תלמידי ישיבת מיר שבמשך חצי שנה לאחר המאורע הזה, היה רבי ירוחם זצ"ל מזכיר את השניים שנסעו להירפא בסופה של כל שיחה שאמר בפני בני הישיבה, והיה מסיים את הדברים בזה הלשון, "זה ציית וזה לא".

אילו היו סרים למשמעתו של הרב אף שהיה רך בשנים, לא היו נכשלים

בתקופה הראשונה לרבנותו של מרן הגר"י הלוי סלובייצ'ק זצ"ל בעיר בריסק, באו קציני צבא לבית הכנסת ביום ראש השנה לדרוש מהרב שיבוא עמם כדי להגיד וידוי עם אסיר יהודי הנשפט למות. מכיון שהרב עמד באותה שעה בתפילת שמונה עשרה של שחרית, לא רצו להפריע לו, ויצאו את המקום תוך כדי שהם מבטיחים שישובו שנית בעוד זמן מה. אומנם הציע להם איש מהקהל שיקחו רב אחר מתוך הקהל, אולם השיבוהו שקיבלו פקודה להביא את הרב הרשמי. לאחר שהסתלקו סיים הרב את תפילתו, ומשמע על הענין החליט שלא ללכת ויהי מה. משנודע הדבר, נמצאו בין הקהל אנשים שהעלו חשש שמא יבולע ליהודים אם הרב לא יציית להוראת השלטון, ומכיון שהרב היה עדיין צעיר לימים בניגול כ"ג בערך, הרשו לעצמם לחוות דעה בקול רם, אחרים אף העזו לומר לרב כי הוא מסכן את כל הקהילה, אך דבריהם לא הועילו והרב נשאר נחוש בדעתו.

באמצע תפילת לחש של מוסף, באו הקצינים בשנית לבית הכנסת. הרב, שהבחין בהם, נשאר עומד על מקומו שעה ארוכה כאילו הוא עדיין באמצע תפילתו, ובכך מנע אותם לגשת אליו. סבלנותו של הקהל פקעה, עד שקם אחד מזקני המקום והציג את עצמו בפני הקצינים כאילו הוא הרב הרשמי והלך עמם.

אחרי התפילה הגיעו כמה שוטרים אל בית הרב בבחלה, בני הבית נבהלו עד מאוד היות וחשבו שהם באים לעצור את הרב על סירובו לציית להוראות השלטונות, אולם עד מהרה התברר שהללו היו שוטרים מעיר אחרת שנשלחו לשאול אם הרב כבר הלך אל הנידון למות, שכן אם כבר יצא לדרך יש למחר מאוד, כיון שזה עתה התברר שהאסיר היהודי הואשם בטעות, ולמעשה הוא חף מפשע ואין להוציאו להורג.

עד מהרה התברר כי הזקן שהתחכם ויצא לשביעות רצונו של הקהל לייצג את הרב, גרם למותו של היהודי, ואילו היו סרים למשמעתו של הרב אף שהיה רך בשנים אך היה אב בחכמה וביראה, לא היו נכשלים.

על ר' אהרן קוטלר

בספר מרביצי תורה ומוסר (ח"ג עמ' רע"ה) כתוב על הגר"א קוטלר זצ"ל, שכל אימת שפגש ישישים שהכירו גדולים מלפני דור, היה חוקר ודורש מפיהם, שמא ילמד מהם דבר חדש. בקלוצק התגורר יהודי שעוד הכיר את רבי ישראל סלנטר ואת רבי נחומק' מהורודנא, והיה רבי אהרן יושב ומבלה עמו שעות ארוכות, מקשיב בהתעניינות יתירה לכל פרט שנזכר האיש ממה שראה ושמע אצלם.

עוד שם מביא מעשה שלמד רבי אהרן ערב שבת אחד בספר חתם סופר והתקשה בקטע מסויים, ובהריפותו השיג על דברי החתם סופר בביטוי נוקב. בערב אירעו שתי תקלות לבני ביתו ונפצעו, והדבר גרם לו צער. אחר כך אמר שבוודאי נענש על שהשיג על החתם סופר באופן כזה, ומה שלא נענשתי אני בעצמי, פירש, מכיון שהתורה שלמדתי אז הגנה עלי, הלא בשעת מעשה הייתי מתייגע בתורה, אכן מידי עונש לא יצאתי.

סיפור מופלא על הגר"י אברמסקי

סיפור הגר"י אברמסקי זצ"ל (מובא בילקוט לקח טוב דברים עמ' י"ד), פעם עסקתי בענין מסויים שבו חיזוה דעתו רבן של ישראל הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, ודעתי היתה שונה מדעתו, וחלקתי על דבריו. באותו בוקר נכנסו

הבולשביקים לעיר שהייתי בה ונמלטתי לבית שבו התגוררה אשה אלמנה. חיפשתי ספר ללמוד בו ולא מצאתי. פניתי אל האלמנה ושאלתי אותה אם תוכל לספק לי ספר. תחילה השיבה שאין לה שום ספר בבית, אך מאוחר יותר נזכרה שעל אחד הארונות מונח ספר שהושאר בידי לפני זמן רב על ידי מאן דהו. נמלתי את הספר לידי, ולמרבה הפלא היה זה אחד מספריו של הג"ר יצחק אלחנן, וכאשר פתחתיו נפתח הספר במקום שבו הוא דן בנושא שחלקתי עליו. מיד הבנתי שהגזירה נגזרה ועוד היום אתפס, וכך הווה, עברו שעות מעטות והבולשביקים עצרוני והגלו אותי לסיביר.

מספר הרב שלאחר חודשים ארוכים של שהייה במחנה בסיביר, לילה אחד, בעת שוכבי על דרגש העץ שניתן לאסירים, ישנתי וראיתי בחלומי את הג"ר יצחק אלחנן מסתכל עלי ומחייך, משהקיצתי ניגשתי אל עורך דין שהיה שם, ואמרתי לו, ראה, היום אשתחרר! וכך באמת היה, אותו היום ערב כיפור היה ובשעות הצהריים באו והודיעו לי שאני משוחרר.

לאחר זמן מה פגשתי את הג"ר אלחנן ווסרמן זצ"ל, ושאל אותי אם אני זוכר בדיוק את היום ואת השעה שבהם קבלתי את בשורת השחרור. כאשר אמרתי לו את הזמן המדויק, אמר בהתפעלות, בדיוק באותה שעה שנקבת, שהייתי במחיצתו של בעל החפץ חיים זצ"ל, ואז אמר החפץ חיים, "הרב מסלוצק משוחרר". אמנם היה זה לאחר מסע ארוך ומיגע של השתדלויות רבות בדרכים שונות בדרגים הגבוהים ביותר, אך באותה שעה לא נראתה לעין שום סיבה מיוחדת שהדבר יקרה, ואף על פי כן, החפץ חיים ידע זאת.

עצם קיומו של עם ישראל גדול מכל הנסים והנפלאות שעשה ה' עמנו

סיפורים אלו מזכירים שלמעשה עצם קיומו של עמנו עד עצם היום הזה, מהווה התעוררות גדולה לאמונה, וכאשר כותב הגאון יעב"ץ זצ"ל (בהקדמה לסידורו בית יעקב), איך לא יבוש ולא יעמוד נכלם הכופר בהשגחה כשיעיין בייחוד ענייננו ומעמדנו בעולם, (-המתבונן על עצם קיומו הפלאי של עם ישראל, לא יוכל לכפור בבורא). אנחנו האומה הגולה מכבר, שהפזורה מימי קדם, אחרי כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים, אין אומה נרדפת כמונו, רבו ועצמו תמיד הקמים עלינו להשמידנו ולאבדנו ולא יכלו לנו. ומה יענה בזה פילוסוף חריף, היד המקרה תעשה כל אלה? חי נפשי, כי בהתבונני בשאלות האלה, גדול אצלי יותר מכל הנסים והנפלאות שעשה השם יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר. (מוסר חכמים)

"לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (יז, טז)

מדוע אוסר ה' לשוב למצרים?

רבנו יוסף חיים ע"ה אומר, מעשה ברב אחד שמסרוהו למלכות בעלילה, ושמם אותו בצינוק חודש שלם, ולא הרשו להכניס אליו אף אדם. מה עשה, לקח את ספריו ולמד כל הזמן בלי הפסק. לאחר חודש התברר שהכל היה עלילה, ושחררו אותו ממאסרו. אותו רב היה מצטער מאוד למה קרה לו כך שהיה במאסר, ומה חטא שהגיע לו ככה? בלילה כשישן נראה אליו בחלום מלאך, וכה אמר: אל תחשוב שלחינם נכנסת למאסר, שבאותו מקום היו ניצוצי קדושה שהיה צריך לתקן ולברר, ואתה היית המתאים לזה, לכן נכנסת שם למאסר, וזכית על ידי כך לתקן את הנשמות האלו, ושכרך הרבה מאד.

וכך היה בישראל שגלו בגלויות בבל, פרס, מדי ואדום, וכל זה למה? כדי שיבררו את ניצוצי הקדושה שהתפזרו בכל הארצות לתקנם. אבל במצרים שבני ישראל כבר היו שם, ובררו ותיקנו כל מה שצריך, שוב לא נשארו שם יותר ניצוצי קדושה, לכך ה' אוסר כאן בפסוק לשוב למצרים, ואמר "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד". (מספר דרש יהודה)

"לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל" (יז, כ)

מדוע המתנאה כעובד ע"ז?

מבאר החתם סופר על התורה (כאן), איתא בסוטה (דף ד:) כל המתנאה כאלו עובד עבודה זרה. והנה ענוה נקראת בשם "מה", כמו שאמר משה (שמות טז, ז) "ונחנו מה". ולכן המקיים מצוה כגאווה, מסיר הוא מהמצוה את המילה "מה", שהיא הענוה. כיון שכן ניקח מהמילה "מצוה" את האותיות "מה", וישארו האותיות "צו", ואיתא בסנהדרין (דף נו:) אין "צו" אלא לשון עבודה זרה.

וזוה שאמר כאן הכתוב, "לבלתי רום לבבו מאחיו", היינו שלא יתנאה, כדי "ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל", שאם יתנאה, נמצא שהוא "יסיר" מצד "ימין" של המילה "מצוה" את האות הימנית שלה דהיינו את האות מ', וגם יסיר

את האות "השמאלית" שלה, דהיינו האות ה', וישאר בידו מילת "צו", שכאמור משמעה עבודה זרה, ולכן כל המתנאה כעובד עבודה זרה.

"וַיָּנִתּוּ לַפְּהִי הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה" (יה, ג)

הרב שביקש את הזרוע, הלחיים והקיבה של הקהילה

מעשה ברבנו המלבי"ם שהיה כהן, ובאחד הימים פנו אליו מקהילת בוקרשט שברומניה, ובקשה בפייהם, שיאות לכהן כרב הקהילה. ענה להם הרב שהוא מסכים לכהן כרב הקהילה, בתנאי שכל בני הקהילה יביאו לו זרוע לחיים וקיבה, שהם כידוע מתנות כהונה. התפלאו עד מאוד אנשי הקהילה לבקשתו, וניסו להציע לו סכום כסף מכובד, אך המלבי"ם בשלו, "רק זרוע, לחיים וקיבה, ואם לא, תחפשו לכם רב אחר".

ביקשו ראשי הקהל מרבנו שיסביר להם את פשר הדבר, וכה ענה להם: "התכוונתי בדברי לשלושה תנאים, זרוע – פירושו שיסכימו כל הקהל להניח תפילין בכל יום ויום על הזרוע. לחיים וקיבה – פירושו להקפיד לאכול מאכלים כשרים, לפי שהמאכלים נאכלים בלחיים ועוברים אל הקיבה". ולכן רק אם הקהל יקבלו עליהם לתת לי "זרוע לחיים וקיבה", אז בוא אבוא ברינה לשמש את קהילתכם.

"תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ" (יה, יג)

הצדיק נקרא "תם", והרשע הופך את סדר האותיות ונעשה "מת"

דרש רבנו אפרים בפירושו על התורה (כאן, והוא מן הראשונים) "תמים תהיה", בנמטריא "תשרי" (910), ללמדנו, ראה לשוב בתשובה בימי אלול, כדי שתהיה "תם" ושלם בחודש "תשרי", בימי הדין הבאים עלינו לטובה.

ואמרו כי הצדיק הוא "תם", והרשע הופך את סדר האותיות ונעשה "מת". והענין הוא, כי הלא האות ת' היא האחרונה שבאותיות, והאות מ' באמצען, ולכן האות ת' רומזת על העתיד והאות מ' רומזת על ההווה. והנה הצדיק דרכו לחשוב על העתיד, שמכה ראייתו את העתיד, פועל בהווה ונשמר מטעויות, ולכן מקדים הוא את העתיד כשהאות ת' להווה קודמת לאות מ', ולכן הצדיק נקרא "תם". ואילו הרשע מקדים לחשוב על ההווה המרומז באות מ', ולכן נופל ברשעו, וחשוב הוא "מת".

"תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ" (יה, יג)

הקב"ה מסדר את מילות תפילת התמים ההפוכות, לטובה

כשהתפילה יוצאת מאדם תמים, אף שהתמים הופך את משמעות המילה, הקדוש ברוך הוא מסדר מילותיו לטובה, כמו שמסופר על הרב האוהב ישראל מאפמא זצ"ל (אוהל נפתי עמ' 130 אות שס"ז), שראוהו תלמידיו בערב ראש השנה שצוחק. התפלאו מה לרבם לצחוק בשעה כזו מתוחה? אמר להם, דעו שנגזרה גזירה על נשות ישראל המעוברות שהשנה יפילו נפלים, וככל שהתאמצתי לבטל את הגזירה לא הצלחתי. וכעת נתבטלה הגזירה בגלל תפילתו של אדם צדיק תמים, שבמקום לומר מברך השנים, אמר מברך הנשים, ובכך נתברכו כל המעוברות שבעם ישראל שיילדו בנים בני קיימא.

אדם שתמיד בירך את בניו "בקללה" ובשמים הפכוה לברכה

יתר על כן, אף אם תצא חלילה קללה מהתמים, בחושבו שזו ברכה, הרי יתברכו גם ממנו. וכמו שסיפר רבנו יוסף חיים מבבל זצ"ל (עוד יוסף חי פרשת מטות עה"פ לא יחל דברו) על אדם תם עם הארץ שלא ידע להתפלל, ואפילו פירוש המלים של הפסוקים של התורה לא ידע. וה' יתברך חננו בעושר ובריבוי בנים יותר מעשרים בנים זכרים. בבית הכנסת שבו היה מתפלל היה חזן שאומר את הקרבנות בנעימה, וכשהיה מגיע למשנת, "אלו ואלו נשרפים בבית הדשן", היה אומרו בנעימה מיוחדת יותר מכל התפילה. וזה העם הארץ שלא ידע פירוש המילים, חשב לתומו כי כנראה תיבות אלו הן ברכות גדולות, והחזן מברך בהם את הקהל, ולכן החזן מגביה קולו בנעימה בכדי להשמיע לציבור. במשך הזמן קלט את חמשת התיבות האלו בעל פה, ולכן כשהיו בניו נגשים לקבל ממנו ברכה בערב שבת, היה מברך אותם ואומר: "אלו ואלו נשרפים בבית הדשן".

ויהי היום ובביתו התארח תלמיד חכם, וכששמע אותו שמברך את בניו, "אלו ואלו נשרפין בבית הדשן", אמר לו: מה אתה עושה?! אתה מקלל את בניך ולא מברכים!! אותו עם הארץ נדהם, והצטער צער גדול. בלילה באו לתלמיד חכם זה בחלום מן השמים בכעס, ואמרו לו: דע לך שכיון שעם הארץ הזה היה אומר את המילים הללו בתמימות, בחושבו

שזו ברכה, הקדוש ברוך הוא היה לוקח את המילים ובחסדו מסדר אותם לברכה. ולכן כשקם אותו תלמיד חכם משנתו נצטער עד למאור.

ועל כיוצא בזה דרשו (שבת סג.) את הפסוק (שיר השירים ב, ד) "ודגלו עלי אהבה", ודילוגו עלי אהבה, שאף על פי שהוא "מדלג" אותיות או תיבות, ובוה משתנה משמעות הדברים, או שתתהפך המילה מטוב לרע, עם כל זה הם "אהבה", שיהיו נשלמים ונתקנים בסדר הנכון.

ברכת הדרך

רבי יעקב מוצפי זצוק"ל, היה נוהג לספר את המעשה הבא, שיש בו כדי ללמד כיצד בזכות תמימות של אשה התרפא בנה:

מעשה במשפחה שבנם הקטן היה בוכה יומם ולילה, בצרחות מהרירות, פעמים רבות לא היה רוצה לאכול כלל, וכן לפעמים לא היה נרדם כלילה אלא בוכה וצורח וכל סדר יומו היה הפוך. הוריו ניסו בכל דרך להשתיק ולהרגיעו, אך ללא הועיל. בצר להם פנו הם לרופאים ולפרופסורים רבים, בכדי למצוא ממה נובעת מצוקת ובעית התינוק, אך לא נושעו. אז החליטו לפנות לרבנים מקובלים גדולים, וקיבלו מהם כל מיני סגולות וקמיעות, אך עדיין המצב לא השתנה כלל.

והנה, באחד הימים האם הלכה ברחוב וראתה דף של חומש זרוק ברחוב, הרימה את הדף בכבוד רב, נשקה אותו ואמרה לעצמה זו סגולה טובה לבני שאניח את הדף הקדוש הזה מתחת לכרית שלו, ובטחה שבזכות הכתב והפסוקים הקדושים תעלה רפואה לבנה, וכן עשתה.

כאשר הגיעה לביתה, לקחה את הדף שמצאה ברחוב והניחה מתחת הכרית של בנה, והנה פלאי פלאות הילד מיד הפסיק לבכות ונרגע, והאם שמחה עד אין קץ.

לאחר זמן, חזר בעלה לבית, ומיד בישרה לו אשתו את כל המעשה, שבזכות הדף הקדוש שהניחה מתחת לכר התינוק נרגע.

האב הסתקרן לראות את דף החומש מאיזו פרשה וחומש הוא, והנה כאשר לקח לידו והביט בדף חשכו עיניו, הדף היה לא פחות ולא יותר פרשת התוכחות והקללות, והתחיל לצעוק ולגעור באשתו, את יודעת מה הדף הזה? זה קללות! איך את מעיזה להניח דבר זה תחת הכרית של בננו, זה רק יכול להזיק לו!

והאמת היא, שהתמימות שלה לא רק שלא הזיקה כלל, אלא אדרבה עזרה לה ובאה הישועה. שכיון שלא ידעה קרוא וכתוב, והאמינה בזכות הקדושה של הדף שתבוא הישועה, והניחה אותו. ממעשה זה אנו לומדים שלהיות תמים וישר בדרך התורה והמצוות, זו דרך ההצלחה בחיים. (עלה אור)

אולם יש לציין, שכל זה אמור באדם תמים עד מאוד, שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, אבל מי שיודע לקרוא ואינו מדקדק בתפילה, עונשו כפול ממי שאינו מתפלל כלל, כי אם כבר הוא מתפלל, סימן שהגיע להכרה שהוא מהויב בתפילה, ומדוע הוא מזלזל בכך, וכיוצא בזה אמרו הז"ל (סוטה ד): כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם. עד כאן. הן מדובר באדם שכבר נטל את ידיו, אלא שהוא מזלזל בכך, ועל כן ודאי שעונשו חמור יותר ממי שאינו נטל כלל.

"תמים תהיה עם ה' אלהיך" (יה, יג)

בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות, ופעמיים רמ"ה עולה כמספר תמי"ם

הרמ"ע מפאנו (הובא בספר דולה ומשקה כאן) מבאר שבקריאת שמע יש רמ"ה תיבות, ואומרים אותה פעמיים ביום – בבוקר ובערב. ופעמיים רמ"ה עולה כמספר תמי"ם. והנה נפסק בשלחן ערוך (או"ח סי' ס"א סעיף ג'), שכדי להשלים רמ"ה תיבות בקריאת שמע, שהן כנגד איבריו של אדם, לכן מסיים השליח ציבור את קריאת שמע במילים "ה' אלהיכם אמת". וזהו: "תמים" – אשר עולה כמספר פעמיים רמ"ה תיבות של קריאת שמע, "תהיה עם ה' אלהיך" – תאמר אותם יחד עם התיבות "ה' אלהיכם אמת", כדי להשלים רמ"ה תיבות כנגד איבריו של אדם.

"לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (י"ט, ט)

תיקון העוונות יהיה על ידי שלושה אלה: קול צום ממון, שהם כללות דרכי התשובה

כתב רבנו הב"ה בספרו עוד יוסף חי (דרשות סוף פרשתנו) נראה לי בס"ד לרמון, ידוע שתיקון העוונות יהיה על ידי שלושה אלה: קול צום ממון, ואלו הם כללות דרכי התשובה, כנודע. אמנם, העני לא יוכל לקיים את כל השלשה, מפני שהוא עני ואין לו ממון, ולכן כדי להשלים את תיקון נפשו מספיקה לו תשובה בתרי מגו תלתא בלבד, בקול וצום. לעומתו העשיר, שיכול לקיים את שלשתם, אינו מספיק לו בשתים, אלא צריך להשלים את כל השלושה. ובוזה יובן בס"ד הפסוק (איוב כ"ג, ג) "קץ" שם להושך, ידוע שהעני עולם השוך בעדו, וכמו שאמרו רז"ל (ביצה לב): כל המצפה לשולחן אחרים, עולם "השך" בעדו, ואסמכוה אקרא. ולכן העני שאין לו ממון, יספיק לו בשנים מן השלשה, בקול וצום בלבד, אשר ראשי התיבות שלהם הם "קץ", וזהו הנאמר "קץ" היינו קול וצום "שם להושך" לעני הנקרא הושך די לו בשני אלו. וזהו בחסדו יתברך, ששם לעני תיקון בקול וצום בלבד.

ובזה יובן בס"ד גם הכתוב (איוב לג, כה) "פדה נפשו מעבור בשחת וחקו פאור תראה הן כל אלה יפעל אל, פעמים שלש עם גבר". להשיב נפשו מני שחת, לאור באור החיים. עד כאן. והכוונה היא, הן פדיון נפש האדם מן העוונות נעשה בשלשה הנזכרים, בקול צום וממון. וגם אור הנר רומז אל נשמת האדם, כדכתיב (משלי כ, כז) "נר ה' נשמת אדם", ולנר יש בו תלתא גוונין, כנודע (תיקונים דף מא ע"א). וזהו שאמר הפסוק "פדה נפשו מעבור בשחת" דהיינו פדיון נפש האדם בשביל שלא יבוא לידי באר שחת, "וחיתו באור תראה" – רוצה לומר, החיות שלו תלויה ורמוזה באור שיש בו תלתא גוונין. ופירש ואמר: "הן כל אלה יפעל אל" דהיינו כיצד יפעל את תיקון נפש האדם, "פעמים שלש עם גבר" – כלומר, "פעמים" לעני די בשני תיקונים – בקול ובצום בלבד, כי אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו (ע"ז ג), לכך אמר שיספיק "פעמים", כלומר שתים, ו"שלש" לעשיר, שהוא צריך שלוש תיקונים, קול צום וממון. "להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים" – ותיקון זה יועיל להם לתשובה שהיא חיים לנפש האדם.

קול ממון צום ראשי תיבות קמ"ץ, שהוא "בכתר"

ולכן תמצא כי שלושת התיקונים הנזכרים, קול ממון צום, הם ראשי תיבות קמ"ץ. וידוע (ע"ז חיים שער מד פרק א) כי נקודת קמ"ץ הוא "בכתר", שהוא מספר "תריך" מצוות, שהם תרי"ג מצות דאורייתא עם שבע מצוות דרבנן. לרמון, שיש כח בשלושה התיקונים הנזכרים, שהם ראשי תיבות קמ"ץ, לכפר ולתקן על כל מה שיחטא האדם בכל תריך מצוות. ולכן נקודות שיש תחת אותיות "אָדָם" הם נקודות של קמ"ץ בלבד, לרמון, שתיקון האדם תלוי בשלושת התיקונים הנזכרים שהם ראשי תיבות קמ"ץ. ולכן גם יש בו קמ"ץ כפול, גם תחת האות הראשונה וגם תחת האות השנייה, לרמון שיועיל תיקון שלשה הנזכרים, הן בתחילת ימיו של אדם, והן בסוף ימיו. ועוד רומז שיועיל תיקון הנזכר של קמ"ץ, הן על גלגול זה, הן על גלגול שעבר.

ובזה יובן בס"ד רמז הכתוב כאן "לא יקום עד אחד באיש", "עד" רוצה לומר קישוט, מלשון הפסוק (שמות לג, ו) "ויתנצלו בני ישראל את עדיהם", וכן הנאמר (יהוקאל טו, יא) "ואעדך עדי". שהכוונה היא שהתיקון הוא עדי וקישוט לנפש ולגוף. והם שלושה עדיהם, דהיינו שלושה קישוטים ותיקונים, הנזכרים, קול צום ממון. והעשיר צריך את כל השלושה, ואילו לעני יספיק שנים שהם קול צום. אבל עד אחד מן השלושה, לא יספיק לבדו לשום אדם. וזהו שאמר כאן הפסוק "לא יקום עד אחד באיש" – רוצה לומר, "עדי" אחד, שהוא תיקון אחד בלבד מן השלושה, "לא יקום" להועיל "לכל עון ולכל חטאת", בכל חטא אשר יחטא האדם לא יועיל לתקנו, אלא לכל הפחות "על-פי שנים עדים" שהוא תיקון לעני בקול וצום, "או שלשה עדים" שהוא תיקון לעשיר בקול צום וממון, "יקום דבר" – יהיה קימה לאדם בתשובה הנקראת "דבר", כמו שכתוב (הושע יד, ג) "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'".

ובזה יש לפרש ג"כ בס"ד את הפסוק ביחזקאל (טו, ז) "ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים" – כלומר, "ותרבי" בחכמה, "ותגדלי" בעושר, על כן "תבואי בעדי" תבואי בתשובה עם עדי אחד, ועוד "עדיים" הרי שלושה, שהם, קול צום ממון, שלהם יכולת לתיקון הנפש.

"יְדִינֵנוּ לֹא שָׁפְכֵנו אֶת הַדָּם הַזֶּה וְגו' כִּפָּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאֵל תִּתֵּן דָּם נָקִי" (כא, ז-ח)

הנותן צדקה אומר עליו הקב"ה, כאלו פדאני מבין האומות, וז"ש אשר פדית "השם" דייקא

וכי עלתה על דעתך שזקני בית דין שופכי דמים הם? ומדוע מצריכה אותם התורה לומר "ידינו לא שפכו את הדם"? אלא כוונת אמירה זו היא שלא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה ושלכן הוא נפטר מרעב, להוציא מלעז זה מודיעים הזקנים שלא היה כן. כמו שפי' רש"י ז"ל (במקום) ומקורו טהור ממסכת סוטה (דף מה:).

ומאחר ותחילת הפסוק מדבר על הצדקה, כך גם המשך הפסוק מרמז על נותן הצדקה, כממון או באכילה ושתיה לאביונים ועניים, שאומר עליו הקב"ה שאדם זה כביכול "פדאני" מבין האומות, וזהו שכתוב "אשר פדית השם", שכביכול במעשה זה האדם "פודה" את ה'.

ובתיב (ישעיה לב, יז) "והיה מעשה הצדקה שלום", "והיה" בחילוף אותיות הוא "הויה", ללמד ששם "הויה" יהיה "שלם" בנתינת צדקה. כיצד: הפרומה כנגד האות י' (המטבע שנותן לעני דומה לאות י', שצורתה נקודה), ה' האצבעות של הנותן הן כנגד האות ה' הראשונה בשם הויה, הזרוע כנגד ה-ו, וה' האצבעות של העני מקבל הצדקה, הן כנגד האות ה' אחרונה של הויה, הרי לפנינו שם הויה. וזהו שממשיך הכתוב, אשר פדית "הויה", ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל. שבזכות הצדקה ינצלו עם ישראל ממות, כנאמר (משלי י, ב) "וצדקה תציל ממות".

מדוע נחום איש גם זו היה עיור גידם קיטע וגופו מלא שחין

וכל מי שאינו מרחם על העני ועוצם עיניו מראותו, ומתעלם ממנו, כאלו שופך דמים כמו שאומרת הגמרא תענית (דף כא.), אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו היה מלא שחין, והיתה מיטתו מונחת על ארבעה ספלין של מים מפני הנמלים. פעם אחת היתה מיטתו מונחת בבית רעוע, ביקשו תלמידיו לפנות מטתו, ואחר כך לפנות את הכלים. אמר להם בני, פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי, שמובטח לכם כל זמן שאני בבית, אין הבית נופל. פיננו את הכלים ואחר כך פיננו את מיטתו, ומיד נפל הבית. אמרו לו תלמידיו, רבי, וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך? אמר להם בני, אני גרמתי לעצמי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים. נודמן לי אדם אחד ואמר לי רבי פרנסני. אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור. לא הספקתי לפרוק מן החמור, עד שיצתה נשמתו. הלכתי ונפילתי על פניו ואמרתי, עיני שלא חסו על עיניך, יסומו (דהיינו יהיו עיורות), ידי שלא חסו על ידיך, יתגדמו. רגלי שלא חסו על רגליך, יתקטעו (דהיינו יתחכו), ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי, כל גופי יהא מלא שחין. אמרו לו (תלמידיו) אוי לנו שראינוך בכך. אמר להם, אוי לי אם לא ראיתוני בכך. ואמאי קרי ליה נחום איש גם זו? דכל דהוה סלקא ביה, הוה אמר גם זו לטובה, וכן שמלומד בניסים היה.

"כִּפָּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאֵל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם" (כא, ח)

פירוש הפסוק על דרך הרמז

כפר "לעמך" גימט' "כסף". זה הכסף שהאדם נותן לצדקה, יהיה לו לכפרה, כשמכוין לשם שמים, לשם הויה אשר פדית הויה.

מלאך הממונה על הפרנסה שמו סא"ל, כמ"ש רז"ל (שער הכוונות דרוש תפילת השחר דרוש א ובשער רוח הקודש דף ל"ה ע"ב) על הפסוק (תהלים קמה, טז) "פּוֹתַח אֶת יָדְךָ רַ"ת פּא"י, וסופי תיבות הת"ך. ובא"ת ב"ש הוא סא"ל, גם פא"י בגימט' סא"ל, הוא נותן פרנסתו בריוח, כמו שנאמר (מלאכי ג, י) "ובחנוני נא בזאת".

וזהו שכתוב אשר פדית י' ר"ת פא"י, שנותן לך מזון ופרנסה ואכילה כמו שנתת לו מדה כנגד מדה.

והמשך הפסוק, "ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל", היינו שלא יעשה בעם ישראל, כמו שנעשה לנחום איש גם זו, וכנזכר לעיל ממסכת תענית (דף כא.).

"ונכפר להם הדם" "הדם" הוא אותיות מד"ה, דהיינו מידה כנגד מידה, אם נתת לעני ורחמת עליו, הקב"ה יתן גם לך. ואם לא נתת לו אכילה ושתיה וצידה לדרך ולא עשית לו לוייה, כאלו שפכת דם נקי.

ובזמן הזה שאין לנו עגלה ערופה, הקב"ה נוקם "בעגלא" (דהיינו במהרה) ממי שהוא קשי "עורף" לעני. דהיינו "ערופה" הן אותיות "העורף", "עגלה" הוא מלשון "בעגלא", וזה נרמז בהמשך הפסוק ישראל ונכפר להם הדם ר"ת לוייה,

כמו שפ"י רש"י ז"ל הנ"ל, שהוקנים אומרים שלא ראינוהו ופטרנוהו בלא מוונות ובלא "לוידי". ואם יש צדקה ולויה וכל הלבבות יחד, יהיה "שלום" בין ישראל לאביהם שבשמים, וכך נאמר במשנה (עוקצין פ"ג מ"ב) לא מצא הקב"ה "כלי" מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, כפר לעמך ישראל ר"ת "כלי", והוא נוטריקון כל לבבות יחד, וגם "כלי" נוטריקון בהן לוי ישראל.

מאמר לחודש אלול

סגולת חודש אלול. פתחו לי פתח אפי' קטן. ולנצל את אלול ע"י התשובה שאדם עושה בימים אלו מעלה כל הניצוצות של כל השנה ומתקן אותם

הנה נודע כי חודש אלול מסוגל לתקן המעשים שעשינו כל השנה כולה, כי ע"י התשובה שאדם עושה בימים אלו שהם ימי רחמים ורצון, מעלה כל הניצוצות של כל השנה ומתקן אותם ע"י חזרתו בתשובה שלמה, כי הכל חוזר ונתקן. ונודע מה שכתב בעל ההפלאה זצ"ל על המשנה (בכתובות נו:) "נותנים לבתולה שנים עשר חודש" לרמוז שנותנים לאדם את חודש אלול שמזלו בתולה כדי שיתקן כל השנים עשר חודש של השנה. שאם מתקנים ישראל את מעשיהם בחודש אלול נחשב להם כאילו היו צדיקים וטובים כל הי"ב חדשים, ועתה ע"י מעשיו הטובים בחודש אלול וחזרתו בתשובה מכין מלבוש מיוחד לכבוד השנה החדשה, וז"ש עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון ר"ת אלול.

ולכן צריך להתעורר חזק בחודש זה ולנצל את הזמן כדי לתקן את כל השנה הקודמת, וגם הכנה לקראת השנה שתבא בעה"ת ולא ימתין עד יום ר"ה שבו תוקעים בשופר, ויאמר מספיק עתה בעת התקיעה אחזור בתשובה, והכל יתוקן. כי צריך את חודש אלול שהאדם יעשה בו הכנה ויחזור בתשובה, וכולי האי ואולי, כמו שאמרו "אחרי ארי ולא אחרי אשה" ודרשו רבותינו שצריך לעשות תשובה כבר אחרי חודש אב שמזלו אר"י כלומר לחזור בתשובה בחודש אלול, ולא אחרי אשה אחרי חודש אלול שמזלו בתולה והוא יחזור בתשובה ביום ר"ה בתקיעת שופר כי בזה אין לו כח כמו אם האדם מכין עצמו כל חודש אלול.

כמו שהביא בספר "שער המלך" על הפסוק (בראשית ל"ג) "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה" שהוא ר"ת "אלול" כלומר שאתחיל כבר לחזור בתשובה לרגל המלאכה של כל השנה החולפת שיש לי לתקן מה שעשיתי ומה שפגמתי, כי אי אפשר לתקן הכל בפעם אחת.

ואם האדם רק מתחיל ועושה איזו פעולה לתשובה, אפי' קטנה, מהשמים נותנים לו עזרה כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה ז"ל: כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעו משנת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו כמש"כ ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך הרי לפניך שהקב"ה מסייע בדינינו כמש"כ ומל ה'.

פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם

וכבר ידוע מה שאמרו רבותינו פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ופתחים שעגלות וקרונות עוברות בהם, כלומר אומר הקב"ה אתם תפתחו לי פתח הקטן ביותר ואני אפתח לכם פתח גדול. והעיקר שיהיה הפתח של המחט מפולש מצד לצד ועשוי מחומר פלדה שלא יחזור ח"ו להסגר, כך הרצון לתשובה צריך להיות ברור והחלטי שהוא רוצה להיות אדם חדש, שהוא באמת רוצה להשתנות ורק אז יפתח הקב"ה פתח גדול מאוד.

וזה שאמר בלעם הרשע הפסוק "מה טובו אהלך יעקב משכנותיך ישראל" מפרש רש"י ראה שלא היו מכוונים פתחים אחד כנגד השני דהיינו ששמרו על הצניעות כדי שלא יסתכל אחד על חברו.

וחכמי המוסר אמרו שהשבת שמשבת בלעם את עם ישראל שהקב"ה אוהב אותם מאד וחפץ בתשובתם ולכן אין פתחים מכוונים כי הפתח שאנחנו צריכים לפתוח הוא כחודו של מחט ולא דומה לפתח שהקב"ה פותח לנו פתחים שעגלות וקרונות נכנסים בהם. וכאשר ראה זאת בלעם אמר אין יכולת להתעסק ולהצר להם, כי יש להם אותות ומופתים שמיד הקב"ה עונה להם ופותח להם פתחים גדולים וטובים.

אפי' תזוז ותתקדם בעבודת ה' סנטימטר אחד ממקומך כל הגזירות מתבטלות

מעשה שהיה לפני כארבעים שנה, בשני בחורים שיצאו לטייל בשדות ויערות בדרומה של ארץ ישראל, תוך כדי הטיוול אבדו את דרכם, וכבר פנה יום ולא ידעו אנה יפנו בחשיכה המוחלטת שהשתררה עליהם, עודם תוהים אינה ה'

לידם ומצאו שהם עומדים בסמיכות לפסי רכבת, והחליטו להלך רק בסמיכות אל הפסים וכך קיוו להגיע בעזרה ש"ת למקום מבטחים בדרכה של הרכבת...

עודם מהלכים ותגבר עייפותם עד מאד, מה עשו, נחו שניהם על הארץ, זה נתיישב על שק עפר שמצא על הארץ וזה נתיישב על הפסים עצמם, לא ארכו הרגעים והשניים נרדמו ושקעו בשינה עמוקה... אך, אוי, שוד ושבר, כי באותו זמן נסעה על פסים הללו – במרחק רב, רכבת ארוכה טעונה משא של חמרי בניה כבדים, לאחר זמן משהתקרבה קצת אל מקום ישיבת הבחורים הבחין מנהיגה מרחוק כי יושב לו בחור על הפסים וחולם חלומות נעימים באמצע שנתו, מיד החל מצפצף בכל כוחו, טו... טו... בידעו, שגם אם יעצור ויעמיד רכבת גדולה וכבדה כמותה מנסיעתה במהירות גדולה כל כך לא יצליח להעמידה... וההמשך ברור שהישן הלז ימצא את עצמו בגן עדן העליון... וכן הוזה, כי הבחור לא שמע את קול הצפצוף – הגם שהצפצוף בקע ועלה בקול רעש גדול עד שהעיר את כל יושבי העיר הסמוכה משינתם, אך שנתו של זה גברה על הכל ולדאבון לב אירע הגרוע מכל...

עתה הבה ונתבונן, מה רצה המצפצף מאותו בחור, וכי הוצרך לזה שהבחור יקום ויברח משם כל עוד נשמתו באפו למרחקים מרחקים, לא ולא... וכי מרחק פרסה אחת רצו להרחיקו, לא ולא... לא הוצרכנו אלא להרחיקו סנטימטר אחד ותו לא מידי, אבל משלא זו סנטימטר זה אירע לו הגרוע מכל.

זאת ועוד, יתכן שאותו הבחור התעורר מקול הצפצוף אבל שב לשנתו באמרו, אוי, אין בכוחי לקום עכשיו, עוד רגע ואקום משנתי, ראה נא מה אירע לו בירגע, זה, אף אנו, בל ימצא מי שמתעורר שישוב לשנתו, אלא אין ועתה אלא לשון תשובה, זו ממקומך ס"מ, אבל בזה הרגע.

וא"כ אנחנו צריכים לעשות תשובה ולהתעורר ולא צריך להתעלות הרבה כ"כ אפי' מעט כפי יכולתינו רק שנתחיל לזון ואז ניצולים ברוחניות ובנשמיות.

מו"ר הרש"ש זיע"א אמר אדם שיקבל עליו לחזור בתשובה אפילו רק על דבר אחד, אז היא תהיה המליץ יושר שלו בעולם העליון

ומו"ר הרש"ש זיע"א אמר כי הוא ערב על זה, שאדם שיקבל עליו לחזור בתשובה אפילו רק על דבר אחד, דהיינו שיקבל עליו קבלה אחת, אבל ביתד שלא תמוט – מה שלא יהיה הוא מקבל על עצמו לעמוד בה, אז היא תהיה המליץ יושר שלו בעולם העליון, ואותו אדם נהפך להיות אדם אחר, זה לא אותו אדם, אלא הוא עכשיו אדם חדש!

למשל אדם שיקבל עליו להזהר בברכת המזון, שבכל פעם שהוא יאכל ידקדק בברכת המזון כמו שצריך ככוונה ומתוך הסידור, אבל לא רק – "בדרך כלל", אלא יהיה אשר יהיה גם כשימהר לצורך דחוף... או יהיה עייף ביותר. או שאין בנמצא סדור... שום דבר! לא יבטל את הקבלה שקבל עליו, כגון זה אמר הרש"ש שיכול להיות לאיש אחר.

היה אומר מו"ר מרן ר' יהודה צדקה – תקבל על עצמך להשתנות בדבר אחד איזו מצוה אתה חלש בה, וכך תזכה ליום הדין

מוריננו ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל, הוא שלמד אותנו את זה, היה אומר תחשוב כמה אתה לא בסדר, ותקבל על עצמך להשתנות בדבר אחד תעשה חשבון נפש איזו מצוה אתה חלש בה, לא מדקדק בה, ותתחיל, וכך תזכה ליום הדין. מי שלא קובע עתים לתורה יקבל עליו לקבוע עתים לתורה, מהיום והלאה. מי שלא מתפלל במנין, יקבל עליו להתפלל במנין, כל אדם לפי הענינים שלו.

ואם אדם מקבל עליו מעט מעט, ומקפיד לעמוד בזה, הרי זה מליץ יושר בשבילו, ואז יזכה ל"עין לא ראתה". עכשיו הזמן לקבל איזה קבלה, כל אדם יבין את עצמו, יחזור בתשובה ותהיה לו זכות.

המגיד מדובנא הביא משל

היה סוחר גדול של בדים שכולם היו קונים ממנו, והיו אוהבים אותו, היה נותן להם בהקפה, עד שימכרו ויביאו לו את כסף.

יום אחד אמרו לו, אתה מכיר את פלוני, אל תביא לו סחורה, תזהר ממנו, שאל להם למה, אמרו לו הוא פשט את הרגל, כל הציקים שלו חוזרים, אין להם כיסוי, ולכן תזהר ממנו ואל תלך אליו.

והנה בא אליו אותו בעל החנות, ואמר לו, תן לי סחורה, אני רוצה לעשות ביזנס. אמר לו, לא, לך לא אתן. כי שמעתי שכל הציקים שלך חוזרים, מה אעשה אי אפשר. אמר לו הסוחר, עשה עמי חסד, ותן לי, התחנן וככה לפניו. אבל הסוחר לא הסכים. עבר שמה איזה סוחר אחר וראה את הויכוח, אמר לו תראה, הוא צודק הסוחר הגדול, איך הוא יתן

לך, הרי כל הצ'קים שלך חוזרים, הכל ילך לאיבוד, אבל אתן לך עצה, תקח רק מעט סחורה מאה מאתיים מטר בד, ותמכור. תוכיח את עצמך תחזיר את הכסף, ותבוא עם הכסף ותקח עוד, וכך לאט לאט יהיה לך שוב שם טוב והכל יסתדר, וכך עשה. לקח מעט – מכר, הביא לו, לקח מעט ומכר – ושלם לו, וכך לאט לאט עלה שוב על הדרך הטובה. וכך עם האדם, אם הוא בא ורוצה את הכל איך יקבל, אין לו, איך הוא יכול לשלם על זה, יש לו כיסוי על כל המעלות שלו, לא.

יקבל עליו מעט – קבלה אחת, יוכיח את עצמו עם הקבלה הזאת, יוכיח איך הוא מתפלל, מברך ברכת המזון, כל אדם במה שהוא לוקח בו, ויכתוב זה בפנקס, ביום ראש השנה תשע"ג קיבלתי עלי בעזרת השם יתברך לברך ברכת המזון בכוונה.

וכל שבוע שבועיים יפתח, ויזכר, קיבלתי עלי ברכת המזון, אני מקיים את זה או לא, ואז האדם יבוא בראש השנה הבאה, ויאמר רבש"ע, קבלתי על עצמי בשנה שעברה, וקיימתי. בבקשה עכשיו אני מקבל עלי עוד דבר, אני רוצה להתקרב אליך, ואני משתדל בכל הענינים להיות עבד שלך, עבד נאמן, ולהתפלל טוב, וללמוד טוב, ולקיים כל מצוה כתיקנה, ואני לומד הלכות, ואני רוצה לקיים כל פרט ופרט, ולהשתדל בעבודת השם כמו שצריך.

להתחבר להי"ת

הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר (דברי ליל יוה"פ), כתב שהנה מצינו בהל' מקוואות (ו, ז) שבור מי גשמים המטהרים מעלים את המים השאובים שאינם כשירים כלל למקוה – אפילו אם הם מרוחקים הרבה מהמקוה הכשירה, והיאך – אם יחברם יחד על ידי נקב השקה, והיינו שאף המרוחק ביותר אם אך יעשה לעצמו איזו אחיזה ושייכות לטהרה ייטהר אף הוא בעצמו עד כדי שיוכל לטהר אחרים... כיו"ב, לדידן – על ידי שיעשה קשר ושייכות בעצמו עם הקב"ה – בקבלה אחת אמיתית דוגמת חור ההשקה, יגרום 'השקה' בעצמו, ויתהפך לטהור לגמרי.

הקב"ה לא דורש ממך להגיע לרקיע השביעי להתקדם מעט לפי כחך

משל נפלא הובא בספרי מוסר, למלך שהחליט לרדת 'מן ההר אל העם' – ובכל שנה הקדיש עשרה ימים רצופים לבקר בבתיהם של אנשים פשוטים מתושבי מלכותו, למען דעת צרכי העם מה הם, וכך היה מנהגו, שלוש יום לפני אותם עשרת הימים שלח מכתב לאלו האנשים שבדעתו לבקרם בזה השנה כדי שיהא סיפק בידם להכין עצמם ואת ביתם כראוי, ויוכלו להכניס את המלך לביתם. באחת השנים נמנו בין הזוכים' שהמלך יבקרם בני זוג ערירים וזקנים אשר איתן מושבם בביקתה עלובה ורעועה בפאתי העיר, משקבלו השניים את המכתב המבשר על בוא המלך לביתם, אחזתו 'התרגשות' וחיל ורעדה לבעל הבית, באמרו לבני ביתו, וכי לביתנו ניתן להכניס את המלך, והרי כתלי הבית שחורים הם לגמרי וזה להם כשבועים שנה שלא באו כמנע עם סיד לבן, חלונות הבית שבורים ומנופצים – וכולם מכוסים בחתיכות נייר שיירי בדים וחתיכות עץ שבורות הצמודות זה לזה בדבק, הכיסאות רעועים וכל היושב עליהם נופל מיד על הארץ אם אינו מבני הבית הקבועים היודעים 'כיצד' משתמשים בכיסאות הללו... ומי מדבר על השולחן אשר לו ארבע רגליים שאחת איננה נראית כרעותה... על כן, שמעי נא רעייתי, תיכף ומיד אזמין את כל בעלי המלאכה, זה יצבע את הבית בציור וכיור נפלא, זה יחליף את החלונות הישנים בחדשים – יקרים ונוצצים, גם שולחן וכיסאות חדשים יובאו הנה, ובכך יבוא המלך בדת לביתנו, אמרה לו האשה, והרי זה לי בשלושים שנה שהנני טוענת כי כן ראוי לעשות, ובכל עת ענית לי 'כסף מנלן' תם הכסף ולרש אין כל... ומאין יבוא עורך עתה בזה השעה, אמר לה בעל הבית, נו, אבקש משכנינו הלוואה מכובדת ובמעות שיתקבלו נשלם על כל אלו ההוצאות, אמרה לו האשה, וכי תקח על עצמך לשלם חובות במשך שלושים שנה עבור מחצית השעה שהמלך מבקר באהלינו... ומה בכך שהמלך יראה את צורת חיינו היום יומיים, א"ל בעה"ב, זאת הייתי אומר אם המלך היה מגיע הנה בפתע פתאום, לא כן, כאשר שלח להודיענו זה בשלושים בטרם יבוא אלינו בוודאי כוונתו שנתקן ונכשיר את הבית כראוי לבוא המלך אליו, אמרה לו האשה, לא ולא, גם המלך יודע היטב כי דלים ורשעים אנו, גם הוא מכיר במצב העם שבשדות, ולא הודיע קודם בואו אלא מכיוון שהוא רוצה לראות מה יש בכוחינו להכין בתוך לי יום, ישבו וטיכסו עצה, עד שהחליטו, את כתלי הבית נכסה בסדינים לבנים, על החלונות נעמיד ציורים נאים אשר יכסו את שברי החלונות, את השולחן נכסה במפה, את הכיסאות נעמיד בסמיכות לשולחן, אבל זאת אנו מחוייבים להכין לכה"פ כסא אחד שלם כדי שיוכל המלך לשב עליו, ובזה לא יועילו לנו כל מיני תיקונים למראית העין, שהרי המלך יתיישב עליו בפועל ומסוכן הוא ליפול ממנו.

והנמשל פשוט, הקב"ה בא לשכון בתוכינו בעשרת ימי תשובה – בהמצאו, והוא מודיע אותנו על כך לי יום קודם – מ"ח אלול, אמנם, פעמים הרבה שומעים אנו קול בקרב המחנה, וכי אוכל לתקן את עצמי בחודש זה עד תכלית המעלות והמידות, תשובתו, לא, אין הקב"ה דורש ומבקש ממך בשלושים יום אלו לעלות לרקיע השביעי, רק

לראות מה יש בידך עשות בל' יום, מה תוכל לתקן בהם, לכה"פ כסא אחד, ואכן, אם מתקן עצמו לכה"פ בענין אחד מילא בזה אחר רצון המלך ובוודאי יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ושלוש.

לפי ההכנה כך מתגלה הי"ת

אִיתָא ב'שפת אמת' (בפרשת כי תצא, תר"מ הדיבור הב') וז"ל, בפסוק (כג, י-טו) 'כי תצא מחנה... ונשמרת מכל דבר רע... כי ה' אלוֹקֶיךָ מתהלך... רמז לימים הללו קודם ר"ה שהוא יום מלחמה כידוע, ולכן יום תרועה כמ"ש במלחמה ו'הרעותם בחצוצרות ונזכרתם' (במדבר י, ט) כמ"ש בזוהר, לכן יש חודש אלול מקודם להיות נשמר לזכות לסיוע משמים כמ"ש ה' אלוֹקֶיךָ מתהלך – להצילך ולתת אויבך לפניך ר"ת אלול... שבוודאי בני צריכין עזר משמים, רק כפי הקרבות אליו ית' כמו כן עוזר לנו השי"ת, וצריכין רק הכנה לקבל השראת שכינתו ית'. וכמו שבני מכינים עצמם בימים הללו לשוב אליו ית'. כן הבורא ית' מגלה הארות הקדושה בלבות בני ימים הללו. ז"ש ואני תפלתי לך ה' עת רצון, כי בני מכוונים ויודעים להתעורר בתפלה בימים אלו. שגם בשמים מתעורר שערי רחמים כי אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן (ישעיה מב ה) ר"ת אלול – כי מסירין בימים אלו הסתרות הקליפות וסמ"א ויש התגלות הקדושה כנ"ל.

קל לרדת אבל לעלות מאד קשה כי בחודש אחד הוא רוצה לעלות את כל הדרך שירד, כמה עמל ויגיעה דרוש למשימה קשה זו

אם אדם יקח זמן לעצמו לעשות חשבון נפש ויתבונן במעשיו ויפסיק את מרוצת החיים שלו ויתבונן היכן הוא עומד, מה עשה כל השנה, כמה למד וכמה תיקן את עצמו, ומה הרויח בשנה זו. (אם יראה כמה הוא חייב לקב"ה ועדיין הוא רחוק) וצריך לזה עבודה גדולה כי קל לרדת אבל לעלות מאד קשה. משל לקטר רכבת שהיה יורד מראש ההר ושנסע במסלול במשך אחד עשר חדשים ואח"כ החליט כי בחודש אחד הוא רוצה לעלות את כל הדרך שירד, כמה עמל ויגיעה דרוש למשימה קשה זו? כך היא עבודת חודש אלול.

ובאמת צריך להבין מדוע האדם לא מתעורר, הרי יום הדין הגדול קרב וידונו בו את האדם על כל מה שהיה עמו, יחיה או ח"ו ימות, חולה, בריא, עני עשיר מה יהיה עם רעייתו, בניו ובנותיו נכדיו וכו' כל זה על הכתפיים שלו והוא

עולה את העליה שמשני צידיה יש תהום, אם ח"ו הוא נופל גם הם נופלים עמו ח"ו, א"כ מדוע לא מתעוררים?

אלא הסיבה שאנחנו אדישים כי אנחנו חושבים שגם השנה יהיה כמו שנה שעברה ומסתמא נכתב ונחתם לחיים טובים, אבל אם נתבונן נראה כמה מחשבה זו שקרית שהרי כמה בני א"י בריאים נפטרו בשנה זו בכמה מיתות משונות ל"ע, מי באש מי במים ומי בחרב, ה' ירחם.

ועוד אם היה בא שליח ביד של מעלה ביום ר"ה לבהכנ"ס ואומר לכל אחד מהמתפללים את פסק דינו בידו יחיה או ימות, זכאי או חייב, כולנו היינו עושים מאמצים כבירים ועובדים קשה כל חודש אלול כדי לזכות בדין ביום הדין, ואז חודש אלול היה נראה אחרת לגמרי, מסירות נפש לכל דבר שבקדושה.

– זו התורה, מספרת עם בעלה – שכל ספוריו בדברי תורה.

ימים גורליים לכל אחד ואחד מאיתנו, אסור להתמהמה!! זה הזמן שנקבל קבלות כדי לזכות ביום הדין

וצריך לדעת, כי חודש אלול הוא זמן מלחמה ואסור לאבד אפי' חלק מזמנו אלא חייבים לנצל כל רגע, וכך הרבה סבל ומכאובים נוכל למנוע, אם רק לנצל את המתנה הגדולה שנתן לנו הקב"ה.

ולכן עתה מתחילים את חודש הרחמים והסליחות והם ארבעים יום 30 יום של חודש אלול ועוד עשרה ימים של תשרי שבהם שערי שמים פתוחים והאדם יכול לקבל עליו תשובה ומעשים טובים ומקבלים אותו באהבה וכמו שכתב רבינו האר"י ז"ל שמתגלים עתה י"ג מכילין דרחמי ויש רחמים גדולים מאוד והתפילה והתשובה מתקבלות.

היצר הרע רוצה לגנוב לאדם את חודש אלול ויחד עם זה כל השנה הבאה

המשיל 'המגיד מדובנא' לבעל חנות אשר הרוויח בכל יום הון רב, ומדי יום ביומו בעת נעילת החנות היה שולח נער עם כספו אשר הרוויח להפקידו בכנף, והיה כראות 'גנב העיר' שנער זה עובר ברחובה עיר בכל יום בשעה קבועה עם צרור הכסף הגדול, שם עיניו להשיב את הכסף אליו, אך לא היה יכול לשדדו מהנער כיון שבאותה שעה שהילך עם הממון בידו היה רחוב העיר מלא באנשים, והיאך יגנבהו לעיני כל הקהל, אמנם 'גנב העיר' אינו מתייאש, וחישב עד שמצא תחבולות היאך יבוא כל הכסף אל ידיו, וממחשבה למעשה, ברחוב ההוא היה יושב חייט מומחה התופר בגדי שרד לשרים ורוזנים, באחד הימים נכנס הגנב אל החייט ואמר לו, הנני שלוחו של פלוני מעשירי העיר, אשר שלחני להזמין בעבורו חליפה ברוב פאר והדר כראוי לעשיר שכמותו, אמר החייט, אכן אצלי הוא המקום הנכון

לכך, אך יואיל כבוד העשיר לבוא הנה שאוכל למדוד את מידת החליפה, אמר לו ה'שליח', אדוני עסוק עד מאד ואין עיתותיו בידו לבוא הנה, לכך ביקש ממני, שאחפש ברחוב העיר אדם השווה למידות גופו ועליו נמדוד את החליפה, וכך יצאו שניהם להמתין ברחובה של עיר לאדם התואם במידותיו לעשיר...

ויהי כאשר עבר נער זה והממון בידיו, אמר הגנב לחייט מידות נער זה מתאימות למידות אדוני, קרא החייט לנער ואמר לו, האם תוכל לגמול עמי חסד ולמדוד חליפה זו, והנער הסכים, נכנס לחנותו של החייט ופשט את חליפתו שלו ואף הוריד מידו את אמתחת המעות בכדי למדוד את החליפה החדשה, באותו רגע תפס הגנב את אמתחת המעות וברח עמה, הנער שרצה לרדוף אחריו, נעצר על ידי החייט שתפסו בשתי ידיו בזעקו, אין אתה יוצא מכאן כשהנך לבוש בחליפה שלי... וכך עלה בידו של הגנב להוציא ממנו את כל המעות. ואמר המגיד מדובנא שלכך אנו דומים, שבחודש אלול יש בידנו 'אמתחת מעות' פי כמה וכמה מאשר אנו משערים, ובכוחנו לפעול לעצמנו כתיבה וחתומה טובה לשנה הבאה עלינו לטובה, לשוב ולהתקרב אל השי"ת, לעלות ולהתעלות ברוחניות ובגשמיות אי לכך בא היצר, זה הגנב הגדול, מלביש עלינו 'חליפותיו', לא רק על גופנו, כי אם ובעיקר על מוחנו וליבנו, כל אחד כפי מידותיו ושמויותיו, וכך מסיח הוא את דעתנו ומאבד אוצר יקר זה מידנינו, עד שכאשר נפקח עינינו לראות את 'הגניבה' יזעק הוא לעברנו, אין בידך לברוח, כיון שהנך לבוש בחליפה שלי... והנה זאת ברור ומוסכם שבאם היה אחד מגיע אל אותו נער וזועק לו, היזהר והישמר מפני אותו נוכל שכל מאוויו הם לשדוד את מעותיך, ודאי שהיה הנער משליך את החליפה מעליו ושומר על צרור הכסף כעל בבת עינו, ולדידך, זהו קול השופר שתוקעים בחודש אלול לעורר אותנו ולצעוק אלינו בקול גדול, עורו ישנים משנתכם, היזהרו והישמרו ממעללי היצר הרע הבוער בכם ורוצה לגנוב מידכם את כל החודש הנעלה הזה, ואת כל השנה הבאה לטובה התלויה בחודש זה, השליכו מעמכם את כל הטרדות והתחזקו בעבודת הבורא יתעלה.

והנה נודע כי הקב"ה מנהיג את העולם הזה ע"י צרופי אותיות התורה הקדושה, וכאשר האותיות יורדות למטה לעוה"ז הן מצטרפות לפי מדרגת המקבלים.

וצריך לידע שכל ההשפעות שהקב"ה משפיע לנו מן השמים הן חסד ורחמים, אלא שבירידתן למטה הם משתנות כפי מדרגת המקבלים, אם המקבלים עובדים את השי"ת אז האותיות נשארות למטה כמו שהיו למעלה – חסד ורחמים.

אבל אם המקבלים לא ראויים לקבל את השפע היורד מחמת רוע מעשיהם, כי אז מקבלות האותיות צרופ אחר והחסד הופך לדין ח"ו לדוגמה הענ"ג – נגע, השפע – פשע, תם – מת, רצה – צרה וכו'.

וכאשר האדם חוזר בתשובה ומתפלל לקב"ה הרי הוא מחזיר צרופי האותיות כפי שהיו למעלה לחסד ולרחמים וכך מתבטל הדין.

וא"כ כל ההשפעות שמשפיע הבורא יתברך לנבראים בעוה"ז נובעות מצרופי אותיות התורה הקדושה שבה נברא העולם, כי התורה היא כלי אמנותו של השי"ת, הסתכל בתורה וברא את העולם, כמש"כ "בראשית" ברא אלהים ואין ראשית אלא תורה ובה ברא את העולם, והקב"ה השתמש באותיות התורה כאומן המשתמש בכלי אמנותו ועושה מהם כל מיני צירופי אותיות כדי לברוא את העולם ולהחיות בהם כל הנבראים.

וצריך לידע כי הפסוק אומר "מפי עליון לא תצא הרעות" אלא כאשר יורדות אותיות השפע למטה, הנה מחמת מעשה התחתונים הם משתנות, לכן עתה בחודש הרחמים והסליחות נוכל ע"י התשובה והמעשים הטובים להפוך את הכל לטובה.

השם יתברך יזכה אותנו לחזור בתשובה שלימה לפניו, יסיר מאתנו את לב האבן, יתן לנו לב בשר שנזעק אליו ונעשה רצונו, ונלך בדרכיו תמיד, לעבדו וליראה אותו, ונהיה לו עבדים נאמנים כן יהי רצון.

ביאור ההפטר

הפטר שופטים

הקשר בין ההפטר לפרשה

הפטר זה היא הרביעית משבע הפטרות של נחמה, שמפטרין בשבע שבתות של נחמה החל משבת הראשונה שאחרי תשעה באב.

תוכן ההפטר

ה' אומר לציון שהוא בעצמו ינחם אותה, ואין לה לפחד מבני אדם שסופם למות, אך היא שכחה את ה' ופחדה מהמציקים לה, ולא עוד אלא אפילו אם רק תכננו להציק לה, היא כבר מפחדת.

אך עם כל זאת, ה' מבטיח שיוציאם מן הגלות מהר, רק שיתבוננו וידעו גבורתו וישענו עליו, כי כל זמן שדבר ה' בפיהם אני אגן עליך עד שיבוא זמן קיבוץ גלויות, שאז אני אטע שמים חדשים ואיסד ארץ חדשה, וכולם יראו על בני ציון שהם עם ה'.

ולכן פונה לציון להתעורר בתשובה, ולהנאל מיד כי הדבר תלוי בה, כי כבר נענשה על כל הטאתיה, שחלק מבניה מתו ברעב וחלקם מתו בחרב, לכן ה' יסיר ממנה את הפורענות ויביא אותה על הגוים, שגרמו לישראל יגון ואנחה.

וירושלים תחזור לתפארתה כפי שהיתה בעבר, ע"י תשובה ומעשים טובים. וכשיגאלם הרי השמחה והשירה ירבו בירושלים וכולם יכירו את שמו יתברך,

וכשיצאו מהגולה לא יצאו בחפזון כדרך שיצאו ישראל ממצרים, אלא יצאו בנחת ובשלוה וה' ילך לפניהם ולאחריהם לשומרם שלא ינזקו.

ישעיה פרק נ"א פסוק י"ב – פרק נ"ב פסוק י"ב.

יב אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם [א] אני הוא שמנחם אתכם, וא"כ הם תנחומים שיש בהם ממש (מ"ד), ובבקשה תתבונני מִי-אֵת

עיונים והארות

"אנכי אנכי הוא מנחמכם".

אנכי אנכי הוא מנחמכם – זהו שאמר הכתוב חרפה שברה לבי ואנושה חרפה שחרפו עמונים ומואבים. אתה מוצא ביון שגרמו העונות ונכנסו אויבים לירושלים נכנסו עמהם עמונים ומואבים לבית קדש הקדשים, ונטלו את הכרובים ונתנום בכליבה והיו מחזירים אותם בכל חוצות ירושלים, והיו אומרים לא היו ישראל אומרים אין אנו עובדי אלילים, ראו מה הם עושים... באותה שעה אמר הקב"ה שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון, לכן חי אני נאם ה' כי מואב כסדום תהיה ובני עמון כעמורה. ואנושה באה עלי מכה גברתנית ומתשת אותי, ואקוה לגוד ואין ולמנחמים ולא מצאתי, אמר הקב"ה אנכי אנכי הוא מנחמכם. אמר רבן שמעון בן גמליאל דרכו של אב לרחם, כרחם אב על בניו, ודרכה של אם לנחם, כאיש אשר אמו תנחמן, אמר הקב"ה אנא עבדית דאבא ודאמא, אנכי אנכי הוא מנחמכם. (ילק"ש) אמר רבי אבא בשם רבי שמעון בן לקיש משל למלך שכעס על מטרונא וטרדה והוציאה מתוך פלמין שלו, לאחר ימים בקש להחזירה, אמרה יכפול כתובתי ואחר כך הוא מחזירני, כך אמר הקב"ה לישראל, בני בסיני אמרתי לכם פעם אחת אנכי ה' אלקיך, ובירושלים לעתיד לבא אני אומר לכם שתי פעמים אנכי אנכי הוא מנחמכם... באנכי אני מביא נואל, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, באנכי אני מנחם אתכם, אנכי אנכי הוא מנחמכם (פסיקתא).

[א] אנכי אנכי הוא מנחמכם – הן על צערכם על צרות עצמכם, והן על צערכם בגלל חילול השכינה, על ידי העמים שרדפו אתכם וחיפרו שם ה'. ונאמר בלשון כפולה – "אנכי אנכי" היינו, אף על פי שהיה חורבן אחד ועתיד היה להיות חורבן שני, אל תתייאשו מן הגאולה, כי אנכי אנכי הוא מנחמכם, שהגאולות הראשונות היו על ידי שליח ולכן היה שיעבוד אחריהן, לא כן הגאולה העתידה להיות על ידי הקדוש ברוך הוא, כי הוא יהיה בניין מעשה ידי ה', ויהיה בניין עדי עד.

ועוד אנכי אנכי הוא מנחמכם, ביון שאני כביכול מרגיש בצערכם כמו שנאמר (ישעיה סג, ט): "בכל צרתם לו צר", הרי התנחומין הינם נאמנים, ולכן קבלו אותם (מעם לועז).

אנכי אנכי הוא מנחמכם – בסיני קבלו שתי אנכי (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלהיך" (שם שם, ד); "כי אנכי ה' אלהיך אל קנא", ולפיכך הקדוש ברוך הוא מנחם בשנים "אנכי אנכי".

דבר אחר ב"אנכי" בראתי העליונים ואת התחתונים; (ישעיה מה, ז): "אני ה' עושה כל אלה"; ב"אנכי" בראתי אדם (ישעיה מה, יב): "אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי"; ב"אנכי" דברתי עם אברהם (בראשית טו, ב): "אל תירא אברהם אנכי מגן לך"; ב"אנכי" דברתי עם יצחק (שם כד, ב): "אנכי אלהי אברהם אביך"; ב"אנכי" דברתי עם יעקב (שם מו, ד): "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה"; וגם על משה נגלה ב"אנכי" (שמות ג, ו): "אנכי האל אלהי אביך" לכן

בת צדיקים ומלאה זכויות וא"כ למה **וְתִירָאֵי מַאֲנוֹשׁ** מאדם שסופו **יָמוּת** (רש"י) וכפל דבריו ואמר **וּמִבֶּן-אָדָם** אשר הוא כְּחֶצִיר [דשא ועשב] **יָנַתַן** שסופו לבלות ולהתייבש (מ"ד): יג ואיך **וְתִשְׁכַּח** שכחת את **יְהוָה עֲשֶׂךָ** [ב] שעשה אותך ולא נשענת עליו, והרי הכל שלו כי הוא **נוֹטֵה יסד שָׁמַיִם וְיִסַּד אָרֶץ** [ג] **וְתִפְלֹחַ תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי חַמַּת כַּעַס הַמִּצִּיק** של האויב המציק והמשעבד אתכם, ואתם עוד **כֹּאֲשֶׁר** האויב רק **בוֹנֵן** תכנן והתכוון **לְהַשְׁחִית** וכבר אתה מפחד ממנו **וְאִיָּה חַמַּת כַּעַס הַמִּצִּיק** הרי מחר איננו כי ימות, וא"כ מדוע שכחת את המקום ב"ה ותפחד מן המציק (רש"י ומ"ד): יד הרי לא תזיק חמת המציק, כי **מִהָר צִעָה** [ענין טלטול] ישראל שהיה נע ונד וגולה, מִהָר **לְהִפְתָּח** [ד] להשתחרר מהגלות (רד"ק), ואף בגלות **וְלֹא-יָמוּת** [הצדיק (ת"י)] **לְשַׁחַת** ולא יהיו מתים ונשחתים (מ"ד) **וְלֹא יַחְסֹר לְחַמּוֹ**: טו ולמה לא תשען עליו, הרי **וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ** והכל בידי, פעם **רִגַע** בוקע את **הַיָּם** [ה] לבל יהלך במהלכו, ופעם יצוה [ו] **וַיַּהֲמוּ** בקול גדול **גְּלִיו גְּלִיו הַיָּם יְהוָה צְבָאוֹת שָׁמוֹ** הוא המושל בצבאות השמים והארץ (מ"ד): טז **וְאִשִּׁים דְּבָרֵי** דברי התורה [ז] **בְּפִיךָ** לדבר בם (מ"ד) **וּבְצִל יָדֶי כְּפִיתֶיךָ** והגנתי עליך מפני האויבים, וכל זה עד שתבא עת **לְנַטְע שָׁמַיִם** [ח] **וְלִיִּסַּד אָרֶץ** [ט] חדשים בקיבוץ גלויות שיהיו

עיונים והארות

קשים נקביו של אדם מיום המיתה, שנאמר מהר צועה להפתח וגו' (פסחים ק"ח). ולא יחסר לחמו ואנכי ה' אלקיך רוגע הים, למה סמך יציאת מצרים ללחם, אלא כשם שעשה הקב"ה כמה נסים לנאול את ישראל, כך הוא עושה בפרוסה הזו. א"ר שמואל בר נחמני קשה היא הפרוסה מן הנאולה, אתה מוצא הנאולה תלה במלאך, המלאך הנואל אותי, אבל כשבא לפרוסה כתיב האלקים הרועה אותי. (ילק"ש) ומובא בספר "מעם לועז" מעם לזה: כי כשם שקריעת ים סוף היתה בשביל האמונה, כי המים באו עד צוארם, כך עניין הפרנסה, שאם אין נותנים מן השמים — לשוא יעמול האדם, ולכן נקרא סדר זרעים (הסדר הראשון משה סדרי משנה) — אמונה, כי בצמיחת הזרעים האדם רואה בעליל שהוא זקוק לעזרה מן השמים, וכן בפרנסה, שאם האדם עושה חשבון בינו לבין עצמו, שאכן ירויח כך וכך — סופו שיפסיד, ודוקא בהיסח הדעת בא לו ריווח.

[ה] ויונתן תרגם, רגע הים – גער בים. ויהמו גליו – הרד"ק פירש בענין אחר ע"ש.

[ו] ויהמו גליו ה' צבאות שמו – וכי מה ראה הים וברח, ר' יהודה אומר מקלו של משה, ר' נחמיה אמר שם המפורש היה חקוק עליו ה' צבאות ראה וברח (פסיקתא).

[ז] ואשים דברי בפיך וכו' – כל העוסק בתורה לשמה כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה שנאמר ואשים דברי בפיך וגו' לנטוע שמים וליסוד ארץ (סנהדרין צט:)

ויונתן תרגם – ושמתי נבואתי בפיך – ולדבריו מדבר על ישעיה ולא כלפי ישראל, ועיין רד"ק. ובמלבי"ם בענין ת"י שמתי דבר הבטחתי בפיך מה שהבטחתי להושיעך.

[ח] ויונתן תרגם – לנטוע שמים וליסוד ארץ – זה ישראל שנאמר עליהם שירבו כוכבי השמים, וכעפר הארץ. והמלבי"ם כי המליצה היא שאי אפשר שהוקות שמים וארץ ודרכי הטבע יעכבו בידי מעשות זאת, כי אז אבטל חקותיהם, ואיסוד שמים חדשים, בלבד שאמלא דברי אשר שמתי בפיך לאמר לציון עמי אתה.

[ט] תמן תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה ועל גמילות חסדים, ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי שלשתם בפסוק אחד, ואשים דברי בפיך אלו דברי

הוא מנחמכם — רבי מנחמא בשם רבי אבין, מאותה נהימה שנהמתם בסניני ואמרתם כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע אנכי אנכי הוא מנחמכם. מי את ותראי — לא את שאמרת לי בים מי כמוכה, ותיראי מאנוש ימות, למה את מתיראת, שמא אין את יודעת מי את, אין את בתו של אברהם יצחק ויעקב, בתם של שלשה הררי עולם את, ואת מתיראת מן בריה ומן אנוש, אנוש שהיום חי ומחר הוא מת. אין את יודעת מה עשיתי לכל אותם שנודווגו להם, אמרפל שנודווג לאברם, פלשתים ואבימלך שנודווגו ליצחק, עשו שנודווג ליעקב הפלתי אותם בידם, כך כל מי שיבא ויודווג לכם נופל לפניכם. (ילק"ש)

אנכי אנכי הוא מנחמכם – יבואר על פי מה שאמרו בזהר הקדוש, דהאומות ע"י שהם תחת השרים, כשנפל השר נופלת אומתו, כי בלא נפילת השר לא תיפול, כמו שאמר הכתוב (כד, כא) 'יפקוד ה' על צבא המרום וגו'. אמנם אנו בני אל חי בניים לה', וכשם שהוא חי וקיים, כך ישראל יעמדו על עמדם. וזה שכתוב 'אנכי אנכי שאני חי וקיים, 'אנכי ראשון ו'אנכי' אחרון, 'הוא מנחמכם', שכיון שאני חי וקיים, זאת נחמתכם שגם אתם קיימים. (צוארי שלל)

[ב] ותשכח ה' עושיך – בצרת המן הכתוב מדבר, שנתיראו לשעה אחת ונתיאשו מן הנאולה, אמר רשב"ג ראויים היו ישראל שלא להגאל מצרת המן אלולא שהסכימו לדעת יעקב אביהם, ששמע מפי הדבור הנה אנכי עמך, ונתירא מן עשו, ויירא יעקב מאד ויצר לו. (ילק"ש)

[ג] נוטה שמים ויסוד ארץ – אמר לו הקב"ה שכחתם מה שאמרת לי לירמיה אם ימדו שמים מלמעלה וחקרו וגו', רואים את השמים במקומם ואתם מתיראים. ותפחד תמיד כל היום פרוודוגמא שלו פרוסה בחדש הראשון הוא חדש ניסן, והיו מתבהלים בכל יום. מפני חמת המציק זה המן, וימלא המן על מרדכי חמה... (ילק"ש)

[ד] מהר צעה להפתח – כאדם שהוא ממהר בפסיעתו להפתח בשביל שלא ימות ורץ לכל מקום שלא יחסר לחמו, ואתם מתיראים ממנו. אמר רב שיזבי בשם רבי אלעזר בן עזריה קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, שנאמר מהר צועה להפתח וגו', וכתוב בתריה ואנכי ה' אלקיך רוגע הים, רבי חמא בר חנינא אמר יותר מקריעת ים סוף, דהא כתיב בתריה רוגע הים. אמר רב ששת משום ר' אלעזר בן עזריה

עם ישראל עולם חדש **וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן** על בני ציון (רד"ק) **עַמִּי-אַתָּה** [י] ויראו עליהם שיש להם שפע טובה מרובה: **זֶה הַתְּעוֹרָרִי**
ירושלים **הַתְּעוֹרָרִי** מתרדמת הגלות והצער **קוֹמִי יְרוּשָׁלַיִם** צאי מהגלות (ע"פ רד"ק ומ"ד), כי כך הדבר תלוי (מלבי"ם) **אַשֶׁר שְׁתִּית**
מִיַּד יְהוָה אֶת-כּוֹס חַמְתּוֹ אֶת-קַבְּעֶת את השמרים שבתחתית הכוס (רש"י) **כּוֹס הַתְּרַעֲלָה** שיש בו רעלי סם
המות **שְׁתִּית וּמָצִית** ומצצת גם את הטיפות האחרונות, וכוונתו, כי כל הרעות והקללות כבר באו עליך ולא יוסיפו לְבֹא עוֹד (רד"ק): יח בהיותה
בגולה (רד"ק) **אֵינְ-מִנְהַל לָהּ** אין מי שינחם אותה (ת"י) וי"מ לא היה מי שינהל וינהיג אותה (מלבי"ם) **מִכָּל-בָּנִים שִׁילָדָה** [בנייה
הקטנים (מלבי"ם)] **וְאֵינְ מִי מַחְזִיק בְּיָדָהּ** שלא תיפול לארץ **מִכָּל הַבָּנִים שִׁגְדָלָהּ** [בנייה הגדולים (מלבי"ם)] כי מכולם אפס הכח
והממשלה (מ"ד): **יְטִ שְׁתִּים** שתי צרות **הִנֵּה קָרָאתִיךָ** קרו לך **מִי יָנוּד** [יא] [יקונן (רש"י ירמיה טו, ה) וינחם (מלבי"ם)] **לָךְ מִן הַשָּׂדֶה**
וְהַשֶּׁבֶר שהם **וְהָרַעַב וְהַחֶרֶב** (רד"ק) [יב] **מִי אֲנַחְמֶךָ** איזה עם לקה כמותך שיהיה לך לתנומים, לאמר, גם עם פלוני לקה (רש"י):
כּ בָּנִיךָ עֲלֵפוּ התעלפו (רד"ק) מחסרון לחם ומים, והמתים מהרעב והחרב **שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל-חוּצוֹת** ואין להם קובר (מ"ד)
כְּתוֹא כשור הבר **מִכְּמָר** הנתפס ברשת (רד"ק) שאינו יכול לזוז ממקומו (מ"ד), וזה מחמת שישראל בזמן הגלות הם **הַמְּלֵאִים חַמַּת**
[כעס] מ' **יְהוָה וַיַּעֲרַת** [ונופיה] מ' **אַלְהֵיךָ** [חמת ה' - מידת הרחמים כנגד המתים בחרב, הקל מן המתים ברעב הנקראים גדרת אלהיך - מידת
הדין (ואהבת יונתן)]: **כּא לָכֵן** מכיון שקיבלת גמול עיונדך **שְׁמַעִי-נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתַּ** מבולבלת כשיכור (מ"ד) **וְלֹא מִיַּיִן** [וג'
אלא מחמת הצרות (רד"ק)]: **כּב כָּה-אָמַר אֲדַנִּיךָ יְהוָה וְאַלְהֵיךָ** אשר **יְרִיב** את ריב **עַמּוֹ** שלם גמול למרעים להם **הִנֵּה**
לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת-כּוֹס הַתְּרַעֲלָה המלאה רעל וסם המוות, וכפל ואמר **אֶת-קַבְּעֶת** השמרים הקבועים בתחתית הכוס,
שהוא **כּוֹס** המלאה מ' **חַמְתִּי** אקח מיידך **וְלֹא-תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד** ולא יהיה לך יותר שום צרות (מ"ד): **כּג וְשִׁמְתִּיךָ**
את כוס התרעלה (מ"ד) **בְּיַד** אותם **מוֹזִיךָ** שעשו לך צרות ויגון ואנחה **אַשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ** ונשמעת (מלבי"ם) **שְׁחִי** התכופי
לארץ **וְנַעֲבָרָה** עליך (מ"ד) **וְהַשִּׁמִּי כְּאַרְצֵי גֹזֶל** גופך **וּכְחַוִּץ** כשוק, להיות מדרך כף רגל **לְעֵבָרִים** ושבים (רד"ק):
א עוֹרֵי הקיצי **עוֹרֵי** ציון מתרדמת הצער והגלות **וְלִבְשֵׁי עֵזֶךָ** העז והכח שהיה לך בעבר **צִיּוֹן לְבָשִׁי** | **בְּגָדֵי תַפְאָרְתְּךָ**
יְרוּשָׁלַיִם עֵיר הַקֹּדֶשׁ ותהיי בשמחה **כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֹא-בְּךָ עוֹד עָרְל וְטָמֵא** [יז] למשול בך (מ"ד):

עיונים והארות

שיש בה מיתה ממתין אתו, מלקות מלקין אותו, כללו של דבר הרי
הוא כפקח לכל דבריו, אלא שפטור מן התפלה, מאי יכולני לפטור
דקאמר נמי מדין תפלה. א"ר חנינא לא שנו אלא שלא הגיע לשכרותו
של לופ, אבל הגיע פטור מכולם (עירובין ס"ד).
א"ר זריקא ור' יוחנן בשם ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, המיצר
אסור להתפלל, מה טעם שנאמר לכן שמעי נא זאת עניה וגו' (ירושלמי
ברכות פ"ה).
[ד] מסופר על ה"חפץ חיים" זצ"ל, שכאשר עלו הנאצים ימ"ש בשנת
תרצ"ג לשלטון בגרמניה, ומנהיגם היטלר הכריז שמטרתו להכחיד
חלילה את שם ישראל, פנה אחד מראשי הישיבות בראדין אל ה"חפץ
חיים" בשאלה שכולה דאגה: מה יהא גורל אחינו, והרי הצורר הרשע
אומר להשמיד, להרוג ולאבד? השיב לו ה"חפץ חיים": הדבר לא יעלה
בידו! מעולם לא הצליח שום צורר ושום אויב לכלות את עמנו
בארצות פזורינו, שכן נאמר מפורש (בראשית לב, ט): "אם יבוא עשו
אל המחנה האחת והכהו — והיה המחנה הנשאר לפלטה".

תורה, ובצל ידי כסיתיך אלו גמילות חסדים שכל העוסק בגמילות
חסדים וזכה לחסות בצלו של הקב"ה, הדא הוא דכתיב מה יקר חסדך
אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. לנמוע שמים וליסוד ארץ וגו' אלו
הקרבנות (ירושלמי תענית ד')
[ז] אמר ר' חנינא בר פפא חורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום
שנקראו ישראל ציון, והיכן מצינו כאן ולאמר לציין עמי אתה, בזכות
התורה נבראו שמים וארץ, שנאמר ואשים דברי וגו' לנמוע
שמים וליסוד ארץ. דבר אחר בזכות ציון נבראו שמים וארץ, שנאמר
ולאמר לציין עמי אתה (פסיקתא).
[יא] ויונתן תרגם לא יכלית למיקם.
[יב] ויונתן תרגם - דהם ד' רעות עיי"ש, ולפ"ז מ"ש שתיים רעות יהיה
פירושו כמ"ש רש"י שהצרות באו כפולות שתיים שתיים ולעולם הם ד'.
[יג] א"ר ששת בשם ר' אלעזר בן עזריה, יכולני לפטור את כל העולם
כלו מיום הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר לכן שמעי
נא זאת עניה וגו'. מיתביי שכור מקחו וממכרו ממכר, עבר עבירה

ב. **הַתְּנַעֲרֵי מֵעֶפֶר** (הגלות (רד"ק) **קוֹמֵי** מן הארץ (רש"י) **שְׁבִי יְרוּשָׁלַם** על כסא המלוכה (ת"י) **(התפתחו) הַתְּפַתְּחֵי** התיירי **מוֹסְרֵי** את העול שקשור על **צִוְאֲרֵךְ שְׁבִיָה בַת-צִיּוֹן** השבייה בגלות (רד"ק): **גִּי-כֹה אָמַר יְהוָה** [10] **חֲנֹם** בלי כסף אלא בעוונותיכם **נִמְכַרְתֶּם** ולכן **וְלֹא בְכֶסֶף תִּנְאַלּוּ** בתשובה (רד"ק) ובמעשים טובים תגאלו: **דִּפִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִצְרַיִם יָרַד-עִמִּי בְרֵאשֵׁנָה לְגֹר שָׁם** והם כלכלו אותם, ולכן מה שהחזיקו במ אח"כ לא היה עול גדול (רש"י), וי"מ שגם מצרים לא היה לו דין להעבידם בפרך כי לגור באו (רד"ק): **וְאֲשׁוּר** אבל מלך בבל, שהוא הגלה את ישראל מארץ ישראל, בודאי ש**בַּאֲפֶס** בחנם **עֲשָׂקוּ** [גזול] בלא משפט (רש"י ורד"ק): **הִוְעַתְּהָ** בזו הגלות השלישית, גלות טיטוס **מֶה-לִּי-פֶה** למה אני שוהה ומשחה בני כאן **נְאֻם-יְהוָה כִּי-לֶקַח עִמִּי חֲנֹם** אינם מתעכבים בגלות בשביל לשלם כסף אלא עבור עוונותיהם וכבר לקחו עונשם **(משלו) מוֹשְׁלָיו** המושלים בהם (רד"ק): **יְהִלִּילוּ** מתפארים בהצלחתם (ת"י) שלקחום לעבדים חנם (מלבי"ם) וי"מ שזו צעקת בני"י - מלשון יללה (רד"ק): **נְאֻם-יְהוָה וְתָמִיד כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאֲיָן** מחולל ומבוזה בעיניהם (מ"י): **וְלִבֵּן** כשאגאלם **יָדַע** יכירו **עִמִּי שְׁמִי** המורה ומלמד שאני אדון ושליש **לָבֵן** גם ידע **בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-אֲנִי-הוּא הַמְדַבֵּר** והמבטיח לגואלם **הַנְּבִי** קיימתי הבטחתי (רש"י): **זֶמֶה-נְאֻוֹ** כמה נאים ויפים **עַל-הַהָרִים רִגְלֵי** העולה וה**מְבַשֵּׂר** את הגאולה **מִשְׁמִיעַ** [למרחוק (מ"ד)] קול **שְׁלֹום** [מן האויב], קול ש**מְבַשֵּׂר טוֹב** בנין בית המקדש וצמיחת קרן דוד, קול **מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה** קיבוץ גלויות (מלבי"ם) **אָמַר לְצִיּוֹן הִנֵּה מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ** [10] הראה מלכותו וממשלתו לכל העולם (מ"ד): **ח קוֹל צִפְיָךְ** קול הצופים העומדים על המגדלים (רש"י) וי"מ פרנסך (ת"י) וי"מ נביאך (רד"ק) **נִשְׂאוּ** הרימו כולם **קוֹל יַחְדוֹ יִרְנְנוּ-וַיִּזְוּ** בשמחה **כִּי עֵין יִזְוּ** [10] עינינו

עיונים והארות

משמיע שלום. כיון ששמעו רשעים הם שמחים ואומרים זה לזה בא שלום לנו. ביום שני בא ועומד על הרי ישראל ואומר באה טובה לעולם, באה טובה לעולם, שנאמר מבשר טוב, ביום שלישי בא ועומד על הרי ישראל ואומר באת ישועה לעולם, באת ישועה לעולם, שנאמר משמיע ישועה, וכיון שהוא רואה את הרשעים שהם אומרים כך, אומר לציון מלך אלקיך (פסיקתא רבתי).

[10] א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מכאן לתחיית המתים מן התורה, רננו לא נאמר אלא ירננו. וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן עתידים כל הנביאים כולם לומר שירה בקול אחד, שנאמר קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו (מכילתא).

[11] בעולם הזה מי שרואה פני שכניה מתמעט והולך שנאמר כי לא יראני האדם וחי. וכן אתה מוצא שבבטו של לוי כשהיו רואים פני שכניה היו מתמעטין באהל מועד, ואף כשעלו ישראל מן הגולה בקשו מהם ולא מצאו שנאמר ואבינה בעם ומבני לוי לא מצאתי שם, אבל לעולם הבא אני נגלה בכבודי על כל ישראל ורואין אותי וחיים לעולם שנאמר כי עין בעין יראו בשב"ה ציון, ולא עוד אלא שהם מראים את כבודי זה לזה באצבע שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו וגו' כי זה אלהים אלהינו וגו' והכל שומעין בנצחונן של ישראל שהקב"ה עושה להם שנאמר שמעו זאת כל העמים האוינו כל יושבי חלד, שיתו לבכם לחילה לחיילותיה דסלקין לה, ד"א לחילה לשורה (ילקוט שמעוני תהלים פרק מח רמז תשנז).

ובתנחומא איתא שבשעה שהקב"ה מגלה שכניתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת מפני שאינן יכולין לעמוד באותה טובה בפעם אחת, שאם יגלה להם טובתו כאחת ימותו כלם, ראה מה כתיב (שם סד) ומעולם לא שמעו לא האוינו עין לא ראתה אלהים וולתך יעשה

מתוך תשובתו של ה"חפץ חיים", הבין השואל כי סכנה גדולה מאיימת על העולם היהודי. והוא הוסיף לשאול: ואם חלילה וחס יצליח הצורר להשמיר חלק מעמנו, היכן יהיה המחנה הנשאר לפלטה? השיב ה"חפץ חיים": גם הדבר הזה נאמר מפורשות בדברי הנביאים. וכך נאמר בספר עובדיה (א, יז): "ובהר ציון תהיה פלטה והיה קודש". לשמע תשובותיו של ה"חפץ חיים" יצא הרב השואל נסער ונרעד מעם חדרו של הצדיק. הוא הבין כי בעיניו הקדושות מרחיקות הראות, צופה ה"חפץ חיים" חורבן שיפקוד את יהדות אירופה. ולעומת זאת סמוך היה ובטוח, כפי ששמע מפי הצדיק, כי ארץ ישראל תנצל מן הפורענות.

חלפו שנים לא רבות. ה"חפץ חיים" כבר נתבקש לישיבה של מעלה — אך הדברים ששמע מפיו אותו רב בשנת תרצ"ג אכן התרחשו. על יהדות אירופה התרנש החורבן הנורא, ואילו היושבים בהר ציון היו לפלטה.

[10] בוזהר הקדוש (ח"ג קח, א), 'נמכרתם', דעל ידי עונותיכם נתגדלה ונתרבת הסטרא אחרא, מניצוצות הקדושה מהמצות והלימוד. וע"י זה נשתעברתם לאומות, כי כמה שהשר למעלה נתחזק, היה כח באומתו לשעברכם. 'ולא בכסף תנאלו', הכונה שהסטרא אחרא 'חנם' תהיה, בלא כסף ניצוצות הקדושה והמצות שהם כסף, והיא ריקה ומבוקה מכל טוב האמיתי, אז 'תנאלו'. (צוארי שלל אות א')

[11] מה נאוו על ההרים בשעה שהקב"ה גואל את ישראל שלשה ימים קודם שיבא משיח בא אליהו ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם, ואומר להם הרי ארץ ישראל עד מתי אתם עומדים בארץ ציה ושממה, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואחר כך אומר להם בא שלום לעולם בא שלום לעולם, שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר

יִרְאוּ וגם במראה הנבואה (רד"ק) **בְּשׁוּב** כאשר שב **יְהוָה** אל **צִיּוֹן** להשרות שם שכינתו (מ"ד): ט **פְּצִתְהוּ** פתחו פה להרים קול שמחה ו**רְנְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת** הבתים החרבים שב**יְרוּשָׁלַם** **בִּי-נְחֵם יְהוָה עִמּוֹ** במה שהביא להם הטובה (מ"ד) וקִיבוץ הגלויות (מלבי"ם), ובמה ש**נִאֶל יְרוּשָׁלַם** מיד העכו"ם המושלים בה (מ"ד): י **חֲשֵׁף** [גילה (רש"י)] **יְהוָה אֶת-זְרוּעַ קְדָשׁוֹ** להכות בהם (מ"ד), כלומר ישועת ישראל תהיה בגלוי (רד"ק) **לְעֵינַי כָּל-הַגּוֹיִם** ועי"ז **וְרָאוּ כָל-אֶפְסַי-אֲרָץ** היושבים בקצות הארץ (מ"ד) **אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ** שעי"ז תתגלה מלכות שמים בכל העולם כולו, כי ידאו שהתשועה אינה מקרית או טבעית רק היא ישועת אלהינו (מלבי"ם): יא **סֹרוּ סֹרוּ** מהר מארץ העמים העובדים לצבא השמים ו**צֵאוּ מִשָּׁם** ובכל דבר **טָמֵא אֶל-תִּגְעוּ** מפני טהרת הגוף והמחשבה (מלבי"ם) **צֵאוּ מִתּוֹכָהּ הַבָּרוּ** הטהרו מכל טומאה אתם **נִשְׂאֵי כְלֵי יְהוָה** חסדי האל ורחמייו הם יהיו כליכם ע"י שתקיימו את התורה והמצוות, ולא חרב וחנית (רד"ק ומ"ד): יב **כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן** לא במרידות וברדיפה כאדם הבורח **תֵּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תֵלְכוּן** כאדם הבורח **כִּי-הִלַּךְ** [כ] **לְפָנֵיכֶם יְהוָה** לנחותכם הדרך, והוא גם ממתין **וּמֵאִסְפְּכֶם** ומאסף לכל הנכשלים הנשארים באחרונה **אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** לשמור אתכם גם מאחור מכל רודף (רש"י) וי"מ שהוא עתיד לקבץ ולאסוף כל הגלויות (ת"י):

שאלות ברש"י על הפרשה

א. מהיכן לומדים: אזהרה לדיין שלא יהיה רך לזה וקשה לזה? ומדוע?

תשובה.....

ב. על פי שניים עדים או שלושה עדים – אם עלפי שניים מתקיימת העדות על פי שלושה לא כלשכן? הסבר.

תשובה.....

ג. הסבר: בין דם לדם, בין דין לדין, ובין נגע לנגע. דברי ריבות.

תשובה.....

ד. הסבר: לא תסור ימין ושמאל.

תשובה.....

ה. וכל העם ישמעו ויראו – מתי ישמעו כל העם הרי הם בכל הארץ?

תשובה.....

עיניים והארות

שנאמר וככה תאכלו אותו על שם כי בחפזון יצאת מארץ מצרים אבל לעתיד לבא (ישעיה נב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו למה"ד לסוחר שנכנס לשרות בפונדק עמד שם כל היום בלילה עמד ונמל כל אשר לו ויצא לדרכו עמדה הפונדקית בבקר והתחילה צווחת ראו הפרגמטוטום עמד בלילה ונמל כל אשר לי ויצא לו שמע אותו הפרגמטוטום ואמר מי גרם לי לשמוע כך אלא מפני שיצאתי בלילה לפיכך נשבע אני שלא אצא בלילה עוד כך התקינו ישראל עצמן בלילה לצאת בהשכמה עמדו המצרים אחר שהלכו להם ואמרו נרדוף אחריהם מפני שנמלו כל אשר לנו שנא' (שמות יד) וירדפו מצרים אחריהם א"ל הקב"ה מי גרם לכם כל אלו חפזון שיצאתם בו מיכן ואילך כי לא בחפזון תצאו לשעבר אני ובית דיני הייתי מהלך לפניכם שנאמר (שם יג) וה' הולך לפניכם יומם אבל לעיל אני לבדי שנאמר (ישעיה נב) כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל (מדרש רבה שמות פרשה יט פסקה ו).

למחכה לו, צא ולמד מיוסף בשעה שנתודע לאחיו לאחר כמה שנים אמר להם אני יוסף אחיכם מתו כלם ולא יכלו לענות אותו וגו' הקב"ה עאכ"ו, אלא מה הקב"ה עושה מתגלה להם קמעא קמעא, בתחילה משיש את המדבר שנאמר ישושים מדבר וציה ואח"כ תגל ערבה ותפרח כחבצלת ואחרי כן פרוח תפרח ואחרי כן כבוד הלבנון נתן לה ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו, לפיכך אמר דוד (תהלים קב) כי בנה ה' ציון נראה בכבודו ואומר (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ואומר (שם כה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו (מדרש תנחומא דברים פרק א).

[יט] כתב הנחיד"א שהראשונים פירשו דעין של יכרסמנה חזיר מיער' (תהלים פ, יד) היא קמנה ותלויה, ועין של 'שמע' (דברים ו, ד) קבועה וגדולה, ובזכות עין של 'שמע', תתבטל עי"ן של 'מיער' הרומז לעשו, וזה שכתוב 'כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, עכ"ד. (נחל שורק אות ב').

[כ] בעוה"ז כשאכלו ישראל את הפסח במצרים אכלו אותו בחפזון

- ו. ולא ירבה לו נשים – עד כמה מותר? ומהיכן לומדים זאת?
תשובה.....
- ז. וכתב לו את משנה התורה הזאת – כמה ספרי תורה היה כותב ולשם מה?
תשובה.....
- ח. ולבלתי סור מהמצוה – מצוה ולא מצוות? ותן דוגמא.
תשובה.....
- ט. בזכות מה זכו הכהנים לזרוע והלחיים והקיבה?
תשובה.....
- י. הסבר: ראשית דגנך. ומה שיעורה?
תשובה.....
- יא. הסבר: ראשית גז צאנך. מה הוא שיעורה? וכמה רחלות מתחייבות בגז? ואיך לומדים זאת?
תשובה.....
- יב. מה שם עבודה זרה שבה מעבירים בנו ובתו באש?
תשובה.....
- יג. הסבר: קוסם קסמים, מעונן, מנחש, וחובר חבר. ושואל אוב, וידעוני.
תשובה.....
- יד. ומת הנביא ההוא – באיזו מיתה?
תשובה.....
- טו. מה לומדים מהמלים: לא יקום עד אחד?
תשובה.....
- טז. הסבר: ועמדו שני האנשים – מי הם? אשר להם הריב – מי הם?
תשובה.....
- יז. מה לומדים מסמיכות פרשת נפש בנפש עין בעין וכו' לפרשת כי תצא למלחמה על אויביך?
תשובה.....
- יח. הסבר: בנה בית ולא חנכו.
תשובה.....
- יט. הסבר: אשר נטע כרם ולא חללו.
תשובה.....
- כ. הסבר: ידינו לא שפכו את הדם הזה – וכי יעלה על דעתנו שהם הרגוהו?
תשובה.....

שאלות מספר בן איש חי שנה א

- א. מדוע לא מברך החתן בעצמו את ברכות האירוסין ושבע ברכות אלא מסדר הנישואין מברך? ובמה צריכים להזהר המברך והחתן?
תשובה.....
- ב. מדוע צריכים לברך הברכות על כוס יין?
תשובה.....
- ג. מה יותר נכון לסיים את ברכת האירוסין: ע"י חופה בקידושין? או ע"י חופה וקידושין?
תשובה.....
- ד. במה צריכה להזהר הכלה כשמקבלת את טבעת הנישואין? וממה מוכרח שתהיה עשויה הטבעת?
תשובה.....
- ה. באיזו אצבע נכון לשים את הטבעת? ובאיזה מזמור יש רמז לכך? ואיך?
תשובה.....
- ו. איך שובר החתן את הכוס ולזכר מה?
תשובה.....
- ז. מדוע מתענה החתן בערב יום חופתו? והאם גם הכלה צריכה להתענות?
תשובה.....
- ח. ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
תשובה.....
- ט. כמה אנשים צריכים להיות בכרכת האירוסין וכמה בשבע הברכות?
תשובה.....

-תשובה.
- מ. אחר שנמרו שבע ברכות, מתי יברכו שוב שבע ברכות? ומה התנאים לכך? ומה יאמרו בזימון?
-תשובה.
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
-תשובה.
- י. האם מותר לחתן לעבוד בשבעת ימי המשתה? ומה עוד אסור לו?
-תשובה.
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
-תשובה.
- י"א. מי חונג שבעה ימים ומי רק שלושה ימים?
-תשובה.
- י"ב. מה הדין אם ארע אחד מארבעה צומות בתוך שבעת ימי המשתה?
-תשובה.
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
-תשובה.

